TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

İNSANCIL DEĞERLER EĞİTİM PROGRAMI'NIN HAYVAN TEMALI ETKİNLİKLER ARACILIĞIYLA OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE UYGULANMASI

Seval ÖRDEK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2015

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

İNSANCIL DEĞERLER EĞİTİM PROGRAMI'NIN HAYVAN TEMALI ETKİNLİKLER ARACILIĞIYLA OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE UYGULANMASI

Seval ÖRDEK

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ebru DERETARLA GÜL
Jüri Üyesi: Doç. Dr. Ayperi DİKİCİ SIĞIRTMAÇ
Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Emine YILMAZ BOLAT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2015

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma, jürimiz tarafından Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Yrd. Doç. Dr. Ebru DERETARLA GÜL
(Danışman)

Üye: Doç. Dr. Ayperi DİKİCİ SIĞIRTMAÇ

Üye: Yrd. Doç. Dr. Emine YILMAZ BOLAT

ONAY
Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylıyorum.
…../…../2015

Prof. Dr. Yılmaz Beyazıt ÖNAL
Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. 10 / 07 / 2015

Seval ÖRDEK

ÖZET

İNSANCIL DEĞERLER EĞİTİM PROGRAMI'NIN HAYVAN TEMALI ETKİNLİKLER ARACILIĞIYLA OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE UYGULANMASI

Seval ÖRDEK

Yüksek Lisans Tezi, Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı
Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ebru DERETARLA GÜL
Temmuz 2015, 91 sayfa

Son zamanlarda gittikçe artan şiddet olaylarının toplumsal huzur ve güveni bozduğu görülmektedir. Son elli yıl içinde yapılan birçok araştırma erken çocukluk öykülerinde yatak ıslatma, yangın çıkarma ve hayvanlara zulmetme davranışının varlığının; gelecekte şiddet eğilimine işaret ettiğini ortaya koymuştur. Literatürde çocukken hayvanlara zulmeden insanların, büyüdüklerinde insana karşı da şiddet göstermeleri arasında bir bağ olduğunu gösteren birçok araştırma da bulunmaktadır. İnsancıl Değerler Eğitim Programının (İDEP) temelini; değer verme, saygı ve sorumluluk oluşturmaktadır. İDEP'in amacı, hayvanlarla ilgili ders ve etkinliklerle saygı ve sorumluluk gibi değerleri öğreterek insan ve hayvanlara karşı olumlu davranışlar kazandırılmasını sağlamaktır. Okul öncesi dönemde çocuklar gelişimsel özelliklerine bağlı olarak değer verme, saygı ve sorumluluk gibi soyut kavramları anlamakta zorluk yaşarlar. İDEP bu gibi soyut kavramların somutlaştırılmasında her yaştaki insan için önemli deneyimler sağlar. Bu araştırmanın amacı 54 – 66 ay arasındaki çocuklara 8 hafta boyunca hayvanları konu alan Türkçe, drama, sanat etkinlikleri ve alan gezileri gibi etkinlikler aracılığıyla uygulanan İDEP' in, uygulama sürecinin ve yansımalarının farklı bakış açılarından yola çıkılarak betimlenmesidir. Bu çalışmada, çalışmanın amacına uygun olarak yorumlamacı bakış açısını içeren nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Sonuç olarak; İDEP'in Türkiye'de uygulanan okul öncesi eğitim programıyla bütünleştirilerek uygulanabileceği, saygı, sorumluluk ve merhamet gibi değerlerin kazanılmasında faydalı olduğu, çocukların bilişsel ve sosyal-duygusal gelişimlerine ve hayvanlara yönelik olumlu tutum ve davranışlar kazanmalarına katkı sağladığı görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Okul öncesi eğitim, değerler eğitimi, insancıl değerler eğitim programı

ABSTRACT

IMPLEMENTATION OF HUMANE EDUCATION IN EARLY CHILDHOOD EDUCATION VIA ANIMAL-THEMED ACTIVITIES

Seval ÖRDEK

Master Thesis, Department of Early Childhood Education
Supervisor: Assist. Prof. Dr. Ebru DERETARLA GÜL
July 2015, 91 pages

Recently, it has seen that ever-mounting violence damages social rest and confidence. Many studies conducted in the last fifty years revealed that the presence of nocturnal enuresis, arson and cruelty to animals in early years indicate to violence tendency in later. In the literature, there are many studies found that there is a relationship between childhood cruelty to animals and violence to humans in adulthood. The basis of HEP is consists of reverence, respect and responsibility. The aim of HEP is to provide people to gain positive behaviors towards human and animals by teaching values like respect and responsibility with lessons and activities related to animals. Children in early childhood period have difficulty in understanding abstract concepts such as reverence, respect and responsibility dependent on their developmental features. HEP provides significant opportunities people of all ages to concretize these abstract concepts. The aim of this study is to describe the implementation process and the reflection of HEP that applied via the activities such as Turkish, drama, art and field trip by setting out different points of view. In the current study, case study among qualitative research methods that include interpretative view was used. As a result, it was found that HEP can be appplied by integrating with our early childhood education program and it is beneficial to gain values such as reverence, respect and responsibility. In addition, it was revealed that HEP contributes to children's cognitive and social-emotional development and gaining positive attitudes and behaviors towards animals.

Key Words: Early childhood education, values education, humane education program

ÖNSÖZ

'Hiç kimse ten renginden, geçmişinden ya da dininden dolayı bir diğerinden nefret ederek dünyaya gelmez. İnsanlar nefret etmeyi öğrenirler ve eğer nefreti öğrenebiliyorlarsa o zaman onlara sevmeyi de öğretebiliriz.'

Mandela

Savaşlar ve kıyımlarla geçen son yıllarda insana 'insan' olmanın anlamını hatırlatmak bir zorunluluk halini almıştır. Gittikçe yozlaşan değer verme, saygı, sorumluluk ve merhamet gibi değerlerin kazanılmasında en etkili yol eğitimdir. Birçok araştırma çocuklukta hayvanlara zulmetme davranışı ile yetişkinlikte hemcinslerine yönelik şiddet uygulama arasında bağlantı olduğunu ortaya koymuştur. Dolayısıyla çocukken hayvanlara yönelik olarak kazanılan olumlu değerlerin, yetişkinlikte insanlara da aktarılacağı öngörülmektedir. Bahsi geçen durumlar göz önünde bulundurularak bu çalışmanın amacı; okul öncesi dönemde, hayvanlarla ilgili etkinler aracılığıyla İnsancıl Değerler Eğitim Programının uygulanması, uygulama sürecini ve bu programın çocukların hayvanlara yönelik tutumlarına nasıl yansıdığını ortaya koymaktır.

Bu çalışmanın çıkış noktasından itibaren her aşamada ve en umutsuz anlarımda sonsuz destekçim olan yol göstericim ve danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Ebru DERETARLA GÜL'e, akademik gelişimimin önemli bir aşaması olan bu süreçte akademik deneyimlerinden faydalanmama müsaade ederek beni onurlandıran değerli jüri üyelerim Sayın Doç. Dr. Ayperi DİKİCİ SIĞIRTMAÇ ve Yrd. Doç. Dr. Emine YILMAZ BOLAT'a, lisansüstü eğitim sürecimde ve kapılarını çaldığım her anda yanımda olan, bilgi ve deneyimleriyle gelişimimi destekleyen Ç.Ü.Okul Öncesi Öğretmenliği Ana Bilim Dalı hocalarına, akademik yapının görünmez kahramanları Ç.Ü. Okul Öncesi Öğretmenliği Ana Bilim Dalı asistanlarına, akademik yaşama girmemde yol göstericim ve ilham kaynağım olan İsmail Volkan GÜLÜM ve Savaş DENİZER'e, can dostum Dilek BAYINDIR'a, kahkahalarıyla zorlukları aşmamı kolaylaştıran İrem GÜRGAH OĞUL ve Emel ÇİLİNGİR'e çok teşekkür ederim.

Hayatımın ilk gününden itibaren varlıklarını her an yanımda hissettiğim ve her koşulda bana inanan, çocukları olduğuma her gün şükrettiğim, varlık sebeplerim annem Müfide ÖRDEK ve babam Cevdet ÖRDEK'e; aynı karında olgunlaşma şansına nail olduğum ve en küçük olmanın şımarıklığıyla hep fedakarlığa zorunlu kıldığım Sevcan, Cemile ve hırçın kahramanım Sezer'e, emek ve fedakarlığın ne demek olduğunu bana

hatırlatan yol arkadaşım ve en büyük destekçim Semir İNCEOĞLU'na sonsuz teşekkürler...

Bu çalışma, başta yiyenlerim Aslı Duru ve Zeynep olmak üzere, yeryüzündeki bütün çocukların masum yüreklerine, barış içinde ve huzurlu bir gelecek umuduyla ithaf olunur.

Seval ÖRDEK

Temmuz, 2015

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET ..... **iv**
ABSTRACT ..... **v**
TABLOLAR LİSTESİ ..... **xi**
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ ..... **xii**
RESİMLER LİSTESİ ..... **xiv**
EKLER LİSTESİ ..... **xv**

BÖLÜM I
GİRİŞ

1.1. Problem Durumu 2
1.2. Problem Cümlesi 4
1.3. Amaç 4
1.4. Önem 4
1.5. Sınırlılıklar 5
1.6. Tanımlar 5

BÖLÜM II
KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Çerçeve 7
2.1.1. Yorumlamacı Paradigma 7
2.1.2. Değerler Eğitimi 8
2.1.3. İnsancıl Değerler Eğitimi Programı (İDEP) 8
2.1.3.1. Dünden Bugüne İDEP 10
2.1.3.2. Erken Çocuklukta İDEP 11
2.2. İlgili Araştırmalar 12
2.2.1. Ülkemizde Okul Öncesi Dönemde Uygulanan Değerler Eğitimi ile İlgili Çalışmalar 12
2.2.2. İnsan- Hayvan İlişkilerine İlişkin Çalışmalar 13

BÖLÜM III
YÖNTEM

3.1. Araştırma Deseni 18
3.2. Çalışma Grubu 18
3.3. Veri Toplama Araçları 19
3.3.1. Gözlemler 19
3.3.2. Görüşmeler 19
3.4. Verilerin Toplanması 19
3.5. İnsancıl Değerler Eğitimi Programı Etkinliklerinin Uygulanması 21
3.6. Verilerin Analizi 23
3.6.1. İnsancıl Değerler Kontrol Listesi (İDKO) 23
3.7. Geçerlik ve Güvenirlik 24

BÖLÜM IV
BULGULAR

4.1. Sürece Hazırlık Aşamasına Yönelik Bulgular 26
4.2. Sürece Yönelik Bulgular 31
4.2.1. Etkinlik 1: Karıncalarla Sorumluluğu Keşfediyorum 31
4.2.2. Etkinlik 2: Çilli Tavuğun Düşü 35
4.2.3. Etkinlik 3: Çalışkan Arı 37
4.2.4. Etkinlik 4: Onların da Duyguları Var 38
4.2.5. Etkinlik 5: Sevo'nun Garip Yolculuğu 41
4.2.6. Etkinlik 6: Eriyen Yaşamlar 44
4.2.7. Etkinlik 7: Çıngıraklı Yılan 46
4.2.8. Etkinlik 8: Hayvanlar da Hastalanır 48
4.2.9. Etkinlik 9: Tırtıldan Kelebeğe – Kelebeğin Gözleri 52
4.2.10. Etkinlik 10: Plastiklere Sıkışan Yaşamlar - Caretta Caretta 55
4.2.11. Etkinlik 11: Hayvanların Evleri ve Yaşamları 58
4.3. Uygulama Sürecinin Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular 63
4.3.1. Uygulamanın Tamamlanmasının Ardından Çocuklarla Yapılan Görüşmelere İlişkin Bulgular 63
4.3.2. Sınıf Öğretmeninin Sürece İlişkin Değerlendirmeleri ile ilgili Bulgular 67

4.3.3. Ebeveynlerin Sürece İlişkin Değerlendirmeleri ile ilgili Bulgular 68
4.4.1. Bulguların İDEP' in Ülkemizde Okul Öncesi Dönemde Uygulanmasına İlişkin Değerlendirilmesi 71
4.4.2. Bulguların İDEP'in Çocukların Hayvanlara Yönelik Tutumlarına Nasıl Yansıdığına İlişkin Olarak Değerlendirilmesi

BÖLÜM VI
TARTIŞMA VE YORUM

5.1. İDEP' in Ülkemizde Okul Öncesi Dönemde Uygulanmasına İlişkin Tartışma ve Yorum 72
5.2. İDEP'in Çocukların Hayvanlara Yönelik Tutumlarına Nasıl Yansıdığına İlişkin Tartışma ve Yorum 73

BÖLÜM VI
SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar 76
6.2. Öneriler 76
6.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler 76
6.2.1. Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler 77

KAYNAKÇA 78
EKLER 82
ÖZGEÇMİŞ 92

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. İnsancıl Değerler Eğitim Programı Uygulama Akışı ve Kazanımların Ele Alınma Durumları.....22
Tablo 2. Çocuklar ve Sevmediklerini Belirttikleri Hayvanlar 27
Tablo 3. Çocukların Resimlerde Verilen Hayvanları Sevmeme Nedenlerine İlişkin Görüşleri 28
Tablo 4. Çocukların Sevmedikleri Hayvanlarla Karşılaşmaları Durumunda O Hayvana Nasıl Davranacaklarına İlişkin Görüşleri 30
Tablo 5. Uygulamanın Tamamlanmasının Ardından Yapılan Görüşmelerde Çocukların Resimlerde Verilen Hayvanları Sevmeme Nedenlerine İlişkin Görüşleri.....64
Tablo 6. Çocukların Sevmedikleri Hayvanlarla Karşılaşmaları Durumunda O Hayvana Nasıl Davranacaklarına İlişkin Bulgular 66
Tablo 7. Ebeveynlerin Sürece İlişkin Değerlendirmeleri ile ilgili Bulgular 68

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Sayfa

Fotoğraf 1. Karıncaların farklı rollerini üstlenmiş çocuklar 32
Fotoğraf 2. Yuvadaki karıncalara yemek aramakta olan işçi karıncalar 33
Fotoğraf 3. İşçi karıncalar buldukları yiyecekleri kraliçe ve yavruların bakımından sorumlu olan kardeşleriyle paylaşıyorlar 34
Fotoğraf 4. Yumurtlayan ve yumurtalarını araştırmacıya uzatan kraliçe karıncalar 34
Fotoğraf 5. Çiftlikteki tavukların özgürce yaptıkları tavuk dansı.....35
Fotoğraf 6. Fabrikadaki tavuklar 36
Fotoğraf 7. Çiftlik tavuklarının fabrikadaki tavukları kurtarma anı 37
Fotoğraf 8. Arıların Peteklerini hazırlayan çocuklar 38
Fotoğraf 9. Kutunun açıldığı an.....40
Fotoğraf 10. Çocukların tavşana dokunma anı 40
Fotoğraf 11. Minik tavşanlar yuvalarından çıkmaya hazırlanıyorlar 41
Fotoğraf 12. Çocuklar deniz hayvanları olarak okyanusta geziniyorlar.....42
Fotoğraf 13. Çocuklar okyanuslarını çiziyorlar.....43
Fotoğraf 14. Çocuklar çizdikleri okyanusu anlatıyorlar 43
Fotoğraf 15. Eriyen buzullar üzerinde hareket edecek yeri kalmayan kutup ayısı rolündeki çocuklar 45
Fotoğraf 16. Küresel ısınmanın nedenlerine ilişkin yapılan değerlendirme.....46
Fotoğraf 17. Fare ve köstebek rolündeki çocuklar canlandırmaya hazırlanıyorlar 47
Fotoğraf 18. Çocuklar kuklalarla öyküyü canlandırıyorlar 48
Fotoğraf 19. Çocukların köpeğe dokunma anı 49
Fotoğraf 20. Ç12'nin oyun hamurundan yaptığı muayene masası.....50
Fotoğraf 21. Ç2'nin oyun hamurundan yaptığı köpek figürü 50
Fotoğraf 22. Çocukların kelebeğin başkalaşımına yönelik hazırladıkları sanat etkinliği.....53
Fotoğraf 23. Çocuklar kelebeğin gözlerini sayıyorlar 54
Fotoğraf 24. Çocuklar kelebeğin gözleri çalışmalarını yapıyorlar 54
Fotoğraf 25. Çocuklar caretta carettaların yaşam alanlarını düzenliyorlar.....56
Fotoğraf 26. Caretta caretta yumurtası rolündeki çocuklar kumların altında, yumurtadan çıkmayı bekliyorlar.....56

Fotoğraf 27. Yumurtadan çıkan caretta carettalar, çevreci çocukların yardımıyla denize ulaşmaya çalışıyorlar 57
Fotoğraf 28. Çocuklar caretta carettalarla ilgili sanat etkinliğinde kullanmak için bahçede doğal malzeme arıyorlar 57
Fotoğraf 29. Çocukların caretta carettalarla ilgili hazırladıkları sanat etkinliklerinden örnekler 58
Fotoğraf 30. Gezi alanındaki çocukların coşkusu.....59
Fotoğraf 31. Çocuklar yeni doğan kuzuya dokunuyorlar. 59
Fotoğraf 32. Çocuklar ineğin tırnağının kesilmesini ilgiyle izliyorlar 60
Fotoğraf 33. Çocuklar bir uzmanın süt sağma ünitesiyle ilgili anlattıklarını dinliyor ve merak ettiklerini soruyorlar. 60
Fotoğraf 34. Çocuklar buzağıların yemek yedikleri alanları inceliyorlar.....61
Fotoğraf 35. Çocuklar ve ebeveynleri atı havuçla besliyorlar 61
Fotoğraf 36. Çocuklar hayvanlara daha temiz nefes almaları için, ağaç hediye ediyorlar.....62

RESİMLER LİSTESİ

Sayfa

Resim 1. Etkinlik planının değerlendirilmesi sırasında Ç17'nin çizdiği resim.....44
Resim 2. Ç6'nın veteriner ziyaretiyle ilgili çizdiği resim 51
Resim 3. Ç17'nin veteriner ziyaretiyle ilgili çizdiği resim 52

EKLER LİSTESİ

Sayfa

Ek 1. İnsancıl Değerler Kontrol Listesi.....82
Ek 2. Etkinlik Planı Örneği 83
Ek 3. Bilgilendirme Onam Formu.....90

BÖLÜM I

GİRİŞ

Son zamanlarda gittikçe artan şiddet olaylarının toplumsal huzur ve güveni bozduğu görülmektedir. Aynı ailenin içindeki bireylerin bile birbirine ciddi oranlarda şiddet gösterebildiği, zalimce uygulanan yöntemlerle birbirinin canına kastedebildiği olaylar yaşanmaktadır. Son elli yıl içinde yapılan birçok araştırma (Hellman & Blackman, 1966; Wax & Haddox, 1974a, b; Felthous & Yudowitz, 1977) erken çocukluk öykülerinde yatak ıslatma, yangın çıkarma ve hayvanlara zulmetme davranışının varlığının; gelecekte şiddet eğilimine işaret ettiğini ortaya koymuştur. Örneğin; kriminoloji ve psikolojide 'McDonald Deneyi' (öldürücü deney/ Hellman ve Blackman deneyi) olarak bilinen çalışmada Hellman ve Blackman (1966) psikiyatrik tedavi gören 84 erkek mahkumun 21'inin çocukken şiddet suçu ya da agresif suçlardan dolayı hüküm yemiş olduklarını; bunların 17'sinin ise yatak ıslatma, yangın çıkarma ve hayvanlara zulmetme davranışlarını gösterdikleri ortaya koymuşlardır (Miller, 2001; Franklin, 2012). Mandela'ya göre 'Hiç kimse ten renginden, geçmişinden ya da dininden dolayı bir diğerinden nefret ederek dünyaya gelmez. İnsanlar nefret etmeyi öğrenirler ve eğer nefreti öğrenebiliyorlarsa o zaman onlara sevmeyi de öğretebiliriz.'

Toplumsal huzur, barış ve sevgi ortamının yaratılmasında temel adım olumlu niteliklere sahip bireyler yetiştirilmesinden geçmektedir. Dünya genelinde savaş, şiddet ve duyarsızlaşmanın artması artık bu duruma müdahale edilmesi gereğini ortaya koymaktadır. Weil (2004)'a göre; artık çocuklarımıza insancıl olmalarını öğretmemek için çok geçtir. İnsancıl Değerler Eğitimi Programı (Humane Education Program-İDEP) formal ve informal eğitimler aracılığıyla çocuklarda hayvanlara (hayvan, böcek, bitki vs.) yönelik saygı, sorumluluk, merhamet vb. olumlu tutumları geliştirmeyi amaçlamaktadır(Fitzgerald, 1981; Unti & DeRosa, 2003). "Humane" kelimesi geleneksel olarak hayvanların bir türü olmayı ifade eder (Jalongo, 2014). Yani "insancıl olma" sadece hemcinslerimize değil, insan dışındaki tüm canlı ve varlıklara yönelik yükümlülüklerimizi de kapsamaktadır(Spencer, 1896; akt. Whitlock, 1975). Goerge Angell İDEP uygulaması sırasında kendi kendine "zulme maruz kalan bu kadar insan varken, neden hayvanlara yönelik merhameti öğretmek için bu kadar zaman ve para harcıyorum" diye sorar ve sorusunu şu şekilde cevaplar: "Her İDEP çalışması ve aşamasında yapılan ve öğretilen her şey merhameti arttırmaya veya suçu önlemeye

yönelik birer aşamadır. Utanç ve günah kuyusunda bile bu duyguların gelişmesi, dünyaya barış ve iyiliğin gelmesi için bir yol hazırlar" (Whitlock, 1975).

1.1. Problem Durumu

Her gün televizyon ve gazetelerde karşılaştığımız olumsuz durumlar kişilerin ruhsal yapısını bozmaktadır. Bir yandan korkulu, tedirgin, her an kötü bir olayla karşılaşma huzursuzluğuyla yaşarken, diğer yandan ise şiddete karşı duyarsızlaşmış ve insani değerlerini kaybetmenin eşiğinde kişiler oluşmaktadır (Abalı, 2009). Bu duyarsızlaşmaya bağlı olarak toplumda suç oranları da gittikçe artmaktadır. TÜİK verilerine göre hükümlü ve tutuklu sayısı 1997 yılında 60.843 iken, 31 Aralık 2011 itibariyle 128.253' e yükselmiştir. Güvenlik birimlerine suça sürüklenme ile gelen veya getirilen çocuk sayısı 2008 yılında 5.965 'i kız ve 56.465'i erkek olmak üzere 62.430 iken; 2012 yılında 11.164'ü kadın ve 89.667'si erkek olmak üzere 100.831' e yükselmiştir. Çocuk suçları öldürme, hırsızlık, ırza geçme, fiili livata (sodomy – cinsel sapkınlık), cinsel suçlar, yaralama, yağma ve diğer olmak üzere gruplanmıştır (http://www.tuik.gov.tr/UstMenu. do?metod=temelist).

Birçok araştırma çocukken hayvanlara zulmeden insanların büyüdüklerinde insana karşı da şiddet göstermeleri arasında bir bağ olduğunu ortaya koymaktadır. Birçok medya raporu da seri katiller ve şiddet suçlularının erken çocukluk öykülerinde hayvanlara zulmetme ile ilgili yaşantıları olduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin; 1962 – 1963 yılları arasında 13 kadının ölümüne neden olan 'Boston Sapığı' diye bahsedilen Albert DeSilvo' nun çocukken kedi ve köpekleri portakal kasalarından yaptığı tuzaklarla yakalayıp vurarak öldürdüğü; 1998 yılında 15 yaşındayken ailesini ve okuduğu lisedeki 24 arkadaşını öldüren Kip Kinkel'in ise çocukluğunda kedilerin kafalarını kestiği, canlı sincapları parçalara ayırdığı ve inekleri patlattığı bilinmektedir (Miller, 2001).

Locke'a göre; 'Diğer canlılara işkence etmekten ve öldürmekten zevk alanların duyguları kendi türdeşlerine karşı da katılaşacaktır. Acıdan ve kendinden zayıf canlıları yok etmekten hoşlananlar, muhtemelen kendi türünden olanlara da merhamet ve iyi duygular beslemeyecektir. Daha önceleri birçok kişi tarafından bu noktaya değinilmiş olsa da, zalimlik ile ilgili en önde gelen ifadeyi 1693 yılında Locke söylemiştir. Ona göre, zalimlik eğilimi olan kimselere, bunun tersinin kullanımı öğretilmelidir. (Unti and DeRosa, 2003)

İnsancıl değerlerin gittikçe kötüye gitmesi; toplumsal huzur, güvenli yaşam ve barış için artık bu duruma müdahale edilmesi ihtiyacını ortaya koymaktadır. Uzun yıllardan beri bu değerlerle ilgili çalışmalar var olmasına rağmen, son dönemlerde bu konulara yeniden yönelim gösterilmiş olması bu alanda oluşan ihtiyaçtan kaynaklanmaktadır. Eğitim, insancıl değerlerin kazanılmasında en iyi yoldur ve İDEP ile ilgili yapılan çalışmaların sonuçları bunu kanıtlar niteliktedir. İDEP'in temelini; değer verme, saygı ve sorumluluk (3Rs: reverence, respect, responsibility) oluşturmaktadır. İDEP'in amacı insanlara barış içinde yaşayacakları ve doğal kaynakların tükenmediği bir gezegen yaratmaktır. Bu eğitim insanlarla olan ilişkiler dışında; sadece ekosistem, türler ve toplulukların değil, bireysel olarak kişiler ve hayvanların da çektiği acı ve sıkıntıların azaltılmasıyla da ilgilenir (Weil, 2004). İDEP hayvanlarla ilgili ders ve etkinliklerle saygı ve merhamet gibi değerleri öğreterek insan ve hayvanlara karşı olumlu davranışlar kazandırılmasını amaçlar (Faver, 2010). İDEP'in bilinmesi ve uygulanması; çocuklar ve kendileri dışındaki dünya arasında bağ kurması açısından önemlidir. Okul öncesi dönemde çocuklar gelişimsel özelliklerine bağlı olarak değer verme, saygı, sorumluluk ve merhamet gibi soyut kavramları anlamakta zorluk yaşarlar. İDEP bu gibi soyut kavramların somutlaştırılmasında her yaştaki insan için önemli deneyimler sağlar. Faver (2010)'a göre; çocukların çoğunun hayvanlara ilgisi vardır, dolayısıyla İDEP diğer karakter eğitimi ve şiddeti önleme programlarıyla kıyaslandığında çocukların ilgisini daha çok çekecektir.

Bu çalışmada 54 – 66 ay arasındaki çocuklara İDEP' in temel aldığı değer verme, saygı, sorumluluk ve merhamet gibi değerlerin hayvanlarla ilgili etkinlikler aracılığıyla kazandırılması amaçlanmaktadır. Uygulamalarda hayvanlardan faydalanılmak istenmesi; bu yaş grubundaki çocukların hayvanlara yoğun ilgi göstermesi, bahsi geçen davranışların somutlaştırılması, çevre ve insan dışındaki varlıklarla ilgili sorumluluklarımıza dikkat çekmek istenmesinden kaynaklanmaktadır. Dünyada birçok uygulama örneği bulunmasına rağmen ülkemizde İDEP ile ilgili herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Yurt dışında yapılan araştırmalar incelendiğinde bu programın etkili sonuçlar verdiği ortaya konulmuştur. Bundan dolayı bu programın ülkemizde de tanınmasının önemli olacağı düşünülmüştür.

1.2. Problem Cümlesi

İnsancıl Değerler Eğitim Programı hayvan temalı etkinlikler aracılığıyla ülkemizde okul öncesi dönemde nasıl uygulanabilir ve bu uygulamalar çocukların hayvanlara ilişkin tutum ve davranışlarına nasıl yansımaktadır?

1.3. Amaç

Bu araştırmanın amacı 54 – 66 ay arasındaki çocuklara 8 hafta boyunca hayvanları konu alan Türkçe, drama, fen ve sanat etkinlikleri, alan gezileri gibi etkinlikler aracılığıyla uygulanan İDEP' in, uygulama sürecinin ve yansımalarının farklı bakış açılarından yola çıkılarak betimlenmesidir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

- İDEP ülkemizde okul öncesi dönemde nasıl uygulanabilir?
- İDEP çocukların hayvanlara yönelik tutum ve davranışlarına nasıl yansımaktadır?

1.4. Önem

Malcarne (1981) yaptığı bir çalışmada; rol oynama tekniği yardımıyla hayvan rollerine girmelerinin, çocukların hayvanlarla empati kurmasının en etkili yolu olduğu sonucuna varmıştır. Aynı zamanda bu teknik diğer çocuklarla da empati kurulmasına yardımcı olmaktadır. Hayvanlarla empati kuran bu çocukların, kurmayanlarla karşılaştırıldığında empati kurmaya daha eğilimli oldukları görülmüştür. Bu bulgular transfer (transference) teorisine göre, hayvanlar aracılığıyla edinilen pozitif tutumların insanlara da genellenip genellenemeyeceğinin sorgulanmasına neden olmuştur. Bulgular Poresky (1990) , Ascione (1992), O'Hare ve Montminy-Danna (2001)'in transfer teorisi hakkındaki görüşlerini destekler nitelikte olup, edinilen bu pozitif tutumların insanlara da genellenebileceğini ortaya koymaktadır (Unti, DeRosa, 2003).

İDEP yaşanılan toplum ve ekosistemdeki problemlere dikkat çekmedir. Okul öncesi dönemde çocuğun dikkatinin bu problemlere çekilmesi, duyarlı bir nesil yetiştirilmesine katkı sağlayabilir.

İnsancıl değerlerin hakim olduğu bir sınıf ortamı ve bu değerlere sahip nesiller yetiştirilmesi, toplumsal huzur ve evrensel değerler açısından önemlidir.

İDEP' in tanınması, çocuklara nasıl yansıdığının görülmesi, eğitim ortamlarımızla ilgili yeni ve daha insancıl önermelerin ortaya çıkmasına yardımcı olabilir.

İDEP' in dünyadaki uygulamalarının çoğu ilkokul dönemine odaklanmış olup , okul öncesi dönemdeki uygulamalar sınırlı sayıdadır. Weil (2004)'a göre 4 yaşından 74 yaşına kadar herkes bu eğitime katılabilir. Bu çalışma 54 – 66 ay arası çocuklarla gerçekleştirilecek olup, okul öncesi dönemde yapılan insancıl eğitim ile ilgili literatüre de katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

İnsancıl Eğitimin dünyada birçok örneği varken, ülkemizde herhangi bir uygulamaya rastlanamamıştır. Bu yüzden bu çalışma ülkemiz için bir ilk olması açısından önemlidir.

1.5. Sınırlılıklar

- Araştırmanın örneklemi, Adana ilinde bulunan resmi bir anaokulundaki bir sınıfa devam eden 54-66 aylık çocuklar, onların ebeveynleri ve öğretmeni ile sınırlıdır.
- Örneklemin tesadüfi seçilemeyişi çalışmanın evrene genellenebilmesini sınırlandırmaktadır.
- Sürece ilişkin bulguların bir kısmı çocuklar, ebeveynler ve sınıf öğretmeninin görüşmeler sırasında araştırmacıya verdikleri bilgilerle sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

İnsancıl (humane): İnsana yakışır nitelikleri taşımadır (http://www.etymonline.com). Aynı zamanda bu kelime geleneksel olarak hayvanların bir türü olmayı ifade etmektedir (Jalongo, 2014).

Değer: Bir nesne, fikir , işlem ve/ veya eylemin toplum örgütsel yapı içerisinde taşıdığı önem ya da bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğuna ilişkin inançtır (Başaran, 1992; Güngör, 1993).

Değerler Eğitimi: Değerleri öğretmek için açık girişimdir (http://mebk12.meb.gov.tr/, 2015).

Tutum: İnsanın performansını etkileyen eğilimini ve özel tercihlerini kapsayan, herhangi bir grup şeye, bireylere, olaylara ve durumlara karşı, etkinliklerindeki bireysel

seçimini etkileyen kazanılmış içsel durumlardır. Tutumlar değerlerden daha özel bir yapıya sahiptir ve belli bir durumda özel bir tercihe dönüktür (Senemoğlu, 2005).

Davranış: Organizmanın gözlenebilen ve gözlenemeyen açık ya da örtük her tür etkinliğidir (Senemoğlu, 2005).

BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Çerçeve

Bu çalışmada elde edilen bulgular yorumlamacı paradigma ile ele alınarak yorumlanmıştır. Bu bölümde bulguların yorumlanması ve anlamlandırılmasında kullanılan yorumlamacı paradigmadan kısaca bahsedilmiş ve ülkemizde ilk defa uygulanan İnsancıl Değerler Eğitimi Programı ve okul öncesi dönemdeki yeri ile ilgili detaylı bilgi sunulmuştur.

2.1.1. Yorumlamacı Paradigma

Yorumlamacı paradigma; insan bilimlerinde pozitivist paradigmaya alternatif olarak kabul edilmekle beraber, yorumcu / yorumlamacı (interpretive) paradigma, yorumsama / yorumsamacı paradigma veya yaklaşım , hermenotik (hermeneutics / yorumbilim) , hermenotik yaklaşım (hermeneutic) gibi adlar almaktadır. Yorumlamacı paradigma eskiden olduğu gibi sadece bir metnin yorumlanması anlamına gelmemektedir. Bu paradigma günümüzde kuramsal bir yönelim, felsefi bir disiplin ve bir akımı ifade etmektedir (Göka, Topçuoğlu ve Aktay; 1996).

İnsan varlığı; yorumlamacı paradigmaya göre, kendisini kuşatan anlamlar ağı tarafından belirlenir. Buradaki ‘anlam’ insanın sadece zihninde değil, eylemlerinde de var olan bir şeyi ifade etmektedir. Ayrıca kişiye özgü değil, öznelerarası (intersubjektif) bir özelliğe sahiptir. Yani insanların birbirleriyle tüm etkileşimleri anlamlı olarak kabul edilir. Öznel ve nesnel olanın arkasında bir anlam olduğu kabul edilmekle beraber, insandan bağımsız, nesnel ve somut bir anlamın varlığı olanaklı görülmemektedir (Göka ve diğ. , 1996).

Glesne (2013)’ye göre; araştırmasına yorumlayıcı paradigmayı temel olarak kabul eden araştırmacıların çalışma desenini, çalışılan insanlarla bir veya birden çok ortamda uzun süreli ve derinlemesine etkileşimlere odaklaması gerekmektedir. Analizde bir takım örüntüler ortaya çıkabilir ama birden fazla yorum rakamlara veya norma indirgenmez. Sonuçta elde edilen raporlar daha çok tanımlayıcı olacaktır ve bu yöntemler nitel yöntemler olarak adlandırılmaktadır.

2.1.2. Değerler Eğitimi

Gittikçe artan küresel ve yerel problemler değerler eğitimine olan ihtiyacın gün geçtikçe daha da artmasına neden olmaktadır. Değerler eğitimin içerik ve yaklaşımının nasıl olması gerektiğiyle ilgili fikir ayrılıkları vardır. Ancak hemfikir olunan bir nokta, değerler eğitiminin okul sistemlerinin bir parçası olması gerektiğine ilişkindir**.** Demokratik bir toplumda değer eğitiminin itaati ele alma yerine, bireylerin değerler sistemini anlaması ve diğerlerinin değerlerini anlayarak ikisi arasında bir uyum sağlamayı hedeflemesi gerekir. Böylece toplumda insan haklarına dayalı demokratik değerlerin gelişimi, insanların birbirini anlaması ve hoşgörüye dayalı, şiddet ve çatışmaları barışçıl yollarla çözmeyi becerebilen bir toplum oluşmasına katkı sağlanabilir (Doğanay, Seggie ve Caner; 2012).

Çocuğun içinde yaşadığı değer yargılarını, toplumsal yapıya uygun davranış ve alışkanlık kazanmaya başladığı dönem; aynı zamanda fiziksel, psiko-sosyal ve kişilik gelişiminin en hızlı olduğu, 0-6 yaş aralığını kapsayan okul öncesi dönemdir. Bu dönemde temeli atılan yapıların ileriki yaşlarda aynı yönde gelişme şansı daha yüksektir (Bilir ve Bal, 1989; Yavuzer, 1997). Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim Programının temel özellikleri arasında 'kültürel ve evrensel değerleri dikkate alır' maddesi yer almaktadır. Bu maddeyle çocukların yaşadıkları toplumun değerlerini tanımaları ve kültürel ve evrensel değerleri benimsemelerinin, çocukların sorumluluk bilinci gelişmiş birer birey olarak yetişmelerindeki önemine vurgu yapılmıştır. Aynı zamanda, çocukların farklılıklara saygı duymaları ve farklı özelliklere sahip olan bireylerle uyumlu bir şekilde yaşamalarına dair deneyimler kazanmalarına teşvik etmektedir. Değerler eğitimine güncel okul öncesi eğitim programımızda ayrıca yer verilmemiş, kazanım ve göstergelerle bütüncül olarak sunulmuştur (MEB, 2013).

2.1.3.İnsancıl Değerler Eğitimi Programı (İDEP)

Milborn (1989) insancıl değerler eğitimini 'tüm zorlamaların karşı tarafa doğru olduğu bir dünyada fedakarlık ve merhamet duygusu geliştirme çabası' olarak tanımlamaktadır. Amerikan Hayvanları Zulme Karşı Koruma Topluluğu ise (American Society for the Prevention of Cruelty to Animals) insancıl değerler eğitiminin bileşenlerini şöyle tanımlamaktadır: hayvan gereksinimleri ve hakları, insan ve hayvanlarla empati kurma, çok hoşlanmasak da her türlü yaşam şekline saygı ve insan-hayvan dayanışması. Diğer tanımlar ise farklılıklara dikkat çekmektedir, ama bunların

eğitimsel girişimlerindeki ortak noktalar belirgindir. Küçük çocukların yaşamlarını iyilikseverlik, merhamet, sorumluluk, ayrıca insanların ve hayvanların yaşamlarıyla ilgili sorumlu oldukları davranışların oluşturulması, geliştirilmesi ve güçlendirilmesi insancıl değerler eğitiminin en çok paylaşılan ortak noktalarıdır. (Ascione, 1997)

İnsancıl Değerler Eğitim Programına rehberlik eden '4 Element' prensibi bütünlük (unit), süreç (course), müfredat ve çocuğu ifade eder. Bunlar sayesinde;

- Kişilere bilinçli tüketici ve iyi birer vatandaş olmaları için tam ve doğru bilgi edinmelerini sağlamak
- Kişilerin merak, yaratıcılık, eleştirel düşünme (3Cs: curiosity, creativity, and critical thinking) yoluyla bilgi edinmelerine ve problem çözmelerine yardımcı olmak
- Değer verme, saygı ve sorumluluk (3Rs: reverence, respect, responsibility) oluşturmak
- Kişilerin kendi, başkaları, dünya ve hayvanlar yararına pozitif seçimler yapmalarını sağlamak.

İDEP'in ana hedeflerinden biri, bireyleri bilinçli vatandaş olmaya ve dikkatli karar vermeye teşvik etmektir. Ne giyileceğinden hangi ürünlerin kullanılacağına, ne yenileceğinden ne tür etkinliklerin seçileceğine, hangi ulaşım şeklinin tercih edileceğinden kendimize, diğer insanlara ve hayvanlara nasıl davranılacağına değin günlük hayatımıza ilişkin aldığımız kararların bizleri nasıl etkileyeceğini bilmek ve bunların etkilerini gözlemlemek son derece önemlidir. İnternet ve kitaplar oldukça zengin bilgi erişimi sağlasa da, öğrencilerin kendi tercihleri yoluyla ilk elden elde ettikleri bilgi ve deneyimleri sağlayamaz.

İlkokul yılları çocukların ne kendi seçimlerini yapmaları ne de televizyon ve diğer medya araçları aracılığı ile bazı ürünlere yönelmeyi öğrenmeleri için erken bir dönem değildir. Medya okuryazarlığı çok erken dönemlerde başlar, ki birçok şirketin reklam hedefini saflıklarından faydalanabildikleri için çocuklar oluşturmaktadır. İDEP'e başlanması için en ideal dönem anaokulu yıllarıdır. Okulda öğretmenler ve evde ebeveynler çocukları saygı göstermeleri, şefkat duygularını güçlendirmeleri ve bilinçli tüketici olmaları için teşvik edebilirler (Weil, 2004).

İDEP'in uygulandığı sınıf ortamının; kişilerin kendileriyle diğer insanlar ve üzerinde yaşadıkları küredeki her şeyin etkileşimli olduğunun ve bunların bütünlüğünün

değerinin bilindiği bir yer haline getirilmesi yoluyla müfredatla bütünleştirilebilir. Sanat, Türkçe, müzik, fen, alan gezileri ve/ veya oyun etkinliklerinde programın amaçları doğrultusunda yapılan düzenlemeler ve planlamalarla insancıl değerler eğitimi yapılabilir. Literatür incelendiğinde yukarıda ifade edilen davranışların kazandırılmasında birçok etkinliğin kullanılabildiği görülmüştür. Bunlar gerçek durumlar, öyküler, kukla oyunları, drama, alan gezileri, müzik ve görsel sanat etkinlikleri gibi uygulayıcının yaratıcılığına bağlı olarak değişen etkinliklerdir. İnsancıl Değerler Eğitim Programı var olan müfredata kolayca entegre edilebilmesi açısından uygulayıcılara kolaylık sağlayabilir. Ayrıca İDEP öğretmenlere ekstra olarak iş yükü getirmemekte, işlenen konuyu anlamayı hızlandırdığı için kolaylaştırıcı olabilmektedir.

2.1.3.1. Dünden Bugüne İDEP

İnsan – hayvan ilişkisine yönelik bilgilere yüzyıllardır din, eğitim, edebiyat ve günlük yaşamda rastlanmaktadır. Ama üzerine çok odaklanılmadığı için gelişimsel olarak halen yeni doğan döneminde sayılabilir. 1820'lerden bu yana evcil hayvanlarla özdeşim kurma çocuklar için hazırlanan ders programlarında gittikçe daha çok konu edilmektedir. Öz disiplin, din duyarlılığı, empati ve manevi duyarlılık o dönemin ön plana çıkan değerleridir. Dahası, evcil hayvanlar günlük yaşam pratiklerinin ve merhamet duygularının ifadesinde yer almaya başlamıştır. Protestan orta sınıf kültüründe, İncil'deki şiirlerden temellenen hayvanlara merhamet gösterme özelliği vardır. Nezaket ve merhamet ilkelerinin oluşumu ve uygulamaları gibi sosyokültürel faydalarına ek olarak, 19. yüzyıl yerel düşünce sisteminde hayvanlar çocuk edebiyatında didaktik rol üstlenmeye başlamıştır. Hayvan yaşamını konu alan hikayeler, orta sınıf aile ilişkilerini idealize ederek sunmuşlardır. Kahraman hayvanlardan örnekler içeren bu hikayeler, sözü edilen hayvanlara yönelik şefkatli tutum ve davranışları içeriyordu (Grier, 1999).

Günümüzde insancıl değerlerle ilgili yapılan çalışmalar artmakla beraber, İDEP'in uygulama alanının da gelişmekte olduğu görülmektedir. Kaliforniya ve New York'da İDEP ayrıcalık okulları bulunmaktadır ve başka bölgelerde de açılması planlanmaktadır. Bu okulların amacı standart konulara ek olarak çevre eğitimi verilmesi ve insancıl değerlerin bulunduğu bir yaşam ortamının oluşturulmasıdır. Örneğin; bu okuldaki dil sınıflarında sadece okuma- yazma değil, uygun konulara odaklanılarak yardımseverlik eğitimi de verilmektedir. Sanat sınıflarında toksit olmayan ve geri

dönüştürülebilen materyallar kullanılmakta; sosyal bilgiler derslerinde yaşamdaki tercihlerimizin başkaları üzerindeki etkilerinin ve küresel sorunlara çözüm önerilerinin tartışıldığı eğitim ortamları oluşturulmaktadır. Çevre eğitimi dersinde ekolojik problemlerin keşfedilmesi ve tepki gösterilmesi için fırsat tanınmaktadır. Çocuklara medya tüketimi değil, bilinçli medya okuryazarlığı öğretilmektedir. Okul kantininde sağlıklı ve organik olan yiyecekler bulunmaktadır. Bu okulda okuma, yazma ve aritmetik öğretmenin yanında; değer verme (özenli, ölçülü davranma), saygı ve sorumluluk (3Rs :reverence, respect, responsibility) eğitimi de verilmektedir. Vatandaş olarak sorumluluklarını anlaması; insanlar, diğer canlılar ve dünyanın korunmasıyla ilgili duyarlılık hissetmesinin öğretilmesi amaçlanmaktadır. Bu okullar farklı yeteneklere sahip ve bu projeye tutkun gönüllüler, öğretmenler ve topluluklar tarafından kurulmaktadırlar (Weil, 2004).

İsteyen herkes bir eğitim sürecinden geçerek İDEP uygulayıcısı olabilir. İlk İDEP uygulayıcılığı programı Birleşmiş Milletler'deki Cambridge College bünyesinde açılan İnsancıllık Eğitimi Sertifika Programı (Humane Education Certificate Program - HECP); uzaktan eğitim programları ile kişileri insancıl eğitim uygulayıcısı olarak yetiştirmeye günümüzde de devam etmektedir. Bu uzmanlık programı insan hakları, hayvanların korunması ve kültürel konuları kapsamaktadır. Uygulayıcılar kendi istekleri doğrultusunda programa uygun çevre eğitimi, sürdürülebilirlik eğitimi, üniversitelerde karakter eğitimi gibi konularla da İDEP'i kapsayan kendi bireysel kurslarını açabilmektedir (http://humaneeducation.org/).

2.1.3.2. Erken Çocuklukta İDEP

Watson ve Rayner (1920)'in bir hayvana karşı korku yaratmaya yönelik yaptıkları Küçük Albert çalışması, Mary Cover Jones (1924)'in tavşanlara karşı tersine koşullandırma çalışması ve Bandura, Grusec ve Menlove (1967)'un küçük çocuklarda köpek korkularının ortadan kaldırılması amacıyla yaptıkları modelleme çalışması erken çocuklukta insan-hayvan ilişkisini konu alan çalışmalarındandır. Ama bunlar hayvan-insan ilişkisini temel alan çalışmalar olmasına rağmen doğrudan İDEP kapsamında yer almamaktadır.

Nicoll ve arkadaşları (2008) 1. sınıf öğrencilerine terapi hayvanlarıyla 4 ay süren bir çalışma yürütmüşlerdir. Bu çalışma sonucunda çocukların bu hayvanlar aracılığıyla öz-değerlendirme davranışlarında artış gözlenmiştir.

Aguirre ve Orihuela (2010) da Meksika'da 1.sınıf öğrencileriyle hayvanlara yardım etmeyle ilgili bir çalışma yapmışlardır. Toplamda 10 saat ve 10 hafta olarak uygulanan bu çalışmada rol oynama, karar alma, yaratıcı yazma ve araştırma etkinlikleri yer almıştır. Kullandıkları eğitim programının, çocukların hayvanlar ve onların güvenliği ile ilgili kazanımlar elde etmelerinde başarılı olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Erken çocukluk döneminde doğrudan İnsancıl Eğitim ile ilgili yapılmış bir araştırmaya rastlanamamış olup; Weil (2004)'ın "The Power and Promise of Humane Education" adlı kitabında bu dönemdeki çocuklarla uyguladığı etkinlik örneklerine rastlanmıştır. Weil'e göre İDEP etkinlikleri 4-74 yaş arasındaki herkese uygulanabilmektedir.

İnsancıl Değerler Eğitim Programı'nın kapsam, özellik ve uygulamaları incelendiğinde Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim Programımızın temel özelliklerinden bazılarıyla örtüştüğü görülmektedir. Çocuk merkezli, esnek, sarmal, oyun ve keşfederek öğrenme temelli olması; yaratıcılığın geliştirilmesini ön planda tutması; günlük yaşam deneyimlerinin ve yakın çevre olanaklarının eğitim amaçlı kullanılmasını teşvik etmesi; temaları / konuları amaç değil araç olarak kullanması; kültürel ve evrensel değerleri dikkate alması açısından bu eğitim programımıza uyum göstermektedir. Ayrıca programımızın sosyal-duygusal alanında "Bir olay ve durumla ilgili olarak başkalarının duygularını açıklar", "Kendisinin ve başkalarının haklarını korur", "Farklılıklara saygı gösterir" ve "Sorumluluklarını yerine getirir" kazanımları yer almaktadır. İDEP bu ve benzeri kazanımların tüm hayvanlara yönelik olarak kazandırılmasını amaçladığından programımıza uyum sağlayacağı düşünülebilir.

2.2. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde okul öncesinde değerler eğitimi ve hayvanların çocukların eğitiminde kullanımına ilişkin olarak yurt içi ve dışında yapılan çalışmalara değinilmiştir.

2.2.1. Ülkemizde Okul Öncesi Dönemde Uygulanan Değerler Eğitimi ile İlgili Çalışmalar

Dereli-İman (2014) tarafından, okul öncesi çocukları için geliştirilmiş olan değerler eğitimi programının çocukların sosyal beceri, psiko-sosyal gelişim ve sosyal problem çözme becerilerine etkisini incelemek amacıyla, okul öncesi eğitim kurumuna

devam eden 5-6 yaş aralığındaki 66 çocukla, 11 hafta 33 oturum süren Değerler Eğitim Programı uygulanmıştır. Araştırma sonucunda bu programa katılan çocukların sosyal beceri, psiko-sosyal gelişim ve sosyal problem çözme becerileri puan ortalamalarının, katılmayan çocukların puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca deney grubunda yer alan 33 çocuğun öntest-son test puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Aileler değerler eğitim programının uygulanmasının ardından çocuklarda istendik davranışların attığını ve istenmedik davranışların azaldığını belirtmişlerdir.

2012- 2013 eğitim-öğretim yılında Turgut Özal Üniversitesi ve Ankara Milli Eğitim Müdürlüğü' nün ortaklaşa yürüttüğü " Değerler Eğitimi Projesi" kapsamında 200 okul öncesi öğretmenine eğitim verilmiştir. Öğretmenlerin sınıflarında uygulamaları ve olumlu dönütler elde ettiklerini belirtmeleriyle okul öncesi öğrencileri için geliştirilen Değerler Eğitimi Programı, 2013 -2014 eğitim öğretim yılında öğretmenlerden ve Ankara Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gelen talepler doğrultusunda Ankara'nın 19 ilçesinde yaygınlaştırılmıştır. Araştırma kapsamında, eğitimler ve öğretmenler tarafından sınıfta gerçekleştirilen uygulamalar tamamlandıktan sonra Değerler Eğitimi Programı eğitimi almış olan 237 öğretmenden aldıkları eğitimi ve programı değerlendirmeleri istenmiş. Araştırma sonucunda, bazı öğretmenler yaşamış oldukları birtakım zorluklar olduğunu ifade etmişler, ancak genelde olumlu dönütler vermişlerdir (Şafak, Bayrak, Şirin, Uslu, Gur, Koçak, Yazıcı ve Demircan, 2015).

2.2.2. İnsan- Hayvan İlişkilerine İlişkin Çalışmalar

Çocukların hayvanlarla olan ilişkilerine odaklanan öğretmen merkezli insancıl değerler eğitim araştırmalarına 18.yüzyılın sonlarındaki belgelerde rastlanmasına rağmen, bu alandaki sistematik araştırmalar 20.yüzyılın sonlarında popüler hale gelmiştir. Bu çalışmalar çocuk ve hayvanlar arasındaki pozitif ilişkiyi vurgulayan araştırmalar değildirler. Watson ve Rayner (1920)'in bir hayvana karşı korku yaratmaya yönelik yaptıkları Küçük Albert çalışması buna örnek gösterilebilir. 1980'den önce yapılan çalışmaların sadece birkaçı olumlu çocuk – hayvan ilişkisini geliştirmeye odaklanmıştır.

Mary Cover Jones (1924)'in tavşanlara karşı tersine koşullandırma çalışması ve Bandura, Grusec ve Menlove (1967)'un küçük çocuklarda köpek korkularının ortadan kaldırılması amacıyla yaptıkları modelleme çalışması insan- hayvan ilişkilerine ilişkin

olarak yapılan çalışmaların ilkleri arasında yer almaktadır. Eisenberg (1988, p.16)'e göre 'çocuklara hayvanlara karşı insancıl tutumları öğretmeye yönelik oldukça az çalışma olmasına rağmen, bu tutumun öğretilmesine ihtiyaç olduğu görülmektedir. Çocuklar ve hayvanlar arasındaki prososyal davranışlara doğrudan odaklanan bir diğer çalışma ise Sprafkin, Leibert ve Poulos (1975) 'un birinci sınıfların tehlike altındaki köpeklere yardım isteğini değerlendirmek amacıyla yürüttüğü, yayınlanan bir televizyon dizisinde Lessie'nin yavrularından birini kurtaran Jeff'in kurtarma davranışını modelleyen bir çalışmadır.

Yarrow, Scott ve Waxler (1973), 'Learning Concern for Others' adlı çalışmasında, çocuklara prososyal davranışlar kazandırmak ve bunu ölçmek amacıyla kullanılan resimler, diyoramalar (üç boyutlu görüntüler) ve davranışa yönelik etkinliklerle hayvanlara karşı duyarlı olmanın kalıcı hale getirilebileceğini belirtmişlerdir. Bu tür davranışları doğrudan değerlendirmese de Hartshorne, May ve Mailer (1929) hayvanlara merhamet göstermenin insanlara karşı olumlu davranışlar gösterilmesinin bir belirtisi olduğundan bahsetmektedirler. Hayvanların çocukların psikolojik ve sosyal gelişimlerindeki rolüne odaklanan çalışmalar günümüzde artmaya devam etmektedir (Levinson(1983); Westerlund (1982)). Çocukların hayvan beslemeye, onları tedavi etmeye ve onlara saygı duymaya karşı tutumlarını geliştirmeyi amaçlayan çalışmalar dikkate değerdir. Çocukların insancıl tutumlarının niteliğindeki gelişimsel değişiklikler Kellert ve Westerwelt (1983) tarafından değerlendirilmektedir. Rheingold ve Emery (1986) bu tutumların tohumlarının insan yaşamının ikinci yılında atıldığını keşfederken; Fogel, Melson ve Mistry (1986) hayvanlara karşı değer ve tutumların çocuklar tarafından gösterilebilecek birkaç doyum şeklinden biri olduğunu bulmuşlardır (Ascione, 1997).

Ascione (1992) bir yıl süreyle uyguladığı okula dayalı İDEP'in küçük (birinci ve ikinci sınıf) ve daha büyük (dördüncü ve beşinci sınıf) çocukların hayvanlara yönelik tutumlarının iyileştirilmesi için bir çalışma yürütmüştür. Ayrıca, empatinin insanlara genelenip genelenemeyeceğini de araştırmıştır. Ön-test, son-test deseni ve ANCOVA'nın kullanıldığı çalışmada; programın sınıf seviyesine bağlı olarak çocukların hayvanlara yönelik tutumlarını etkilediği ortaya konulmuştur. Küçük yaştaki çocuklarda, deney ve kontrol gruplarının tutumlarında anlamlı bir farklılık bulunmamasına rağmen; nitel analiz sonuçları birinci sınıftaki çocukların tutumlarında büyük yaş grubundaki çocuklardan daha çok gelişme olduğunu ortaya koymuştur. Daha büyük çocuklarla, küçük çocukların insancıl tutumları arasında sınıf düzeyiyle ilişkili

olarak anlamlı bir fark olduğu, ancak küçük çocukların daha çok gelişme gösterdiği ortaya konulmuştur. Hayvanlara yönelik empatinin insanlara genellenmesine ilişkin olarak; küçük çocukların son-test puanlarında, büyük gruba oranla, yaşa bağlı olarak, daha anlamlı sonuçlara ulaşılmıştır. Sonuçlar, çocuklar ve hayvanlar arasındaki ilişki ve İDEP uygulayıcılarının çocukların evcil ve evcil olmayan hayvanların bakımını üstlenme ve onlara kibar davranmalarını sağlama çabalarına ilişkin literatürü destekler niteliktedir.

Ascione (1996) çocukların hayvanlara karşı insancıl tutumları ve empati becerileri arasındaki bağlantıyı araştırmak üzere 4.sınıf çocuklarıyla 1 yıl süren deneysel bir çalışma yapmıştır. Çocuklara 1 yıl boyunca müfredatla bütünleştirilmiş bir eğitim programı uygulanarak, programın etkililiği 'İntermediate Attitude Scale ' (IAS; Ascione, 1988) , 'Companion Animal Bonding Scale' ve Bryant (1982)'ın 'Emphaty Scale' yardımıyla öntest – sontest olarak değerlendirmiştir. Çalışmada hayvanlara yönelik insancıl tutumlar ile empati arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya konulmuştur. Bu çalışma insancıl eğitim ile ilgili ilk deneysel çalışma olması açısından önemlidir.

Poresky (1996) çocukların gelişimini etkilediği düşünülen üç faktöre odaklanarak (yaş, ev ortamının kalitesi, çocuk-evcil hayvan ilişkisi) bir çalışma yürütmüştür. Bu çalışmada hayvan sahibi olmanın etkisi, güçlü çocuk- hayvan ilişkisinin etkisi ve ev ortamı, yaş ve çocuk- evcil hayvan ilişkisi etkisi olmak üzere üç duruma odaklanılmıştır. Ayrıca, 3-6 yaşları arasındaki çocukların ebeveynlerine anket yapılmış (n: 88) ve ev içi değerlendirmeler bu çalışmaya dahil edilmiştir. Sonuçlar, erken çocukluk dönemindeki çocukların motor, bilişsel ve sosyal gelişimleri evcil hayvanın varlığı ile ilişkili olduğu ve yaş, ev ortamının kalitesi ve evcil hayvanlarla olan ilişkisiyle arttığı hipotezini destekler niteliktedir. Ancak bu çalışma, çocuğun yaşı ve ev ortamının kalitesinin çocukların bilişsel, motor ve sosyal gelişim ölçümleri ile ilişkili iken, küçük çocukların başka çocuklarla empati kurmak gibi sosyal gelişimlerinde sınırlı bir ilişkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur.

Gullone ve Robertson (2008); 12-16 yaş aralığındaki 241 çocukla yaptıkları çalışmada hayvanlara yönelik olumsuz davranışlarla zorbalık arasında herhangi bir bağlantı olup olmadığı incelenmişlerdir. Araştırmaya katılan çocukların %20.6'si son bir yıl içerisinde farklı sıklıklarda hayvanlara yönelik olumsuz davranışlarda bulunduklarını, bunların %17.8'i ise son bir yıl içerisinde en az bir defa zorbalık davranışında bulunduklarını belirtmişlerdir. Yapılan çoklu regresyon analizleri hayvan

istismarına tanık olmanın hem hayvan istismarına, hem de zorbalık davranışına zemin hazırladığını ortaya koymuştur. Bulgular zorbalık ve hayvan istismarının önlenmesi ve buna müdahale edilmesinde anlamlı olacağını ortaya koymuştur.

Prokop ve Tunnicliffe (2010) metodolojik bir takım etkilerden dolayı halen cevaplanamamış olan, evcil hayvan beslemenin çocukların vahşi hayvanlara yönelik tutumlarını nasıl etkilediğine ilişkin, 10-15 yaş arası toplam 1297 Slovakyalı ilkokul çocuğuyla bir çalışma yürütmüşlerdir. Bu çalışmada üç bağımsız örnekleme, evcil hayvan beslemenin; çocukların, Slovakya'da popüler olmayan hayvanlara yönelik tutumlarına ve bilgilerine nasıl etki ettiğini ölçmek amacıyla üç farklı araştırma yapılmıştır. Her araştırmaya 'kontrol' amacıyla popüler hayvanlar (sırasıyla uğur böceği, tavşan, sincap) da dahil edilmiş, bunlar ikili istatistik yoluyla analiz edilmiştir. Tüm araştırmalar evcil hayvan besleyen çocukların, popüler olan ve olmayan hayvanlarla ilgili daha çok bilgi sahibi olduklarını ve bu hayvanlara yönelik daha çok pozitif tutum içinde olduklarını göstermiştir. Kız çocuklarının erkeklere oranla hayvanlara karşı daha az tehditkar, tehlikeli ve problemli oldukları, buna ek olarak özellikle evcil hayvanı olan çocukların bilgi, tutum ve ekolojik uyum anlayışlarıyla İnsancıl Değerler Eğitim Programı uygulamaları arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Aguirre (2010), Meksika'nın kırsal kesiminde altı devlet okulundan toplam 276 birinci sınıf öğrencisiyle, hayvanlara yardım ile ilgili olarak uygulanan eğitim programının çocuklara nasıl yansıdığıyla ilgili bir çalışma yürütmüştür. Deney grubundaki 177 çocuğa on hafta ve günde bir saat süreyle hayvanlara yardım ile ilgili eğitim programı uygulanmış ve kontrol grubundaki 99 çocuğa herhangi bir müdahalede bulunulmamıştır. Sürecin başında deney ve kontrol grupları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır, ancak süreç sonunda yapılan kovaryans analizinde verilen eğitimin çocuklar üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca hayvanlara yardım eğitimini alan çocukların almayanlara oranla %78 daha zengin kavram bilgisine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Rule ve Zhbanova (2012); 'Gerçek durumlar, öyküler, sanat çalışmaları ve kukla oyunlarıyla sevilmeyen hayvanlara yönelik bakış açısını değiştirme' isimli yarı deneysel bir çalışma yürütmüşlerdir. Bu çalışmada araştırmacılar örümcek, rakun gibi 8 hayvan seçmiş, 1. ve 2. sınıf öğrencilerine bu hayvanları sevme-sevmeme nedenleri sorulmuştur. Alınan cevaplar doğrultusunda gerçek durumlar, öyküler, sanat çalışmaları ve kukla oyunlarını kullanarak, çocukların bu hayvanlara yönelik olumsuz bakış

açılarını değiştirmeye yönelik bir çalışma yürütmüşlerdir. Çalışma sonuçları ekoloji ve hayvanların yaşamlarına odaklı olarak yürütülen derslerin, öğrencilerin hayvanlara yönelik olumsuz bakış açılarını değiştirdiğini ortaya koymuştur.

Askew, Çakır, Poldsam ve Reynolds (2014) çocukların (7-10 yaş) hayvanlardan korkma ve tiksinmelerinde, korku ve tiksinme modellemesinin etkililiği üzerine deneysel bir çalışma yapmışlardır. Bu araştırmada iki deney ve bir kontrol grubu bulunmaktadır. Araştırmacılar, birinci deney grubundaki çocuklara gerçek hayvan resimleri ve aynı anda yüzlerinde tiksinme ifadesi olan yetişkin resimlerini, ikinci deney grubundaki çocuklara ise aynı prosedür yüzlerinde korku ifadeleri bulunan yetişkin resimleriyle uygulanmıştır. Sonuçta, korkuyla bağlantılı dolaylı öğrenmelerin hayvanlardan tiksinmeyi, tiksinmeyle bağlantılı dolaylı öğrenmelerin de korku ve kaçınmayı artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın deseni, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve analiz edilmesi süreçlerinde izlenen yollar sunulmaktadır.

3.1. Araştırma Deseni

Bu çalışmada; okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 54-66 ay aralığındaki bir sınıfta bulunan çocuklarla 8 hafta süreyle uygulanan İDEP'in uygulama sürecinin ayrıntılı bir şekilde betimlenmesi, çocukların bu sürece nasıl dahil olduklarının ve programa nasıl cevap verdiklerinin betimlenmesi ve incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada amaca uygun olarak yorumlamacı bakış açısını içeren nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır.

Durum çalışması; bir birey, bir toplum, bir olayın veya bir programın uygulanması gibi sınırlı bir sistemin (sınırlı zaman ve mekanda), bu sisteme uygun olabilecek bir yöntemle derinlemesine betimlenmesi ve incelenmesini ifade etmektedir (Stake, 2005; Glesne, 2013; Creswell, 2013; Merriam, 2013). Punch (2005) durum çalışmalarının 4 temel özelliği olduğundan bahsetmektedir. Durum çalışmalarında ele alınan olay sınırlı (sınırlı sistem) ve bütüncül olmalı, olay bir şeyin oluşunu ifade etmeli ve özellikle doğal ortamlarda, çoklu veri kaynağı ve veri toplama yöntemleri kullanmalıdır.

3.2. Çalışma Grubu

Çalışmanın evrenini 2014-2015 eğitim öğretim yılının birinci döneminde Adana ili Çukurova ilçesinde bulunan, bir resmi anaokuluna devam eden 54-66 aylık çocuklar oluşturmaktadır. Araştırmaya ilişkin veri toplama ve sürecin uygulanması amacıyla seçilen örneklem grubu aşamalı olarak belirlenmiştir.

Örneklemi belirlemek amacıyla çalışmanın yapılacağı okul öncesi eğitim kurumunun seçilmesinde kurumdan izin alma, çalışma ve yürütme aşamalarında kolaylık sağlama imkanları göz önünde bulundurularak, kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi kullanılmış ve Adana ili Çukurova ilçesine bağlı resmi anaokullarından biri belirlenmiştir. Belirlenen okuldaki 20 sınıf arasından, 54-66 aylık çocukların bulunduğu

sınıfların öğretmenleriyle görüşülerek, bu çalışmaya katılmaya gönüllü olan bir öğretmen belirlenmiştir. Sınıfın öğretmeni aracılığıyla veliler ile bir toplantı düzenlenmiş ve program tanıtılmıştır. Örneklem olarak belirlenen sınıfta yer 10'u kız ve 10'u erkek olmak üzere tüm çocuklar bu çalışmada yer almaya istekli olmuşlardır. Örneklemin içerisinde iki çift ikiz bulunmaktadır. Ayrıca sınıf öğretmeni ve gönüllü dokuz ebeveyn de çalışma grubunda yer almaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak gözlemler, görüşmeler, fotoğraflar, kamera kayıtları ve "İnsancıl Değerler Kontrol Listesi" kullanılmıştır. Bu araştırmanın verileri; geçerliliğin artırılması amacıyla birden çok veri toplama aracı kullanılarak elde edilmiştir.

3.3.1. Gözlemler

Etkinlik planlarının hazırlanmasından önce araştırmacı üç tam gün boyunca sınıfta bulunmuş, sınıfta yapılan etkinliklere katılmış ve betimsel gözlem notları tutmuştur. Gözlemler sırasında çocukların ilgisini çeken etkinliklerin hangileri olduğuna ve hayvanlarla ilgili yaşantılarına odaklanılmıştır.

3.3.2. Görüşmeler

Sınıfta yapılan gözlemlerin ardından çocukları daha yakından tanımak, çocukların hayvanlarla ilgili yaşantıları hakkında bilgi edinmek, sevip sevmedikleri hayvanları, bunları sevme-sevmeme nedenlerini ve sevmedikleri hayvanlara ilişkin tutumlarını öğrenmek amacıyla görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca sürecin çocukların hayvanlar ile ilgili tutumlarına nasıl yansıdığını irdelemek amacıyla çocuklarla bireysel görüşmeler yapılmıştır. Araştırmacı tarafından yapılan uygulamaların, araştırmacının bulunmadığı zamanlarda okul ve ev ortamına nasıl yansıdığı hakkında bilgi edinmek amacıyla sınıf öğretmeni ve gönüllü ebeveynlerle de görüşmeler yapılmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

Çalışmada belirlenen örneklem grubu ile 2014 – 2015 birinci yarıyılında, öğrencilerin okula başladığı Eylül ayının 3. haftası itibariyle veri toplama sürecine

başlanmıştır. İlk hafta araştırmacı öğrencilerle iletişim kurmak, sınıf atmosferini tanımak, süreçte ele alınacak hayvanları belirlemek ve öğrencilerin hangi tür etkinliklerden daha çok hoşlandıkları ile ilgili bilgi edinmek amacıyla; üç gün süreyle çocukların bulundukları alanlarda yanlarında bulunmuş, gözlem raporları ve günlükler tutmuştur. Gözlemlerden elde edilen veriler eğitim planlarının oluşturulmasında kullanılmıştır. Örneğin; okulun arka tarafında yer alan bahçede oynadıkları sırada çocukların ikisi bir kaplumbağa bulmuş ve diğer arkadaşlarını yanlarına çağırmışlardır. Yanlarına gelen çocukların ikisi kaplumbağaya taş atmaya başlamışlardır. İnsancıl Değerler Eğitim Programı kapsamında da yer verildiği gibi çocukların kaplumbağaların da insanlar gibi canlı olduklarını ve acı çekebileceklerini fark etmeleri amacıyla bu konuda bir plan hazırlanmıştır. Bu süreçte gözlem notları tutulmuştur.

Sınıfta yapılan gözlemlerin ardından çocukları daha yakından tanımak, çocukların hayvanlarla ilgili yaşantıları (varsa) hakkında bilgi edinmek, sevip sevmedikleri hayvanları ve bunların nedenlerini öğrenmek amacıyla bireysel görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler etkinlik planlarında kullanılacak hayvanların belirlenmesi için de kullanılmıştır. Bu görüşmeler çocuklarla tek tek, bulundukları okulda ve ebeveynlerin bilgileri dahilinde yapılmıştır. Görüşmelerde çocuklara, gözlemler sırasında ve yapılan literatür taramasında ön plana çıkan hayvanlar arasından belirlenen farklı özelliklere sahip 15 hayvan (yarasa, karınca, arı, solucan, ayı, at, tırtıl, solucan, kurbağa, kaplumbağa, dana, yılan, kertenkele, salyangoz, örümcek) resmi gösterilmiştir. Gösterilen hayvanlar arasından hangileri sevmedikleri, belirttikleri hayvanları sevmeme nedenleri ve sevmedikleri bu hayvanlarla karşılaşma durumlarında nasıl bir tutum sergileyecekleri ile ilgili sorular sorulmuştur. Bu görüşmeler ses kayıt cihazıyla kayıt altına alınmıştır. Etkinlik planları bu görüşmenin verileri, süreç içerisinde oluşan ve sınıf öğretmeninin belirttiği ihtiyaçlar doğrultusunda hazırlanmıştır.

Uygulamalar öncesinde fotoğraf çekilmesi ve günlükler tutulmasının yeterli olacağı düşünülmesine rağmen, süreçte bu uygulamanın veri kaybına neden olduğuna karar verilerek, kayıt alınmasına uygun olan ortamlarda fotoğraf çekiminin yanında kamera kaydı da alınmaya başlanmıştır. Çocukların süreçte oluşturdukları ürünler de sürecin değerlendirilmesine katkı sağlayacağı düşünüldüğünden, fotoğraflanarak bunlar üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır. Uygulamaların yapıldığı ortamların el verdiği doğrultuda sürecin çoğu video kamera ile kayıt altına alınmıştır. Süreçte bazı uygulamaların yapıldığı ortamların kamera kaydı alınmasına müsait olmaması nedeniyle, o alanlarda da sadece fotoğraf çekilebilmiştir.

Süreç sonunda, sürecin değerlendirilmesi amacıyla çocuklar, gönüllü ebeveynler ve sınıfın öğretmeni ile de görüşmeler yapılarak, ses kayıt cihazıyla kaydedilmiştir.

3.5. İnsancıl Değerler Eğitimi Programı Etkinliklerinin Uygulanması

Ascione (1997) İDEP ile ilgili olarak yapılan çalışmaları değerlendirmiş, çalışmaların ortalama olarak 10 saat sürdüğünü ifade etmiş ve bu programın daha yoğun olarak uygulanmasını önermiştir. Bu öneriden kaynaklı olarak daha yoğun uygulama yapılması planlanmıştır. Süreçte araştırmacı tarafından, çocukların talep ve ihtiyaçları doğrultusunda, her biri bir hayvana odaklanmış 11 etkinlik planı hazırlanmış ve her plan uygulanmadan önce uzman görüşüne sunulmuştur. Planlar uzman görüşü doğrultusunda yeniden düzenlenmiş, toplam 14 günde, haftada iki gün, 7 hafta boyunca ve günde yaklaşık 90 dakika süreyle uygulanmıştır. Süreç boyunca yaklaşık 1000 dakika kamera kaydı alınmış, 500 adet fotoğraf çekilmiştir.

Hayvanlara yönelik olumlu tutum ve davranışlar kazandırmak amacıyla hazırlanan İnsancıl Değerler Eğitim Programı'nda ele alınan etkinliklerin özellikleri ve İnsancıl Değerler Kontrol Listesinde yer alan kazanımların ele alınma durumları Tablo 1'de sunulmuştur:

Tablo 1

İnsancıl Değerler Eğitim Programı Uygulama Akışı ve Kazanımların Ele Alınma Durumları

	Adı	**Etkinlik Çeşidi**	**Kazanımlar**
1.etkinlik	Karıncalarla Sorumluluğu Keşfediyorum	Bütünleştirilmiş Fen ve Sanat Etkinliği	K1. Hayvanların varlıklarını değerli kabul eder. K2. Hayvanların farklı özelliklerini açıklar K3. Hayvanların farklı özelliklerine saygı gösterir K4. Hayvanların doğadaki rollerini fark eder. K18.İnsanların hayvanlarla ortak olan yanlarını fark eder.
2. etkinlik	Çilli Tavuğun Düşü	Bütünleştirilmiş Fen, Müzik, Oyun ve Türkçe Etkinliği	K8. Hayvanların haklarını korur. K13. Hayvanlara nelerin zarar verebileceğini fark eder. K15. Hayvanlara zarar verebilecek davranışlardan kaçınır. K16. Hayvanlara zarar verebilecek davranışlara engel olur. K17. Kendini hayvanın yerine koyar.
3. etkinlik	Çalışkan Arı	Bütünleştirilmiş Müzik, Fen ve Sanat Etkinliği	K1. Hayvanların varlıklarını değerli kabul eder. K2. Hayvanların farklı özelliklerini açıklar. K5. Hayvanları korumasına yönelik sorumluluklarını açıklar. K10. Hayvanların ekosistem için önemini fark eder.
4. etkinlik	Onların da Duyguları Var	Bütünleştirilmiş Türkçe ve Oyun Etkinliği	K17. Kendini hayvanın yerine koyar. K18.İnsanların hayvanlarla ortak olan yanlarını fark eder.
5. etkinlik	Sevo'nun Garip Yolculuğu	Drama	K7. Hayvanların korunmasına yönelik sorumluluklarını yerine getirir. K8. Hayvanların haklarını korur. K13. Hayvanlara nelerin zarar verebileceğini fark eder. K15. Hayvanlara zarar verebilecek davranışlardan kaçınır. K16. Hayvanlara zarar verebilecek davranışlara engel olur.
6. etkinlik	Eriyen Yaşamlar	Bütünleştirilmiş Oyun ve Fen Etkinliği	K9. Hayvanların yaşam alanlarını korur. K13. Hayvanlara nelerin zarar verebileceğini fark eder. K14.Doğal yaşama zarar verebilecek davranışları açıklar.
7. etkinlik	Çıngıraklı Yılan	Bütünleştirilmiş Fen, Müzik ve Türkçe Etkinliği	K11. Hayvanlara zarar gelmesi durumunda doğaya da zarar gelebileceğini fark eder. K12. Hayvanlara zarar gelmesi durumunda insanlara da zarar gelebileceğini fark eder.
8. etkinlik	Hayvanlar da Hastalanır	Alan Gezisi (veteriner kliniği)	K13. Hayvanlara nelerin zarar verebileceğini fark eder. K15. Hayvanlara zarar verebilecek davranışlardan kaçınır. K16. Hayvanlara zarar verebilecek davranışlara engel olur.
9. etkinlik	Tırtıldan Kelebeğe, Kelebeğin Gözleri	Bütünleştirilmiş Fen, Müzik ve Sanat Etkinliği	K1. hayvanların varlıklarını değerli kabul eder. K2. hayvanların farklı özelliklerini açıklar.
10. etkinlik	Plastiklere Sıkışan Yaşamlar	Drama	K2.Hayvanların farklı özelliklerini açıklar. K9. Hayvanların yaşam alanlarını korur. K13.Hayvanlara nelerin zarar verebileceğini fark eder. K14.Doğal yaşama zarar verebilecek davranışları açıklar. K15. Hayvanlara zarar verebilecek davranışlardan kaçınır. K16. Hayvanlara zarar verebilecek davranışlara engel olur.
11. etkinlik	Hayvanların Evleri ve Yaşamları	Alan Gezisi Sanat ve Fen Etkinliği	K2. Hayvanların farklı özelliklerini açıklar. K3. Hayvanların farklı özelliklerine saygı gösterir. K5. Hayvanların korunmasına yönelik sorumluluklarını fark eder. K6. Hayvanların korunmasına yönelik sorumluluklarını açıklar K7. Hayvanların korunmasına yönelik sorumluluklarını yerine getirir. K18İnsanların hayvanlarla ortak olan yanlarını fark eder.

3.6. Verilerin Analizi

Çocuklar, ebeveynler ve öğretmen ile yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin analizinde QSR NVivo 10 nitel veri analiz yazılımı kullanılmıştır. Görüşmelerde yapılan ses kayıtlarının öncelikle yazıya aktarılmış, ardından bunlar programa yüklenmiştir. Yüklenen veriler nitel veri analiz yöntemlerinden içerik analizi yaklaşımı ile analiz edilmiştir. İçerik analizinde amaç; toplanan verileri açıklayacak genel kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. İçerik analizinde derin bir analiz süreci vardır(Yıldırım&Şimşek,1999). Toplanan veriler önce kavramlaştırılmış, daha sonra ortaya çıkan bu kavramlara göre mantıklı bir düzenleme yapılarak ve bunları açıklayan kodlara ulaşılmıştır. Elde edilen kodlar, temalar altında toplanmıştır. Ardından temalar tanımlanmış ve bu sonuçlar raporlaştırılmıştır.

Hazırlanan etkinlik planlarının uygulama sürecinde elde edilen verilerin analizinde ise tümdengelimsel bir yol izlenmiştir. Verilerin analizinde kullanılmak üzere araştırmacı tarafından bir kontrol listesi oluşturulmuş. Kontrol listesinin oluşturulmasında "Çocukların Hayvanlara Yönelik Davranışları Anketi" ndeki maddeler *(The Children Treatment of Animal Questinaire – CTAQ)* (Ascione, Thompson ve Black, 1997; Poresky, Hendrix, Mosier ve Samuelson, 1987), İnsancıl Değerler Eğitim Programın'da diğer bütün değerlere temel oluşturduğu kabul edilen değer verme, saygı ve sorumluluk (3R's: reverence, respect, responsibility) ile ilgili tanımlar ve güncel Okul Öncesi Eğitim Programımızda yer alan kazanımlardan faydalanılmıştır. Ardından uygulama sürecinde çekilen fotoğraflar ve videolar tek tek incelenerek kontrol listesinde yer alan 18 kazanımdan hangisinin hangi bağlam ve davranışlarda gözlendiği kaydedilmiştir. Elde edilen bulgular betimsel olarak tanımlanmış ve raporlaştırılmıştır.

3.6.1. İnsancıl Değerler Kontrol Listesi (İDKO)

İnsancıl Değerler Kontrol Listesi'nin (İDKO) oluşturulmasında "Çocukların Hayvanlara Yönelik Davranışları Anketi (The Children Treatment of Animal Questionaire)"nde yer alan bazı maddeler ve İnsancıl Eğitim Programı'nda diğer bütün değerlere temel oluşturduğu kabul edilen değer verme, saygı ve sorumluluk (3R's: reverence, respect, responsibility) ile ilgili tanım ve bilgiler, ayrıca güncel Okul Öncesi Eğitim Programımızda yer alan kazanımlardan faydalanılmıştır. Hazırlanan bu kontrol listesi farklı alanlardaki yedi uzmanın görüşüne sunulmuş ve listeye bu uzmanların önerileri doğrultusunda son hali verilmiştir. İDKO çocukların hayvanlara ilişkin olumlu

tutumlarına ilişkin 18 kazanımdan oluşmakta olup, bu liste süreçte elde edilen kamera kayıtları ve fotoğrafların analizinde kullanılmıştır.

3.7. Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalarda geçerlik, bulguların doğruluğu için araştırmacının kontrolünü ifade eden belirli süreçler vasıtasıyla oluşturulur. Güvenirlik ise, araştırmacının yaklaşımının farklı proje ve farklı araştırmacılar açısından tutarlılığını ifade eder (Gibbs, 2007; akt. Cresswel, 2014). Nitel araştırmalarda, veri toplama yöntemlerinin çeşitlendirilmesi geçerlilik ve güvenirliğin sağlanmasında önemlidir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Araştırmacıların geçerlik stratejilerini, çoklu yaklaşımla kullanmaları tavsiye edilmektedir. Bu yaklaşımlar okuyucuları bulguların doğruluğuna ikna etmesinin yanında, bulguların doğruluğunu değerlendirmek için araştırmacının da yeteneğini artırır. Bir geçerlik stratejisi olan üçgenleme, bilginin farklı veri kaynaklarından alınması ve temaların birbiriyle tutarlı olmasını ifade etmektedir (Cresswel, 2014). Bu araştırmanın verileri; çocuk, öğretmen ve ebeveynden elde edilmiş olup, analizde ortaya çıkan temaların birbiriyle tutarlı olduğu görülmüştür. Geçerliğin artırılmasında bir diğer strateji de dış denetleyicidir. Çalışmanın başında gözlemler ve çocuklarla yapılan görüşmelerden itibaren her aşamada 'dış denetleyici' statüsünde ele alınabilecek tez danışmanının değerlendirmeleri ile sonraki aşamalara geçilmiştir. Etkinlik planları hazırlandıktan sonra danışmanın değerlendirmeleri ile gerekli düzenlemelerin yapılmasının ardından uygulamalar yapılmıştır. Ayrıca tezin yazım aşamasında da bulgularda ortaya çıkan temalar, kodlar ve alt kodlar danışman kontrolünden geçerek son halini almıştır.

Yin (2009) nitel araştırmacıların, süreç basamaklarını olabildiğince ayrıntılı olarak yazmaları ve durum çalışmalarının süreçlerini not etmelerinin güvenirliği artırdığını ifade etmiştir. Bu araştırmanın tüm aşamaları ayrıntılı olarak verilmiş, bulguların desteklenmesinde uygulamalar sırasında çekilen fotoğraf ve sanat ürünlerinden faydalanılmıştır. Ayrıca süreçte fotoğraf ve kamera kayıtlarıyla toplanan veriler, yedi uzman tarafından değerlendirilen İnsancıl Değerler Kontrol Listesi ışığında analiz edilmiş, yapılan analizler tez danışmanı tarafından kontrol edilmiştir. Güvenirliğin bir boyutu da tutarlılıktır. Bu araştırmadaki farklı veri kaynaklarının (ebeveyn, öğretmen, çocuk) analizi sonucunda ortaya çıkan bulguların birbirleriyle tutarlı olmasının, güvenirliği artırdığı söylenebilir.

3.8. Araştırmacının Rolü

Araştırmacı bu çalışmanın uygulama, veri toplama ve analiz aşamalarında yer almıştır. İnsancıl Değerler Eğitim Programı'nın ülkemizde ilk kez uygulanıyor olması, araştırmacının uygulamaları yapmasını zorunlu hale getirmiştir. Araştırmacı uygulamalara dışarıdan bir göz gibi bakabilmek adına süreci kamera ve fotoğraflarla kayıt altına almıştır. Araştırma süreci ve yapılan analizler, bir uzman tarafından sürekli denetlenmiş, etik hususlara ve nesnel bir yaklaşımla değerlendirmeler yapılmasına özen gösterilmiştir. İDEP belli amaçlar ortaya koymakta, ancak hazır bir eğitim programı sunmamaktadır. Planlamaların tamamı çocukların ihtiyaçları ve sınıf öğretmeninden gelen talepler doğrultusunda eğitim akışına olabildiğince az müdahale edilerek uygulanmıştır. Çalışmada İDEP sürecinin ortaya konulması amaçlandığından bu çalışma bir durum çalışması olarak ele alınmıştır.

Araştırmacının, incelediği olgu veya olayı mümkün olduğunca gerçekçi ve açık bir şekilde tanımlayabilmesi araştırmanın niteliği açısından önem taşımaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Araştırmacı İDEP sürecini ve yansımalarını ayrıntılı bir biçimde, betimsel bir anlatımla ortaya koymuştur. Nitel araştırmalarda, araştırmacının araştırma yapılan ortamda bulunması, çalışmaya katılan bireyler ile doğrudan görüşmeler yapması, olayların doğal akışını etkileyebilmektedir. Ancak bağlamın çalışılması için araştırmacının incelenen olayın gerçekleştiği ortama katılması veya ortamdaki kişilerle yüz yüze görüşmeler yapması gerekmektedir. Nitel araştırmalarda araştırmacı olay veya olguları katılımcı bir tavırla yakından izleyen kişi olmaktadır (Hoepfl, 1997). Nitel araştırmalarda araştırmacı, incelediği konuya ilişkin çeşitli yöntemlerle (görüşme, gözlem vb.) bilgi ve veri toplamakta, verilerin analizlerini yapıp raporlaştırmakta, araştırma süreci boyunca alanda, araştırmaya katılan bireylerle doğrudan görüşmeler yapmaktadır. Bu kapsamda, araştırmacı yanlılığı önleyecek şekilde görüşmeler yapmış, bu görüşmeleri deşifre etmiş, analiz yapıp, alanyazındaki kaynaklarla ilişkilendirerek sonuçlara ulaşmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde; çocuklar ile ilgili gözlemler, çocukların hayvanlara ilişkin algılarını anlamak amacıyla yapılan hazırlık görüşmeleri, programın uygulanma süreci, uygulamaların çocuğa ve çocuğun ev ve okul yaşamına yansımalarını irdelemek amacıyla çocuk, öğretmen ve gönüllü ebeveynlerle yapılan görüşmelerle ilgili bulgular etkinliklerin uygulanma sırasıyla sunulacaktır.

4.1. Sürece Hazırlık Aşamasına Yönelik Bulgular

Uygulama sürecine başlanmadan önce çocukların hayvanlarla ilgili bildikleri ve öğrenmek istedikleri ile ilgili bilgi edinmek, sevdikleri etkinlik türlerini ve ele alınacak hayvanları belirlemek ve çocuklarla iletişim başlatmak amacıyla 3 tam gün süreyle sınıf, bahçe ve yemekhanede çocuklarla zaman geçirilmiş ve gözlem notları tutulmuştur. Daha sonra tek tek ve kimsenin bulunmadığı bir ortamda çocukların hayvanlarla ilgili düşünceleri, onlara yönelik tutum ve deneyimleri hakkında bilgi edinmek amacıyla yarı yapılandırılmış sorular sorulmuştur.

Görüşme yapılan çocukların üçü beslemekte oldukları hayvanlar olduğunu (balık, tavşan, kuş), üçü ise daha önce besledikleri hayvanlar olduğunu ancak bu hayvanların öldüğünü ifade etmişlerdir. 1 çocuk ise annesinin memleketinde bulunan köye yazları gittiklerini ve oradaki kümes hayvanlarıyla ilgilendiğinden bahsetmiştir. Balık beslemekte olan Ö15, bu hayvanın beslenmesinden tamamen kendisinin sorumlu olduğundan bahsetmiş, Ö4 ise beslediği hayvan ile yaptıklarını '*Birazcık ben ona korkunç şeyler uzatıyorum. Korkuyor o da aşağı atlıyor.*' sözleriyle ifade etmiştir.

Çalışmanın başında yapılan gözlemler ve incelenen çalışmalardan yola çıkılarak farklı özelliklere sahip 15 hayvan belirlenmiştir. Belirlenen hayvanların resimleri çocuklara gösterilerek bu hayvanlardan hangilerini sevmedikleri, sevmeme nedenleri ve varsa buna ilişkin yaşantıları sorulmuştur. Çocukların sevmediklerini belirttikleri hayvanlara ilişkin tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 2

Çocuklar ve Sevmediklerini Belirttikleri Hayvanlar

Hayvan / Çocuk	**At**	**Arı**	**Ayı**	**Dana**	**Örümcek**	**Salyangoz**	**Sivrisinek**	**Solucan**	**Tırtıl**	**Karınca**	**Kurbağa**	**Kertenkele**	**Kaplumbağa**	**Yarasa**	**Yılan**	***f* - çocuk**
Ç1		+														1
Ç2					+		+								+	3
Ç3											+					1
Ç4		+			+	+	+	+	+	+					+	8
Ç7		+														1
Ç9					+							+			+	3
Ç12					+		+							+		3
Ç13	+		+		+	+				+				+		6
Ç14						+			+		+			+		4
Ç15																0
Ç16					+										+	2
Ç17															+	1
Ç18	+	+		+	+		+				+			+	+	8
Ç19						+					+	+				3
Ç20		+					+				+				+	4
***f*-** hayvan	2	5	1	1	7	4	5	1	2	2	4	2	0	4	7	

Görüşmelerin yapıldığı dönemde çocukların 5'i (Ç5, Ç6, Ç8, Ç10, Ç11) hastalıkları nedeniyle okulda bulunmamaları ve sonrasında doğrudan uygulamalara başlanması nedeniyle uygulamaya hazırlık sürecindeki bu görüşmede değerlendirme dışı bırakılmıştır. Tablo 2 incelendiğinde yılan ve örümceğin en çok (*f*=7) sevilmeyen olarak tercih edildiği, kaplumbağanın ise hiçbir çocuk tarafından 'sevilmeyen' olarak seçilmediği dikkat çekmektedir. Çocukların sevmedikleri hayvan sayıları incelendiğinde ise Ç15'in hiçbir hayvanı 'sevilmeyen' olarak belirtmediği, Ç4 ve Ç18'in ise sevmedikleri hayvan sayısı en fazla olan çocuklar olduğu (*f*=8) görülmektedir.

Tablo 3

Çocukların Resimlerde Verilen Hayvanları Sevmeme Nedenlerine İlişkin Görüşleri

Tema	**Kod**	**Alt kod**
Çocuğa özgü	Hayvandan kaçınma	korkma (4) sokacağını- ısıracağını düşünme (7) kuyruğuyla saracağını düşünme (1)
	Hayvanın özelliğinden hoşlanmama	hayvanın sesinden hoşlanmama (1) hayvanın rengini beğenmeme (1)
	Hijyen	hayvanın kirli olması (1) kötü kokması (1)
	Yaşantı	doğrudan yaşantı(5) dolaylı yaşantı (5) yaşantı olmaması
Hayvana özgü	Hayvanın türüne özgü özellik	ağ yapması (1) arkasında özütünü (sümüğünü) bırakması (2) zehirli olması (1) kuyruğunun uzun olması (1)
	Hayvanın görünüşü	korkutucu olması (1) bacaklarının değişik olması (1)
	Hayvanın başka hayvanlarla ilişkisi	başka hayvanla beslenmesi (1) başka hayvanı ısırması (1)

Çocuklara farklı özelliklere sahip hayvanların resimleri gösterilerek, sevmedikleri hayvanların hangisi/leri olduğu sorulduğunda çocukların hiç biri kaplumbağayı "sevilmeyen" olarak seçmemişlerdir. Çocukların (n=15) yedisi örümcek ve yılanı, beşi sinek, kurbağa ve arıyı sevmedikleri hayvanlar olarak seçmişlerdir.

Çocuklar hayvanları sevmeme nedenlerini kendilerine özgü ve hayvanlarla ilgili durumlar ile açıklamışlardır. Bundan dolayı görüşme verileri "çocuğa özgü" ve "hayvana özgü" temaları altında değerlendirilmiştir.

Çocuğa özgü teması; hayvandan kaçınma, hayvanın özelliğinden hoşlanmama, hijyen ve yaşantı kodlarından oluşmaktadır. Çocukların yaptıkları açıklamalar incelendiğinde; hayvandan kaçınma kodu altında hayvandan korkma(Ç4, Ç14, Ç16, Ç20), hayvanın sokacağını-ısıracağını düşünme (Ç2,Ç4, Ç7, Ç9, Ç12, Ç18, Ç20), hayvanın kuyruğuyla saracağını düşünme (Ç4) alt kodları yer almaktadır. Ç4 seçtiği hayvanları sevmeme nedeni olarak "sesinden hoşlanmıyorum(kurbağa)", "rengini beğenmiyorum(tırtıl)" şeklinde cevaplar vermiştir. Bu alt kodlar da "hayvanın özelliğinden hoşlanmama" kodunda yer almaktadır. Ç19 "Kurbağaları sevmem, pis kokar", Ç16 ise "çünkü pis" şeklinde açıklama yapmışlardır ve yaptıkları bu açıklamalar "hijyen" kodunda bir araya getirilmiştir. Çocuklar "yaşantı" koduna ilişkin

ise doğrudan ve dolaylı yaşantılarından bahsetmişlerdir. Ç2 sivrisineği sevmeme nedenini açıklarken "beni geceleri şey yapıyorlar, geliyorlar elime, sokuyorlar, sonra da gidiyorlar"; Ç12 "Bir gün biz köye gitmiştik, böyle her tarafımı benek benek yaptı, yüzümün her tarafını"; Ç20 ise kurbağayı sevmeme nedenini açıklarken "arkadaşımın evinde zehirli bir kurbağa görmüştüm, o yüzden" şeklinde ifadeler kullanmışlardır. Bazı çocuklar (Ç9, Ç13, Ç18) sorulan soruya gerçekçi olmayan durumları yaşanmış gibi anlatmışlardır. Örneğin; araştırmacı Ç9 kod isimli çocuğa hangi hayvanı sevmediğini ve sevmeme nedenini sorduğunda aralarında şu konuşma gerçekleşmiştir:

Ç9 : Yılan, çünkü yılanları hiç sevmem. Çünkü onlar ısırır.
A :Peki sen hiç yılan gördün mü?
Ç9: Görmüştüm Afrika'da
A: Peki ısırdı mı seni?
Ç9: Ben dokunduğumda ısırdı elimi.
A: Peki canın acıdı mı?
Ç9: Hı hı onun dişleri kocamandı.

Yapılan içerik analizinde dikkat çeken bir diğer unsur da çocukların "medya" ile bağlantılı yaşantılardan bahsetmeleri olmuştur (Ç13, Ç20). Ç20 yılanı sevmeme nedenini açıklarken "filmde bir adamı sokmuş o yüzden" şeklinde bir açıklama yapmıştır. Bu ifadeler, çocukların doğrudan yaşamamış olmalarına rağmen dolaylı olarak etkilendikleri durumları ifade ettiği düşünüldüğünden "dolaylı yaşantı" alt kodu olarak ele alınmışlardır. Çocukların bazıları da, "bizim evde ondan yok ki" (Ç14) ve "ben bunu görmedim ki" (Ç18) şeklinde açıklamalar yaparak bahsettikleri hayvanları sevmeme nedenlerini "yaşantı olmaması" durumlarıyla açıklamışlardır.

Çocukların; hayvanın ağ yapması (Ç15), arkasında özütünü (sümüğünü) bırakması (Ç4, Ç19), zehirli olması (Ç12), kuyruğunun uzun olması (Ç4) gibi hayvanın türüne özgü özelliklerinden dolayı bazı hayvanları sevmedikleri ortaya çıkmıştır. Ç9 "çünkü onlar çok korkutucu(kertenkele ve örümcek)" ve Ç4 "bacakları biraz değişik o yüzden(karınca)" şeklinde ifadeler kullanarak bahsi geçen hayvanları sevmeme nedenlerini "hayvanın görünüşü" ile açıklamışlardır. Ç3 bir hayvanı (kurbağa) sevmeme nedeni olarak "çünkü o sinek yiyor", Ç13 ise "çünkü bu karınca büyük karıncaları da ısırıyor" şeklinde belirtmişlerdir. Bu ifadeler "hayvanın başka hayvanlarla ilişkisi"ni ifade etmektedir. Ortaya çıkan "hayvanın türüne özgü özellik", "hayvanın görünüşü" ve

“hayvanın başka hayvanlarla ilişkisi” kodları “hayvana özgü” olan durumlar olarak değerlendirildiğinden bu tema altına alınmıştır.

Bu soruların cevabının alınmasının ardından çocuğa sevmediği hayvanlarla karşılaşması durumunda ona nasıl davranacağı sorulmuştur. Çocukların 2’si (Ç3, Ç12) cevap vermemeyi tercih ederken, diğer çocukların verdiği cevaplar ile ilgili bulgular Tablo 4’te verilmiştir:

Tablo 4

Çocukların Sevmedikleri Hayvanlarla Karşılaşmaları Durumunda O Hayvana Nasıl Davranacaklarına İlişkin Görüşleri

Durum	Tema	Kod
Sevilmeyen hayvanla karşılaşma	Tepkisiz kalma	Herhangi bir şey yapmama(2)
	Pasif Tepki	Uzaklaşma(5)
		Korkma (2)
	Olumsuz Tepki	Yakalama(1)
		Zarar verme (2)
	Olumlu Tepki	İyi davranma (3)

Çocuklara sevmedikleri hayvanlarla karşılaşmaları durumunda o hayvana nasıl davranacakları sorulmuş ve verdikleri cevaplar incelendiğinde “tepkisiz kalma”, “pasif tepki”, “olumsuz tepki” ve “olumlu tepki” temalarına ulaşılmıştır. Çocukların 2’si (Ç14,Ç20) herhangi bir şey yapmayacakları yönünde cevap vermişlerdir. Bu cevaplar “tepkisiz kalma” temasını oluşturmuştur. 5 çocuk “kaçma, gitme” (Ç1, Ç4, Ç7, Ç17, Ç19) gibi ‘uzaklaşma’ koduna ilişkin ifadeler kullanırken 2 çocuk da “korkma” (Ç14, Ç20) koduna ilişkin cevaplar vermişlerdir. Korkma koduna alınan cevaplarda çocuklar, “uzaklaşma” koduna benzer olarak hayvana herhangi bir müdahaleden bahsetmediklerinden bu kodlar ‘pasif tepki’ teması olarak değerlendirilmiştir. Çocukların bazıları ise sevmedikleri hayvanlara doğrudan müdahale ile ilgili cevaplar vermişlerdir. “Olumsuz tepki” teması altında yer alan Ç15 resimlerde gösterilen hayvanların hepsini sevdiğini ancak timsahı sevmediğini söyleyince araştırmacı aynı soruyu timsah için sorduğunda Ç15 “Bir kova bağlarım bir ipte, sonra başına atarım kaçarım. O da bayılır” şeklinde cevap verdiğinden bu cevap “yakalama” kodu olarak değerlendirilmiştir. Ç13 sevmediği hayvanlara kötü davranacağını ifade edince

araştırmacı bu ifadeyi açmasını istemiş ve Ç13 “taş atarım, üstüne basarım, çöpe atarım” şeklinde cevap vermiştir. Ayrıca Ç18 aynı soru için sorulunca sevmediği hayvandan (örümcek) bahsederken “onu ayağımla eziyorum, bir daha bana gelmiyorlar” demiştir. Ç13 ve Ç18’in verdiği cevaplar “olumsuz tepki” teması altındaki “zarar verme” koduna alınmıştır. Çocukların bazıları (Ç2, Ç9, Ç15) ise sevmedikleri hayvanlara “olumlu tepki” teması altında ele alınan ifadeler kullanmışlardır. Ç9 “Ona güzel davranırım ama onlar beni ısırır. Onunla gidip Afrika'da gezerim ve onu evime götürürüm severim. Ona yatak yaparım” demiştir.

4.2. Sürece Yönelik Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde uygulama sürecine yönelik bulgular sunulmuştur.

4.2.1. Etkinlik 1: Karıncalarla Sorumluluğu Keşfediyorum

Karıncalar ve onların sorumlulukları ile ilgili bütünleştirilmiş fen, sanat, oyun ve Türkçe etkinliğidir. Araştırmacı karıncaların hayvan olarak gözlemlenebilmesi için bir ay önce bir karınca gözlem evi hazırlamış, ancak tüm koşullar sağlanmış olmasına rağmen karıncalar yaşatılamamıştır. Dolayısıyla farklı görsellerden faydalanılmasına karar verilmiş ve bu plandaki ifadelerin bir kısmında ve resimlerde TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları “Keşfedin – Karıncalar” isimli kitaptan faydalanılmıştır. Öğrenciler yemekhanede iken araştırmacı sınıf duvarına karıncaların yer altı ve yer üstündeki ortamlarıyla ilgili oluşturduğu görseli asmış ve çocukların sınıfa gelmesiyle hazırlanan işçi karınca kuklası konuşturulmaya başlanmıştır. Kukla aracılığıyla karıncalar ve onların sorumluluklarından bahsedilmesinin ardından “sorumluluk deyince aklınıza ne geliyor?” sorusu sorulmuş ve çocuklardan biri (K12) “sorumluluk taşımamız ve yapmamız gereken şeydir” şeklinde cevap vermiştir. Ardından çocuklara hangi karıncanın rolünü üstlenmek istedikleri sorulmuş ve seçtikleri karıncayı oluşturmaları için malzemeler verilmiştir. Çocuklar istedikleri rollere girerek birer karınca olarak üstlendikleri rolleri tanımlamışlar ve o role ilişkin sorumluluklarını canlandırmışlardır.

Fotoğraf.1. Karıncaların farklı rollerini üstlenmiş çocuklar

Bu planın uygulanma süreci incelendiğinde çocukların tamamının sürece aktif olarak katıldıkları, hepsinin farklı rolleri üstlendikleri, bunlarla ilgili olarak üzerlerine düşeni sonuna kadar yaptıkları ve bu hayvanlarla ilgili özellikleri önemsedikleri görülmüştür. Bu kodun "Hayvanların varlıklarını değerli kabul eder" teması altında yer alması uygun görülmüştür. Çocukların kukla tarafından anlatılan rollerden istediklerine neredeyse hiçbir yönlendirme olmadan girdikleri, kraliçe rolündeki karıncaların(Ç4, Ç6, Ç8, Ç9, Ç11, Ç12, Ç17, Ç19, Ç20) doğrudan yumurtlamak üzere sınıfın bir köşesine geçtikleri, yumurtalarını araştırmacıya uzatarak gösterdikleri fotoğraf 4' te görülmektedir. Hayvanlarla ilgili özellikleri "değerli kabul ederek" sahiplenmeleri "hayvanların farklı özelliklerine saygı gösterir" teması altında düşünülebilir.

Hayvanların farklı özelliklerini (yumurtadan çıkma, beslenme, iş bölümü yapma) canlandırdıklarından bunlara "Hayvanların farklı özelliklerini açıklar" teması altında yer verilmiştir.

Yuvadaki işçi karıncaların bir araya gelerek bebek sallama hareketi yaptıkları (yavrulara bakma (Ç6,Ç15)) ve işçi karıncalardan birkaçının da (Ç1,Ç2, Ç3, Ç13, Ç16, Ç17) yiyecek bularak (Fotoğraf 2) yuvadaki kardeşlerine bu yiyecekleri getirdikleri (Fotoğraf 3) gözlenmiştir. Yumurtlama, yiyecek bulma ve yavrulara bakma "kraliçe karınca" ve "işçi karınca" ile ilgili roller olduklarından bu kodlar İnsancıl Değerler Kontrol Listesindeki 4. Kazanım olan "Hayvanların doğadaki rollerini fark eder" teması altına alınmıştır.

Kraliçe karıncaların yere oturarak yumurtlamaları ve bunları göstermeleri (doğma-yumurtadan çıkma), işçi karıncaların yiyecek bularak yuvadaki karıncalara getirmeleri (beslenme), diğer işçi karıncaların bebek taşır gibi yavru karıncaları sarıp korudukları ve onların korunmaya ihtiyaçları olduğunu (koruma-korunma) ve yavruların zamanla büyüyerek kendileri gibi çalışabileceklerini fark etmeleri "İnsanların hayvanlarla ortak olan yanlarını fark eder" teması altında değerlendirilebilir.

*Fotoğraf 2.*Yuvadaki karıncalara yemek aramakta olan işçi karıncalar

Fotoğraf 3. İşçi karıncalar buldukları yiyecekleri kraliçe ve yavruların bakımından sorumlu olan kardeşleriyle paylaşıyorlar

Fotoğraf 4. Yumurtlayan ve yumurtalarını araştırmacıya uzatan kraliçe karıncalar

4.2.2. Etkinlik 2: Çilli Tavuğun Düşü

Çiftlikte yaşayan bir tavuğun uzaklarda ışıkları ışıl ışıl parlayan tavuk fabrikasına olan merakını ele alan bütünleştirilmiş büyük ve küçük grup fen, müzik, oyun ve Türkçe etkinliklerini içeren bir plandır. Etkinliğin hikayesi tamamen araştırmacıya aittir. Araştırmacı hazırladığı hikaye kartlarıyla "Çilli Tavuğun Düşü" nü anlatmaya başlamış ve bazı kısımlarda durarak devinim, rol oynama gibi çocukları aktif kılan etkinliklere yer vermiştir. Çocuklara nerede yaşayan tavuklar olmak istedikleri sorulmuş, çocukların 5'i fabrikadaki geriye kalanlar ise (n:13) çiftlikteki tavuklar olmayı tercih etmişlerdir.

Fotoğraf 5. Çiftlikteki tavukların özgürce yaptıkları tavuk dansı

Fotoğraf 6. Fabrikadaki tavuklar

Etkinlik sırasında hangi tavukların daha mutlu olduğuna ilişkin sohbet edilmiş ve çocuklar çiftlikteki tavukların daha mutlu oldukları yönünde görüş birliğine varmışlardır. Çocuklardan fabrikadaki tavukları kurtarmak için oradan kaçırmak fikri çıkmış ve uygulanmıştır. Ardından çocuklara Çilli Tavuğun annesini özlediği ve onu görmek için uzak bir yere gitmesi gerektiği, ancak yumurtalarını güvenebileceği birilerine emanet etmek istediğinden bahsedilmiştir. Ç9 "ben onu evime götürürüm, annem ona yatak yapar" demiştir. Çocuklara isteyenlerin bu yumurtalardan birer tane alarak onları yarına kadar koruyabileceği söylenmiş ve yumurtalar çocuklara pamuğa sarılarak verilmiştir. Ertesi gün çocukların 4'ü yumurtalarını kırık, diğerleri ise sağlam olarak ama eksiksiz bir şekilde okula yeniden getirmişlerdir. Ebeveynlere bu yumurtaların verilme amacını bildiren ve ilgili sorumluluğu tamamen çocuklara bırakmaları gerektiğini içeren bir bilgilendirme notu gönderilmiştir.

Fotoğraf 7. Çiftlikteki tavukların fabrikadaki tavukları kurtarma anı

Süreç incelendiğinde çocukların tavukların fabrikada zor koşullarda yaşadıklarını ve bunun onlara zarar verdiğini fark ettikleri (Hayvanlara nelerin zarar verebileceğini fark eder), tavukların duygularını algılayarak (Kendini hayvanın yerine koyar.) fabrikadaki tavukları kapatıldıkları yerden kurtarmak için çabaladıkları (Hayvanlara nelerin zarar verebileceğini fark eder. /Hayvanlara zarar verebilecek davranışlardan kaçınır./ Hayvanlara zarar verebilecek davranışlara engel olur.) ve bu hayvanlara özgürce yaşamaları için yardımcı oldukları (Hayvanların haklarını korur.) bulgularına ulaşılmıştır.

4.2.3. Etkinlik 3: Çalışkan Arı

"Dünyanın en iyi mimarları kimlerdir/nelerdir?" sorusunun cevabını aramaya çalışarak başlayan ve arıların özellikleri ve sorumluluklarını konu alan bütünleştirilmiş müzik, fen ve sanat etkinliğidir.

Uygulama sürecinde çocuklar, arıların da karıncalara benzer görevlerinin olduklarını fark ederek bu noktalara dikkat çekmişlerdir. Örneğin karıncalar ile ilgili

etkinlik planında kraliçe rolünü alarak yumurtlayan Ç12 bu benzerliğe "Aaa bu arı da benim gibi yumurtluyor" diyerek bahsi geçen hayvanın özelliğine ilişkin ifadeler kullanmıştır(yumurtlama). Bu ifadeler "Hayvanların farklı özelliklerini açıklar" teması altında ele alınabilir.

Ç7'nin annesi sonraki uygulama gününde araştırmacıya şunları söylemiştir: "Oğlum daha önce balı ağzına koymazdı, akşam eve gelir gelmez anne bana bal ver, arı gibi olacağım ben de" dedi. Bu durum "Hayvanların varlıklarını değerli kabul eder." temasında değerlendirilebilir.

Araştırmacı uygulama sırasında "peki ya arılar olmasaydı?" sorusunu sormuş ve çocuklardan "bal olmazdı" (Ç9) gibi cevaplar almıştır. Sonra araştırmacı arıların bitkilerin üremesindeki etkisinden bahsetmiş ve çocuklar "aaa ama o zaman çiçek de olmaz" (Ç19) diyerek "Hayvanların ekosistem için önemini fark eder" teması kapsamında bir ifade kullanmıştır.

Fotoğraf 8. Arıların peteklerini hazırlayan çocuklar

4.2.4. Etkinlik 4: Onların da Duyguları Var

Ç5'in önceki haftalarda sorduğu "öğretmenim hayvanlar da üzülür mü?" sorusu, hayvanların duygularına değinme ihtiyacını ortaya koymuştur. Bu plan tavşan aracılığıyla hayvanların duygularına dikkat çekilmesi amaçlanan bir büyük ve küçük grup bütünleştirilmiş oyun ve dil etkinliğidir.

O gün araştırmacı elinde kapalı bir kutuyla sınıfa girmiş ve çocukların dikkatinin kutuya yoğunlaşmasıyla beraber “nesi var?” oyununu kullanarak kutunun içindekinin ne olduğunu tahmin etmelerini istemiştir. Tahminlerin ardından kutu açılmış ve içindeki tavşan çıkartılmıştır. Çocukların bir süre tavşana zarar vermeden temas etmelerinden sonra, tavşanın sınıfımıza neden gelmiş olabileceği sorgulanır. Bu etkinlik parktaki evlerinden çıkan iki tavşan kardeşin, aynı parkta oyun oynayan çocuklar tarafından eve götürülmesi ve sonra sıkıldıkları için bu tavşanların sokağa atılmasını anlatır. Bahsi geçen durumlarda tavşanın yaşamış olabileceği farklı durumlar canlandırılmıştır. Çocuklardan “annesi şimdi onları çok merak etmiştir”, “çok korktular” gibi ifadelerle tavşanların duygularını algıladıklarını ortaya koymuşlardır(Ç12, Ç15). Çocukların role girmelerini kolaylaştırmak amacıyla maskeler kullanılmıştır. Çocuklar bu durumlarda hissedebileceklerini sözel olarak, bedenleriyle ve mimikleriyle ifade etmişlerdir (Ç1, Ç6, Ç7, Ç9). Bu durumun çocuğun hayvanlar ve insanların benzer şeyleri hissedebileceklerini fark etmelerine yardımcı olduğu düşünüldüğünden 'İnsanların hayvanlarla ortak olan yanlarını fark eder' teması altında ele alınabilir. Çocukların hayvanların duygularını fark etmelerinde ön koşul olabilecek kazanımın ise “kendini hayvanın yerine koyar.” olduğu düşünülmektedir. Ardından “onların da duyguları var” isimli bir çok hayvanın duygu durumlarını içeren video seyredilmiştir. Süreç sözel olarak değerlendirilerek sonlandırılmıştır. Bu planda çocukların bahsi geçen hayvanla doğrudan ilişki içinde bulunmaları, sürece daha uzun süre ve daha heyecanlı katılmalarını sağlamıştır.

Fotoğraf 9. Kutunun açıldığı an

Fotoğraf 10. Çocukların tavşana dokunma anı

Fotoğraf 11. Minik tavşanlar yuvalarından çıkmaya hazırlanıyorlar.

4.2.5. Etkinlik 5: Sevo'nun Garip Yolculuğu

Bu plan Sevo adındaki yavru bir yunusun yaşadığı okyanusta yakalanıp yunus parkına götürülme sürecini ele alan bir drama planıdır**.** Yunusların da insanlarla benzer süreçleri yaşadıklarına dikkat çekmek amacıyla öyküye Sevo'nun annesinin karnındaki durumu ve doğumuyla başlanmıştır. Bu hikaye, kartlar yardımıyla görselleştirilmiş ve süreç gerekli yerlerde bölünerek doğaçlama, rol oynama, öğretmen rolde gibi teknikler aracılığıyla süreçsel olarak yürütülmüştür. Bu etkinlik çocukların dikkat süreleri ve öykünün içselleştirilme süreci dikkate alınarak iki gün sürecek şekilde planlanmıştır.

Öykünün ilk kısmı, Sevo'nun okyanusta karşılaştığı insanların ona balık vermeleri ve onlara yaklaştığı anda üzerine atılan ağla yakalanması noktasında durdurulmuştur. Çocuklara "Sevo'yu nereye götürüyor olabilirler?" sorusu sorulmuş ve bir kaç cevabın alınmasının ardından, bunu sonraki güne kadar düşünmeleri istenmiştir.

Araştırmacı sonraki gün sınıfa geldiğinde Ç9 uygulamaya başlamadan "Öğretmenin Sevo'yu nereye götürdüler?" diye sormuştur. Bundan dolayı, çocukların bu süre zarfında bu soruya cevap aradıkları düşünülmüştür. Sevo'nun insanların tatil yerlerinde eğlence amacıyla gittikleri yunus parkına götürüldüğü, ancak bunun yunuslar için eğlenceli bir durum olmadığı işlenmiştir. Çocuklarla Sevo'yu buradan kurtarmanın

yolları düşünülmüş ve çocuklardan "insanlar uyuduğu zaman onu tekneye koyup kaçırabiliriz" (Ç15), "onlardan izin alıp, Sevo'yu alabiliriz" (Ç9), "buranın sahibine söyleyip Sevo'yu alabiliriz" (Ç8) gibi öneriler gelmiştir. Öneriler doğrultusunda öğretmen yunus parkının sahibi rolüne girerek (öğretmen rolde) sınıfa gelmiştir. Ç4 "Sevo burada çok mutsuz ve evine gitmek istiyor" ve Ç9 "annesi onu çok özlemiştir, bizi kaçırsalar biz de üzülürüz" demişlerdir. Bu ifadeler "Kendini hayvanın yerine koyar**."** temasına yönelik olduğu kabul edilebilir. Ayrıca Ç9'un ifadesinin "İnsanların hayvanlarla ortak olan yanlarını fark eder**."** temasına yönelik olduğu söylenebilir. Ç8, yunus parkı sahibi rolündeki araştırmacıya "Sevo'yu bıraksanız iyi olur, hem sizin yaptığınız hırsızlık" demiştir, Ç7 ise "evet çünkü onu annesinden aldınız" demiştir. Tüm çocuklar bunun bir hırsızlık olduğunu desteklemişlerdir.Ç4 "Hem Sevo orada çok mutsuz" deyince araştırmacı onun orada çok mutlu göründüğünü ifade etmiş, Ç3 ise "çünkü yunuslar ağlarken bile yüzleri güler" diyerek araştırmacının savunmasını çürütmüştür. Bu durumlar çocukların "Hayvanların korunmasına yönelik sorumluluklarını yerine getirir", "Hayvanların haklarını korur", "Hayvanlara nelerin zarar verebileceğini fark eder" ve "Hayvanlara zarar verebilecek davranışlara engel olur" temaları kapsamında ele alınabilir.

Fotoğraf 12. Çocuklar deniz hayvanları olarak okyanusta geziniyor

Fotoğraf 13. Çocuklar okyanuslarını çiziyorlar

Fotoğraf 14. Çocuklar çizdikleri okyanusu anlatıyorlar

Etkinliğin değerlendirilmesi sırasında çocuklara resim kağıdı verilerek, Sevo'nun şu an nerede ve nasıl olabileceğiyle ilgili resim çizmeleri istenmiştir. Ç17'nin

çizdiği ve Sevo'nun şu anda okyanusta annesiyle beraber oyun oynadığını ifade ettiği resim, resim 1'de sunulmuştur.

Resim 1. Etkinlik planının değerlendirilmesi sırasında Ç17'nin çizdiği resim

4.2.6. Etkinlik 6: Eriyen Yaşamlar

Bu plan kutup ayılarını ve küresel ısınmadan kaynaklı olarak yaşamlarının nasıl zorlaştığını konu alan bütünleştirilmiş fen, matematik ve oyun etkinliğinden oluşmaktadır.

Uygulamaya yavru kutup ayılarının anneleri ile birlikte bulundukları mağaradan yeryüzüne ilk çıkışlarını konu alan bir videonun izlenmesiyle başlanmıştır. Ardından buzulların erimesinden kaynaklı olarak kutup ayılarının yaşam alanlarının daralması ve bundan dolayı yaşamlarının nasıl zorlaştığını sezdirmek amacıyla çocuklarla bir oyun oynanmıştır. Ardından buzulların erimesinin nedenleri irdelenmiş, bu durumun üzerinde bizim nasıl etkilerimizin olduğuna ilişkin görsellerle süreç desteklenmiştir. Ardından dörder parçadan oluşan beş yapbozun her bir parçası birer çocuğa verilerek, çocukların ellerindeki parçaları diğer arkadaşlarıyla karşılaştırarak bütüne ulaşmaları istenmiştir. Bütüne ulaşan çocukların gruplar, diğer gruplarla bir araya gelerek ellerindeki resimleri oluş sırasına göre sıralamışlardır. Her grup kendi resmine ilişkin olarak sırası geldiğinde oluşturulan öyküyü sürdürmüştür. Süreç çocuklarla sözel değerlendirme yapılması ve

küresel ısınmanın engellenmesi için üzerimize düşenler ile ilgili çalışma sayfaları aileyle beraber yapılmak üzere evlere gönderilmesi ile sonlandırılmıştır.

Buzulların neden eridiği sorulduğunda Ç19 "Çünkü insanlar yere çöp atıp hem bizim dünyamız, hem insanlara, hem de hayvanlara zarar veriyor", Ç4 ise "İnsanlar yere çöp attıkları için kutup ayılarına yaşayacak yer kalmadı", Ç9 ise "insanlar ormanda mangal yakıyor, sonra söndürmeden gidiyor. Sonra ormanlar yanıyor" ve Ç12 "o kötü dumanlar sonra dünyaya dağılıyor" şeklinde bir açıklamalar yapmışlardır. Bu açıklamalar "Doğal yaşama zarar verebilecek davranışları açıklar." ve "Hayvanlara nelerin zarar verebileceğini fark eder." temalarında ele alınabilir. Ardından çocuklar bunların yapılmaması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Etkinlik planlanırken "Hayvanların yaşam alanlarını korur." temasına da ulaşılması amaçlanmıştır. Ancak etkinliklerin bilgi düzeyinde yoğunlaşmış olması ve korumaya yönelik bir davranış içermemesi bu temaya ulaşılmasını engellemiştir.

Fotoğraf 15. Eriyen buzullar üzerinde hareket edecek yeri kalmayan kutup ayısı rolündeki çocuklar

Fotoğraf 16. Küresel ısınmanın nedenlerine ilişkin yapılan değerlendirme

4.2.7. Etkinlik 7: Çıngıraklı Yılan

Çocuklarla yapılan ön görüşmede sevilmeyen olarak en çok tercih edilen hayvan olmasından kaynaklı olarak yılanla ilgili bir etkinlik planı hazırlanmasına karar verilmiştir. Bu etkinlik "yılanlar çiftçilerin dostlarıdır" düşüncesine odaklı olarak, yılanların tarımdaki önemine ve bir çok yılanın alanına müdahale edilmediği sürece zarar vermeyeceğine vurgu yapılmıştır. Bu plan bütünleştirilmiş müzik, fen ve Türkçe etkinliklerinden oluşmaktadır.

Çiftçi Hasan Amca'nın başı tarlasındaki fare ve köstebekle derttedir. Köstebek gözleri görmediği için ekinlere çok zarar vermekte, fare ise aç kalmamanın derdindedir. Buradaki tüm hayvanların kendi ihtiyaçlarından ve yaşamlarını devam ettirmek istemelerinden dolayı varolduklarına vurgu yapılmıştır. Çiftçi çıngıraklı yılandan, fare ve köstebeği korkutarak tarladan uzaklaştırmasını ister. Yılanın geldiğini gören fare kaçar ama köstebek gözleri görmediği için kaçamaz. Bu durum yılan, köstebek ve köstebeğe yardım etmek için geri dönen fare arasında bir karşılaşmaya neden olur. Bu noktada araştırmacı; çocuklarda ekosistemle ilgili bir farkındalık oluşturmayı

amaçlamıştır. Bu süreç kukla gösterisi ile sunulmuş ve çocukların sürece katılımı oyun, canlandırma ve müzik etkinlikleriyle sağlanmıştır.

Uygulamalar sırasında çocuklar rollerini üstendikleri hayvanları, özelliklerine uygun bir şekilde canlandırmışlardır. Bu durum "Hayvanların farklı özelliklerini açıklar." teması altında değerlendirilebilir. Çocuklar hem fare, hem köstebek, hem de yılanın içinde bulundukları durumdan kaynaklı olarak haklılıklarını ifade etmişlerdir. Ç2 "e karnı acıkmış, ne yapsın? Ölsün mü?" şeklinde açıklama yapmıştır. Çocukların "Hayvanların ekosistemdeki önemini fark eder." temalarına ilişkin net ifadeleri bulunmamakla beraber, Ç1 ve Ç10'un kuklalarla öyküyü canlandırdıkları sırada hayvanların ihtiyaçlarını vurgulayan konuşmalar yapmalarının bu temalar kapsamında değerlendirilebileceği düşünülmüştür.

Fotoğraf 17. Fare ve köstebek rolündeki çocuklar canlandırmaya hazırlanıyor

Fotoğraf 18. Çocuklar kuklalarla öyküyü canlandırıyorlar

4.2.8. Etkinlik 8: Hayvanlar da Hastalanır

Sınıf içi gözlemler sırasında çocuklardan birinin (Ç18) "öğretmenim kediler dişçiye gider mi?" diye sorması üzerine, hayvanların insanlarla ortak yanları ve hayvanlara verdiğimiz zararlara dikkat çekmek amacıyla bir veteriner ziyareti yapılmasına karar verilmiştir. Ebeveynlerden gerekli izinlerin ve güvenlik önlemlerinin alınmasının ardından bir veteriner kliniğine ziyaret yapılmıştır.

Veteriner hekim beslediği köpeğin insanlar tarafından taşlanıp, yaralanması sonucunda çok küçükken kliniğe getirilmesinin hikayesini anlatmıştır. Ç18 'biz ona saldırırsak o da bize mi saldırır' şeklinde bir soru sormuş, veteriner hekim ise bu köpeğin insanlara zarar vermediğini ifade etmiştir. Veteriner, köpeğin muayenesini yapmış ve ardından çocuklara hayvanlara nasıl davrandıklarını sormuştur. Ç8 "benim bir arkadaşım var o hep kedilere, köpeklere taş atıyor" diyerek bir yaşantısından bahsetmiş Ç19 ise "hayvanlara kötü bir şey yapmamalıyız" demiştir. Bu ifadeler "Hayvanlara nelerin zarar verebileceğini fark eder." temasında değerlendirilebilir.

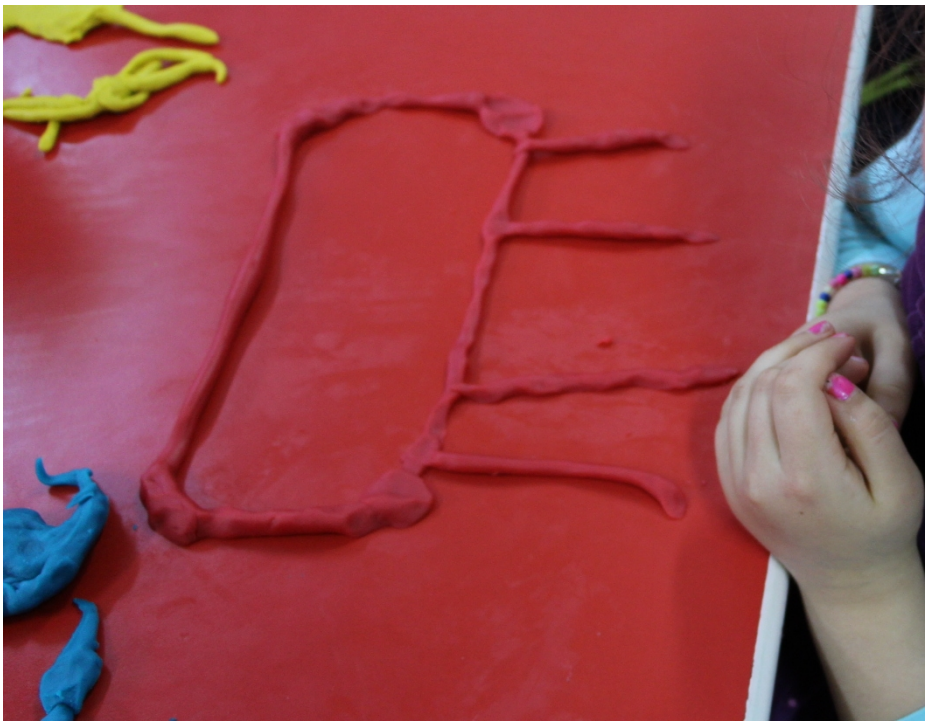

Fotoğraf 19. Çocukların köpeğe dokunma anı

Çocukların köpeğe topluca dokunduklarında köpeğin korkması üzerine Ç4 'Tarçın korktu' demiştir. Bu durum **"**Hayvanların duyguları olduğunu fark eder." temasında değerlendirilebilir.

Ç8 köpeğin kakasını yapıp yapmadığını, Ç9 ise köpeğin banyo yapıp yapmadığını sormuştur. Sınıfa geri dönülmesinin ardından çocuklara oyun hamurları verilerek veteriner ziyaretinde ilgilerini çeken şeyleri yapmaları istenmiştir. Çocukların bir kısmı steteskop, otoskop, muayene ve ameliyat masalarının figürlerini yapmışlardır. Bunlar insanlar muayeneleri sırasında kullanılan malzemelerdir. Ç18 köpeğin muayenesi sırasında steteskopu kastederek "o çok soğuk değil mi? ben bir gün doktora gitmiştim, benim karnıma onu koymuştu, çok soğuktu" şeklinde bir ifade kullanarak bu duruma destekler nitelikte ifadeler kullanmıştır. Bu durumların "Hayvanların insanlarla ortak olan yanlarını fark eder." temasında değerlendirilebileceği düşünülmektedir.

Sınıfa geri dönülmesinin ardından, etkinliğin değerlendirilmesi amacıyla çocuklara resim kağıtları ve hamur seçeneklerinden istediklerini kullanarak, etkinlikle ilgili akıllarında kalanları yapmaları veya çizmeleri istenmiştir. Ç12 hamurlardan veteriner kliniğindeki muayene masasını yapmayı tercih ederken (fotoğraf 19), Ç2 köpek yapmayı tercih etmiştir (fotoğraf 20).

Fotoğraf 20. Ç12'nin oyun hamurundan yaptığı muayene masası

Fotoğraf 21. Ç2'nin oyun hamurundan yaptığı köpek figürü

Resim 2. Ç6'nın veteriner ziyaretiyle ilgili çizdiği resim

Resim çizmeyi tercih eden Ç6'nın ise (Resim 2) klinikte hayvanların muayene edildiği odanın tamamını, muayene masasında muayene olan bir köpek, ilk olarak muayene olup giden köpeğin giderken pencereden görüntüsü, araştırmacı, veteriner ve en yakın arkadaşı Ç20'yi çizdiği görülmüştür.

Resim 3. Ç17'nin veteriner ziyaretiyle ilgili çizdiği resim

Ç17'nin çizdiği resimde (resim 3), üç uygulama önce ele alınan yunus parklarıyla ilgili çalışmanın kahramanı olan Sevo'yu da klinikte gördüğü köpeğin yanında resmettiği görülmüştür. Buradan yola çıkılarak etkinliklerin çocukların akıllarında yer ettiği ve kalıcı olduğu söylenebilir.

4.2.9. Etkinlik 9: Tırtıldan Kelebeğe – Kelebeğin Gözleri

Görüşmeler sırasında çocukların ikisi tırtılı sevmediklerini söylemişler ve sebebini ise görünüşüne bağlamışlardır. ' Hayvanların farklı özelliklerine saygı gösterir.' temasına ulaşmak amacıyla kelebeğin başkalaşım sürecinin verilmesi uygun bulunmuştur. Bu plan bütünleştirilmiş müzik, fen ve sanat etkinliğinden oluşmaktadır.

Araştırmacı elinde bir tefle kelebeğin başkalaşım sürecini anlatan şarkıyı söyleyerek süreci başlatmıştır. Ardından bununla ilgili kısa bir belgesel izlenmiş ve çocuklar 4 gruba ayrılarak her gruba başkalaşım sürecine ilişkin birer aşamayı

hazırlamaları için sorumluluk verilmiştir. Çocuklar onlara verilen malzemeleri kullanarak bu aşamalarla ilgili sanat etkinliğini tamamlamışlardır.

Fotoğraf 22. Çocukların kelebeğin başkalaşımına yönelik hazırladıkları sanat etkinliği

Ardından araştırmacı kelebeğin gözlerinin olduğu büyük boyuttaki resmi çocuklara uzaktan göstermiş, bunların kelebeğin gözleri olduğu söylemiş ve kelebeğin kaç gözü olduğunu saymalarını istemiştir. Çocukların çoğu kelebeğin iki gözü olduğunu söylemişlerdir. Sonra araştırmacı resmi çocuklara yaklaştırarak yakından bir daha saymalarını istemiştir. Çocuklar kelebeğin 17 bin gözenekten oluşan gözünü fark etmiş ve şaşırmışlardır. Sonra çocuklar hep beraber, çok sayıda plastik gözü bir büyük bir kelebeğin gözleri maketi oluşturmuşlardır.

Fotoğraf 23. Çocuklar kelebeğin gözlerini sayıyorlar

Fotoğraf 24. Çocuklar kelebeğin gözleri çalışmalarını yapıyorlar

Süreç değerlendirildiğinde çocukların çoğunun kelebeğin başkalaşım sürecindeki aşamaları ve bu hayvanın özelliklerini farklı yollarla ifade edebildikleri

gözlenmiştir. Bu durumun "Hayvanların farklı özelliklerini açıklar." temasında değerlendirilebileceği düşünülmektedir. Çocukların belgeseli izlerken şaşkınlıklarını "vay" gibi sözel ifadelerle gösterdikleri ve kelebeğin gözlerini hayranlıkla inceledikleri gözlenmiştir. Bahsi geçen durumlar hayvanın özelliklerine değer verme olarak algılandığından, tam olarak karşılamasa da "Hayvanların varlıklarını değerli kabul eder" temasının altına girebileceği düşünülmüştür. Araştırmacının planlama esnasında gözden kaçırdığı bazı noktaların bu temaya tam olarak ulaşılmasına engel olduğu söylenebilir.

4.2.10. Etkinlik 10: Plastiklere Sıkışan Yaşamlar - Caretta Caretta

Gözlemler sırasında sınıfın duvarındaki ağzına naylon poşet sıkışmış caretta caretta resmi araştırmacının dikkatini çekmiştir. Çevre duyarlılığı ve doğal yaşamı paylaştığımız bütün varlıklara karşı duyarlı olunması konusunda bir çalışma planlamaya karar vermiştir. Bu plan caretta carettaların yumurtadan çıktıkları andan itibaren verdikleri hayatta kalma savaşına değinen bir drama etkinliğidir. Yumurtadan çıkan caretta caretta yavrularının büyük bir kısmının, insanların ihmalleri, kuşlar ve yengeçlerin avı olma vs durumlardan dolayı denize ulaşamadan ölmeleri, yaşamayı başaran kısmın ise atıklarımızdan kaynaklı olarak yaşadıkları sıkıntılar bu planda ele alınmıştır. Bu planın uygulaması da iki günde tamamlanmıştır.

Uygulama sırasında çocukların bazıları (Ç4, Ç5, Ç12, Ç20) çevreci rolünü gönüllü olarak üstlenmiş ve caretta carettaların denize ulaşmaları için, onları martı ve yengeçlerden korumuşlardır. Caretta caretta rolünü üstlenen çocukların (Ç2, Ç6, Ç7, Ç8, Ç9, Ç13, Ç15) denize ulaşmalarını sağlamışlardır (Hayvanlara nelerin zarar verebileceğini fark eder/ Hayvanlara zarar verebilecek davranışlara engel olur).

İnsanların kumsallara bıraktıkları plastik atıkların neden olabileceği durumları canlandırmışlar (Hayvanlara nelerin zarar verebileceğini fark eder.) ve çözüm olarak da sahilin bu atıklardan temizlenmesini önermişlerdir (Doğal yaşama zarar verebilecek davranışları açıklar, Hayvanların yaşam alanlarını korur). Dramanın değerlendirme aşamasında çocuklardan istedikleri malzemeleri kullanarak caretta carettalarla ilgili yapmak istedikleri şeyi yapabilecekleri söylendiğinde, Ç6 ve Ç15 caretta caretta ve yumurtalarını yapmışlardır. Caretta carettaların yumurtadan çıktıklarını ifade ettiği düşünüldüğünden bu durumun "Hayvanların farklı özelliklerini açıklar" temasında ele alınabileceği düşünülmüştür.

Fotoğraf 25. Çocuklar caretta carettaların yaşam alanlarını düzenliyorlar

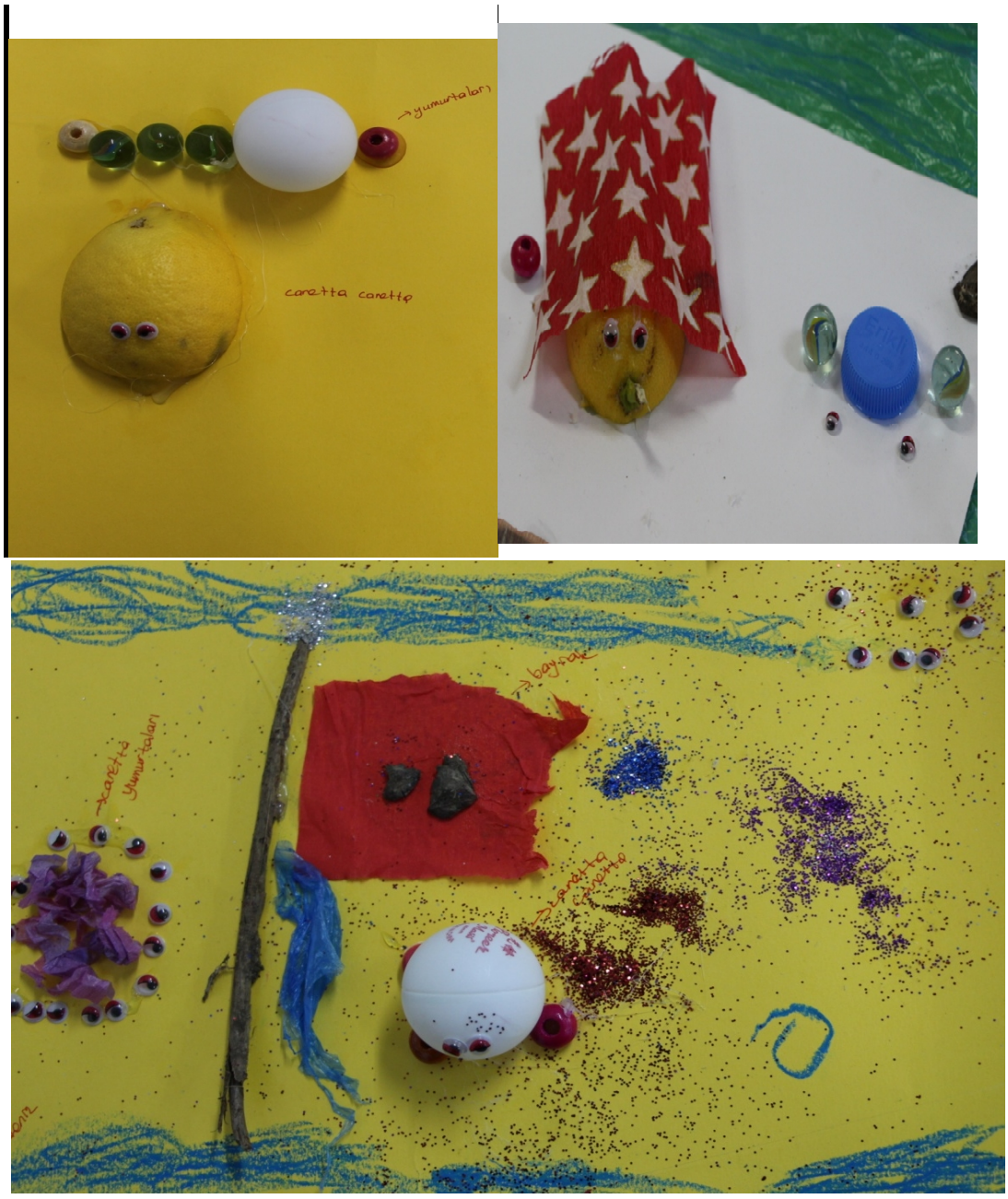
Fotoğraf 26. Caretta caretta yumurtaları kumların altında, yumurtadan çıkmayı bekliyorlar.

Fotoğraf 27. Yumurtadan çıkan caretta carettalar, çevreci çocukların yardımıyla denize ulaşmaya çalışıyorlar

Fotoğraf 28. Çocuklar caretta carettalarla ilgili sanat etkinliğinde kullanmak için bahçede doğal malzeme arıyorlar

Fotoğraf 29. Çocukların caretta carettalarla ilgili hazırladıkları sanat etkinliklerinden örnekler

4.2.11. Etkinlik 11: Hayvanların Evleri ve Yaşamları

Çalışmanın bu aşamasında ebeveynlerin katılımıyla Çukurova Üniversitesi Zooloji Anabilim Dalı Uygulama Çiftliği'ne alan gezisi düzenlenmiştir. Bu etkinliğin amacı, çocukların hayvanların özellikleri ve yaşam alanları ile ilgili doğrudan gözlem yapmalarına ve hayvanlarla ilişki kurmalarına olanak sağlamaktır.

Fotoğraf 30. Gezi alanındaki çocukların coşkusu

Bu etkinliğin geziye hazırlık ve gerekli izinlerin alınması aşamalarından itibaren, çocukların geziye ne zaman gidileceğini sürekli sorgulamaları, geziye gitme fikrinin onları oldukça heyecanlandırdığını ortaya koymuştur. Hayvanların bulundukları alanlarda çocukların oldukça coşkulu oldukları, hayvanların çoğunu ilgiyle izledikleri ve onlarla iletişime girmek için çabaladıkları gözlenmiştir.

Fotoğraf 31. Çocuklar yeni doğan kuzuya dokunuyorlar.

Fotoğraf 32. Çocuklar ineğin tırnağının kesilmesini ilgiyle izliyorlar.

Fotoğraf 33. Çocuklar bir uzmanın süt sağma ünitesiyle ilgili anlattıklarını dinliyor ve merak ettiklerini soruyorlar.

Fotoğraf 34. Çocuklar buzağıların yemek yedikleri alanları inceliyorlar

Fotoğraf 35. Çocuklar ve ebeveynleri atı havuçla besliyorlar

Gezi sürecinde çocuklar inek, buzağı, keçi, kuzu, at, tavşan, ördek, tavuk vs. hayvanları doğrudan gözlemleme, uzmanlarından hayvanlarla ilgili bilgi alma ve onlara soru sorma olanağı yakalamışlardır. Çocuklar bahsi geçen hayvanların yaşam alanlarını

doğrudan gözlemlemiş ve onların beslenmesi, bakımı ve özellikleriyle ilgili bilgi edinmişlerdir. Etkinlik sonrasında çocuklarla yapılan değerlendirmeler sırasında hayvanlarla ilgili verdikleri ayrıntılı bilgiler "Hayvanların farklı özelliklerini açıklar." temasında kabul edilebilir. Ayrıca çocukların verdikleri bilgilerde hayvanların insanlarla benzer yönlerine (tırnak kesme, havuç yeme vs.) vurgu yapmaları "İnsanların hayvanlarla ortak olan yanlarını fark eder." temasında değerlendirilebilir.

Fotoğraf 36. Çocuklar hayvanlara daha temiz nefes almaları için, ağaç hediye ediyorlar.

Çocuklara insanların, sütünü ve yumurtasını kullanmak, gerektiğinde üzerine binip bir yerlere gitmek için bize yardımcı olan bu hayvanların bu evlerde yaşamak zorunda kaldıkları anlatılmıştır. Çocuklar o zaman bu hayvanlara çok iyi bakmamız gerektiğini ifade etmişlerdir. Ardından onları beslemek istemişler buzağılara ot ve atlara havuç vermişlerdir. Ardından hayvanlara, daha temiz nefes almaları için ağaç hediye edilmiş ve bu ağaçlar çocuklar tarafından yardımla dikilmiştir. Bu durumların "Hayvanların korunmasına yönelik sorumluluklarını fark eder/ açıklar/ yerine getirir" temalarına yönelik davranışlar olduğu düşünülmüştür.

Çocuklar, hayvanların farklı özelliklerini ve ihtiyaçlarını önemseyerek, onlarla yakın ilişki içine girmiş (dokunma, besleme vs.), böylece onları önemsediklerini

göstermişlerdir. Bu durumun "Hayvanların farklı özelliklerine saygı gösterir" teması altında değerlendirilebileceği düşünülmektedir.

4.3. Uygulama Sürecinin Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular

Bu bölümde, uygulamaların çocuğa ve çocuğun ev ve okul yaşamına yansımalarını irdelemek amacıyla çocuk, öğretmen ve gönüllü ebeveynlerle yapılan görüşmelerle ilgili bulgular sunulacaktır.

4.3.1. Uygulamanın Tamamlanmasının Ardından Çocuklarla Yapılan Görüşmelere İlişkin Bulgular

Çocuklarla yapılan görüşmelerde, sürece hazırlıkta yapılan görüşmelerle benzer bir şekilde çocuklara hayvan resimleri gösterilerek hangilerini sevdikleri ya da sevmedikleri, sevme/ sevmeme nedenleri ve sevmedikleri bir hayvanla karşılaşmaları durumunda hayvana nasıl davranacakları sorulmuştur. Çocuklara gösterilen resimlerde süreçte ele alınan hayvanlar (arı, at, , fare, inek, caretta caretta, karınca, köpek, köstebek, kutup ayısı, tavşan, tavuk, tırtıl yılan, yunus) ve süreçte kullanılmayan ancak ön görüşmede en sevilmeyenler arasında yer alan (örümcek) ve en çok karıştırılan (kurbağa) hayvanlar yer almıştır. Çocukların hayvanları sevmeme nedenlerine ilişkin içerik bulgular Tablo 5' de sunulmuştur:

Tablo 5

Uygulamanın Tamamlanmasının Ardından Yapılan Görüşmelerde Çocukların Resimlerde Verilen Hayvanları Sevmeme Nedenlerine İlişkin Görüşleri

Tema	**Kod**	**Alt kod**
Çocuğa özgü	Hayvandan kaçınma (19)	Korkma (1) Saldıracağını düşünme (4) Ağlarının ellerine takılacağını düşünme (1) Ellerine ağ yapacağını düşünme (1) Sokacağını- ısıracağını düşünme (5) Kuyruğuyla saracağını düşünme (5) Üzerine atlayacağını düşünme (1) Yakalayacağını düşünme (1)
	Hayvanın özelliğinden hoşlanmama (2)	Hayvanın rengini beğenmeme (1) Hayvanın özelliğinin midesini bulandırması (1)
	Hijyen (3)	Pis olduğunu düşünme (1) Hayvanın ellerinin toprak kazdığı için kirli olması (1) Yaşadığı suyun kirli olması (1)
	Dolaylı yaşantı (4)	Hayali yaşantı (2) Rüyada yaşantı (1) Medya (filmde görme) (1)
	Özel alana girme (3)	Hayvanın evine girmesi (1) Hayvanın üzerine tırmanması (1) Peynirlerini yiyeceğini düşünme (1)
Hayvana özgü	Hayvanın türüne özgü özellik (10)	Ağ yapması (1) Bal toplaması (1) Çok yiyecek tüketmesi (1) İnsanda bulunandan çok sayıda ayağının bulunması (1) Buzullarda yaşaması (1) Sürünmesi (1) Yaprak yemesi (1) İğnesinin olması (1) Zehirli olması (2)
	Hayvanın görünüşü (1)	Kulağının görünüşü

Uygulamalar sonunda elde edilen bulgular incelendiğinde çocukların hayvanları sevmeme nedenleri arasında "çocuğa özgü" ve "hayvana özgü" durumlar, ayrıca dolaylı yaşantılardan dolayı "öğrenme" temalarına ulaşılmıştır. Çocukların hayvanları sevmeme nedenlerinde "çocuğa özgü" durumlar ön plana çıkmıştır. Çocukların hayvandan korkma (Ç12), hayvanın saldıracağını (Ç7, Ç13, Ç15, Ç20), sokacağını-ısıracağını (Ç7, Ç11, Ç14,Ç15, Ç18), kuyruğuyla saracağını (Ç4), üzerine atlayacağını (Ç17), yakalayacağını (Ç8), ellerine ağ yapacağını (Ç20) ve ağlarının ellerine takılacağını (Ç4) düşünme "hayvandan kaçınma"ların nedenlerini oluşturmaktadır. Çocuklara bu durumla ilgili herhangi bir yaşantıları olup olmadığı sorulmuş ve çocukların hiçbirinin doğrudan yaşantıları olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Çocukların herhangi bir yaşantıları

olmamasına rağmen hayvanlardan kaçınmaları dikkat çekici bulunmuştur. Çocuklardan biri (Ç2) hayvanın rengini beğenmeme ve hayvanın özelliğinden kaynaklı olarak midesinin bulanması sebeplerini söyleyerek "hayvanın özelliğinden hoşlanmama" koduna ilişkin açıklamalar yapmıştır. Çocukların bazıları ise hayali yaşantı (Ç9, Ç14), rüyada yaşantı (Ç18) ve medya (Ç3) gibi "dolaylı yaşantı"ları sonucunda edindikleri "öğrenme"lerden kaynaklı olarak hayvanları sevmediklerini ifade etmişlerdir. Örneğin Ç14 ve araştırmacı arasında yılan ile ilgili şu konuşma gerçekleşmiştir:

A : Yılanı neden sevmiyorsun?
Ç14 : Bu beni ısırır.
A : Yılan seni hiç ısırdı mı?
Ç14 : Evet bir keresinde ısırmıştı.
A : Nerede ısırdı?
Ç14 : Hayvanat bahçesinde, ayağımdan bağladı ve tuttu.

Yılanın çocuğu ayağından bağlayıp ısırması gerçekçi görünmediğinden hayali yaşantı olarak kabul edilmiştir. Ç3 ise örümceği sevmeme nedeni sorulduğunda "çünkü bir tane filmde adam da vardı (spiderman)" şeklinde cevap vermiş ve filmdeki bir durumdan kaynaklı olarak hayvanı sevmediği düşünüldüğünden buna 'medya' alt kodu oluşturulmuştur.

Çocukların bazıları bahsi geçen hayvanları sevmediklerini hayvanın çocuğun evine girmesi (Ç3), üzerine tırmanması (Ç8) ve peynirlerini yiyeceğini düşünmesi (Ç15) gibi 'özel alana girme' durumlarına ilişkin açıklamalar yapmışlardır.

Çocukların hayvanları sevmeme nedenleri için "hayvana özgü" bazı açıklamalar yapmışlardır. Çocukların biri (Ç2) 'hayvanın görünüşü' kodundaki "kulağının görünüşü"nden kaynaklı olarak bahsettiği hayvandan (fare) hoşlanmadığını ifade etmiştir. Sekiz çocuk ise ağ yapması(Ç10), bal yapması (Ç13), çok yiyecek tüketmesi (Ç13), insanda bulunandan çok sayıda ayağının olması (Ç4), buzullarda yaşaması (Ç3), yaprak yemesi (Ç4), iğnesinin olması (Ç18) ve zehirli olması (Ç16, Ç18) gibi "hayvanın türüne özgü özellik"lerden kaynaklı olarak hayvanı sevmediklerini ifade etmişlerdir. Örneğin Ç13 tırtılı sevmeme nedeni sorulduğunda "çünkü onlar da obur gibi yemek yiyor" şeklinde açıklama yapmıştır. Tırtıllar kelebek olmadan önce durmadan yaprak yiyerek vücutlarında selüloz biriktirmektedirler. Bu durum hayvanın türüne özgü bir durumdur, dolayısıyla bu alt kodda ele alınmıştır.

Tablo 6

Çocukların Sevmedikleri Hayvanlarla Karşılaşmaları Durumunda O Hayvana Nasıl Davranacaklarına İlişkin Bulgular

Durum	Tema	Kod
Sevilmeyen hayvanla karşılaşma	Pasif Tepki	Uzaklaşma- uzaklaştırma (7)
	Olumlu Tepki	İyi davranma (11)
		Hayvanla duygudaşlık (4)

Çocuklara sürece hazırlık görüşmelerindeki gibi sevmedikleri hayvanlarla karşılaşmaları durumunda bu hayvanlara nasıl davranacakları sorulmuş ve verdikleri cevaplar analiz edildiğinde ilk görüşmeden farklı olarak "tepkisiz kalma", "olumsuz tepki" temalarının ve pasif tepki temasında yer alan 'korkma' kodunun ortadan kalktığı görülmüştür. 'Olumlu tepki' temasına ise "hayvanla duygudaşlık" kodu eklenmiştir.

Verilen cevaplar incelendiğinde çocukların biri (Ç12) sevmediği bir hayvanla karşılaşması durumunda nasıl davranacağını bilmediğini ifade etmiştir. Çocukların bazıları (Ç4, Ç8, Ç11, Ç13, Ç15, Ç18, Ç20) 'pasif tepki' temasına ilişkin, hayvandan "uzaklaşma" ya da hayvanı bulunduğu yerden "uzaklaştırma" kodlarına ilişkin açıklamalarda bulunmuşlardır. Örneğin; Ç8 sevmediğini ifade ettiği hayvanlardan biri olan yılanla karşılaşması durumunda kaçacağını ancak yılanın ondan yiyecek istemesi durumunda ona hemen yiyecek verip kaçacağını, örümceğe de iyi davranacağını ama örümceğin kendisini yakalamaya çalışması durumunda hemen kaçacağını ifade etmiştir. On bir çocuğun (Ç3, Ç6, Ç7, Ç8, Ç9, Ç10, Ç14, Ç16, Ç17, Ç18, Ç19) ise "olumlu tepki" teması altında yer alan "iyi davranma" koduna ilişkin olarak açıklamalarda bulundukları görülmüştür. Örneğin; : köstebek ve kurbağayı sevmediğini ifade eden Ç19, onlarla karşılaşması durumunda nasıl davranacağını "...Mesela yemek veririm. Yemek yoksa, eğer yukarıda ağaç varsa, orada meyve varsa meyve toplarım, sonra meyve veririm. Birazını da ben yerim." ifadeleriyle açıklamıştır. Tırtıl ve fareyi sevmediğini ifade eden Ç13'e bu hayvanlarla karşılaşması durumunda onlara nasıl davranacağı sorulduğunda "...Bizim eve bir keresinde fındık faresi girmişti...babam tuzak kurmuştu. Onu yakaladı, üzülmüştüm, onu sıcak sobaya atmıştı, ama çok üzülmüştüm... Çünkü o yandı .... Iıı.... Hani sen demiştin ya köpeğe taş atmışlardı, sopayla vurmuşlardı... Ben o duyguyu yaşamak istemezdim..." ifadelerini kullanarak açıklama yapmıştır. Ç9 ise sevmediği hayvanla karşılaşması durumunda onu evine götürerek aç kalmasın diye ona peynir, ekmek gibi yiyecekler vereceğini ifade etmiştir. Ç9 ve Ç13'ün yapmış oldukları açıklamaların, hayvanlara ilişkin duyguları algıladıkları,

paylaştıkları düşünüldüğünden bu ifadelerin "hayvanla duygudaşlık" kodu içerisinde değerlendirilmesi uygun görülmüştür. Benzer açıklamaları Ç6, Ç9 ve Ç18'in de yaptıkları görülmüştür.

4.3.2. Sınıf Öğretmeninin Sürece İlişkin Değerlendirmeleri ile ilgili Bulgular

Sınıf öğretmeniyle görüşme yapılmasının temel amacı, araştırmacının okulda bulunmadığı zamanlara İnsancıl Değerler Eğitimi Programı uygulama sürecinin nasıl yansıdığı ile ilgili bilgi edinmektir. Öğretmen araştırmacının okulda bulunmadığı zamanlarda, öğrencilerin sık sık araştırmacının ne zaman tekrar uygulamaya geleceğine ilişkin sorular sorduklarını, ebeveynlerin de süreçle ilgili dönütler verdiklerini ve sorular sorduklarını ifade etmiştir. Ayrıca süreçle ilgili "...insanların dışında veya insanlara karşı... hayvanları ele alaraktan tüm canlılara karşı bir merhamet duygusunun gelişimi desteklendi diye düşünüyorum..." şeklinde açıklamada bulunmuştur.

Öğretmene ayrıca "Sizce öğretmenlere böyle bir eğitim verilse ülkemizde bu eğitim uygulanabilir mi? Ya da uygulanması sizce olumlu bir şey olur mu?" sorusu sorulduğunda şu şekilde cevap alınmıştır:

"Bence kesinlikle olumlu olur. Mesela sevgiyi saygıyı... Çocuklara anlatırken bizim yaş grubunda çocukları alıp da işte insanları seveceksiniz, kavga etmeyeceksiniz, dövüşmeyeceksiniz, birbirinize güzel davranacaksınız... Mesela sizin hayvanları ele almanızla çocuk insancıl değerleri kazanıyor, onları kazanırken kişiler arasındaki ilişkiyi güçlendirirken bu sefer belki hayvanlar durumunu hiç düşünmemişti, onların canı olduğunu, sadece hareket eden, sokakta gezinen ya da kümeste yenilmek için beslenen bir canlı olarak düşünüyordu belki çocuk. Ama şimdi bakış açısı değişti bu tarz etkinliklerle. Dramalarla, sizlerin yaptığınız sunumlarla bu tarz şeyler kesinlikle gösterilmeli, ele alınmalı, uygulanmalı... En etkili yanı düşüncenin harekete dökülmesi, uygulanması. Çocuğun onu yaparak yaşayarak uygulaması görmesi..."

Özetle; öğretmen, değerlerin hayvanlar aracılığıyla somutlaştırılmasının, sadece anlatım ya da öğütler yoluyla verilmesi yerine farklı etkinlik türleriyle bunların aktarılmasının çocuklar açısından verimli olduğunu ve İnsancıl Değerler Eğitimi Programı'nın ülkemizde uygulanmasının faydalı olabileceğini ifade etmiştir.

4.3.3. Ebeveynlerin Sürece İlişkin Değerlendirmeleri ile ilgili Bulgular

Görüşmeler sırasında ebeveynlerden, eğitim sürecinin okul dışına nasıl yansıdığını anlatmaları istenmiştir. Ebeveynlerin tamamı sürecin çocukları için ilgi çekici olduğu, sürecin onları heyecanlandırdığı ve eve geldiklerinde çalışmayla ilgili birçok bilgiyi onlarla paylaştıkları yönünde ifadeler kullanmışlardır. Örneğin; sınıfta bulunan ikizlerden birinin annesi (E2) çocukları ile ilgili "çok mutlu oluyorlardı, çok heyecanlanıyorlardı ve hiç susmuyorlardı. Özellikle Ç5. O hayvanları çok sevdiği için, sizi de çok sevmiş. Birebir her şeyi anlatıyorlardı kayıt cihazı gibi." demiştir. Görüşmelerden elde edilen veriler incelendiğinde ebeveynlerin çocukla ilgili ve kendilerine yönelik (öz değerlendirme) değerlendirmelerde bulundukları görülmüştür. Dolayısıyla içerik analizi sırasında ortaya çıkan kod ve alt kodlar bu iki tema altında toplanmıştır. Ebeveynlerin sürece ilişkin değerlendirmeleri ile ilgili bulgular tablo 7'de sunulmuştur:

Tablo 7

Ebeveynlerin Sürece İlişkin Değerlendirmeleri ile ilgili Bulgular

Tema	**Kod**	**Alt Kod**
ÇOCUK	Hayvanlarla ilgili bilgi edinme (5)	Yanlış öğrenmelerin değişmesi(3)
		Hayvanların faydaları hakkında (2)
	Hayvanla ilişki kurma (13)	Duyarlılık (9)
		Davranış değiştirme (4)
	Davranışı farklı durumlara aktarma (5)	Farklı hayvanlara aktarma (1)
		İnsana aktarma (1)
		Ebeveyni uyarma(3)
ÖZ DEĞERLENDİRME	Korkular (3)	Hayvanla ilişki kurmalarını isteme(1)
		Engelleme / uzaklaştırma (2)

'Çocuk' teması çocukların bilgi edinme, hayvanla ilişki kurma ve edindikleri davranışı farklı durumlara aktarma kodlarını kapsamaktadır. Ebeveynlerin üçü (E1, E3, E5, E6, E9) sürecin çocukların "hayvanlarla ilgili bilgi edinme"lerine katkı sağladığını geliştirdiğini ifade etmişlerdir. Bu kapsamda çocukların birtakım yanlış öğrenmelerinin değiştiği ve hayvanların faydaları hakkında bilgi edindiklerine vurgu yapmışlardır. Örneğin; E1 "Bir köpeğin taşlayarak uzaklaşacağını düşünüyordu... Şu an diyor ki hayır, onu okşarsak ona zarar vermezsek o bize bir şey yapmaz... eğer biz ona zarar

verirsek, kızdırırsak köpek bize saldırır diyor" şeklinde bir ifade kullanmış ve bu açıklamanın 'yanlış öğrenmelerin değişmesi' ne yönelik olduğu düşünülmektedir.E6 ise çocuğu ile ilgili "...yani genellikle dönüşümle ilgili, doğayla ilgili hayvanlardan bahsediyor, bir hayvana zarar verdiğinde ya da yok olduğunda başka hayvanların da - ben fen bilgisi öğretmeni olduğum için anlıyorum ne demek istediğini- ekolojik döngüden bahsediyor aslında, bunların birbirine bağlı olduğundan. Atık maddeler, geri dönüşüm, hayvanlar..." ifadelerini kullanarak ve bu sürecin "hayvanların faydaları ile ilgili bilgi edinme" sürecine katkı sağladığına vurgu yapmıştır.

Ebeveynlerin hepsi çocuklarının hayvanla kurdukları ilişkiye yönelik ifadeler kullanmışlardır. Bu ifadeler "hayvanla kurulan ilişki" kodunu oluşturmuştur. Ebeveynler çocukların eğitimleri almaya başladıktan sonra hayvanlardan daha sevgiyle bahsettiklerini, gördükleri hayvanlara dokunmak ve onları sevmek istediklerini, bakım ve beslenme ihtiyaçlarına karşı daha duyarlı olduklarını ifade etmişlerdir. Bahsi geçen durumları karşılayan ifadenin "duyarlılık" olduğu düşünülmüş ve bu ifade alt kod olarak kullanılmıştır. Ebeveynlerin "duyarlılık" alt koduyla bağlantılı olduğu düşünülen ifade ve yaşantılarından bazıları şunlardır:

E2: Yolda gezerken bir gün Ç5'le elindeki krakeri kırdı ve yere bırakmak istediğini söyledi. Niye böyle bir şey yapıyorsun dedim. Aç gezen kediler yesin diye yapıyorum dedi. O beni çok mutlu etmişti. Bıraktık yani.

E7 :Mesela artık... yemek artıklarını atmayalım anne onları hayvanlar yer diyor. Örneğin akşam yemeği yiyoruz, onları bırakmaya şey yapıyor. Balık şeylerini mesela aldığımızda, onları kedilerin sevdiğini, bırakalım anne kedi yesin diyor... şimdi daha duyarlı oldu.Çevre olsun, hayvanlarla ilgili olsun, beslemekle ilgili olsun...

E9: Benim kızım küçüklüğünden beri gördüğü bütün çiçekleri koparırdı yani "anne o çiçeği bana kopar..." komşumuzun bahçesinde çiçek vardı ben de hani kızım yine onu ister diye ben onu kopardım ve kızım kendini yerlere attı 'o bir canlı, neden onu koparıyorsun' diye feryat figan ağladı ve o günden itibaren zaten çiçek koparmıyoruz. Kızım da kesinlikle bir ağacın yaprağını bile koparttırmıyor, kopmuş yaprakları toplayıp koleksiyon yapmaya çalışıyor.

Ebeveynlerden bazıları (E1, E4, E5, E9) çocuklarının daha önceden var olan hayvanlara yönelik birtakım davranışlarının değiştiğine ilişkin şeylerden bahsetmişlerdir. Bunlar 'davranış değişikliği' alt kodunu oluşturmuşlardır. Örneğin E5;

“...karıncaları genelde öldürüyordu... bağırıyordu mesela evde balkonda çiçeklerimiz var saksıda onu görünce hemen bağırıyordu baba karıncalar gelmiş hemen öldürelim. Daha babasının gelmesini bile beklemeden karıncalara ayağıyla basıp öldürüyordu. Ama şimdi “anne onlar da canlı, onlar bize zarar vermezmiş bundan sonra öldürmeyelim” diyor babasına da “artık öldürmeyelim, yazık onların da canı var” diyor...” şeklinde çocuğunda oluşan davranış değişikliğini anlatmıştır.

Ebeveynlerle yapılan görüşmelerde çocukların süreçte ele alınan hayvanlar dışındaki canlılara da (bitkiler, insanlar) bazı davranışları aktardıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Çocukların bitkilere karşı da canlı oldukları için zarar vermekten, koparmaktan kaçındıkları (E9) ve bir çocuğun da (Ç8) hayvanlarla ilgili olarak ele alınan durumları insana aktardığına ilişkin bulgulara ulaşılmıştır. Ç8'in ebeveyni E3 insana aktarılan durumlara yönelik şu yaşantısından bahsetmiştir: “Çiftliğe gittiğinizde bir şey olmuştu ama neydi... Hayvanlara böyle davranmamalıyız, bütün canlılara böyle davranmamalıyız… ”bunun içine insanlar da giriyor değil mi anne?” dedi. Evet kızım dedim, kötü davranmamalıyız kimseye özellikle canlılara...” Çocukların bazı durumlarda hayvanlara doğrudan ve dolaylı olarak zarar gelmemesi için ebeveynlerini uyardıkları bulgusu, 'ebeveyni uyarma' kapsamında değerlendirilmiş ve alt kod olarak kullanılmıştır. Bu durumu E6 “...zaten hayvanlara zarar verme gibi bir huyu yoktu kızımın... ama bir hayvanın incinebileceğinden bahsediyor örneğin bir karınca ya da bir böcek gördüğünde onun üstüne basma falan, annesi vardır kardeşi vardır gibi, ölmesin anne zarar görmesin gibi şeyler söylüyor...” şeklinde ifade etmiştir.

Ebeveynlerin bazıları çocukların hayvanlarla olan ilişkilerinde kendilerinden kaynaklı açıklamalar yapmışlardır ve bu bulgular “öz değerlendirme” temasını oluşturmuştur. E1, E2, E5 ve E9 bazı hayvanlardan çok korktuklarını ifade etmişlerdir. Dolayısıyla “korkular” kodu oluşturmuştur. E1 kendisinin hayvanlardan (köpek, kedi vs.) çok korktuğunu ve onları görünce çığlıklar attığını, çocukların da onun gibi olmasını istemediğinden hayvanla ilişki kurmalarını istediğini söylemiştir. E2, E5 ve E9 ise korkularından kaynaklı olarak çocuklarının hayvanlardan uzak durmalarını istedikleri veya hayvanlara yaklaşmalarına engel olduklarını ifade etmişlerdir. E5 ise “çocuk korkmayı öğreniyor büyüklerden...” şeklinde bir çıkarımda bulunmuştur.

4.4. Bulguların Araştırma Soruları Bakımından Değerlendirilmesi

Bu bölümde araştırma bulguları, araştırma soruları bakımından ele alınacaktır.

4.4.1. Bulguların İDEP' in Ülkemizde Okul Öncesi Dönemde Uygulanmasına İlişkin Değerlendirilmesi

Bu çalışmanın araştırma sorularından ilki İDEP'in, ülkemiz Okul Öncesi Eğitim Programının ilke ve özellikleri ile uyumlu olarak uygulanıp uygulanamayacağına ilişkindir. İDEP çerçeve bir programdır. Yani program bizlere belirli amaç ve ilkeler sunarken, kullanılacak yöntem ve tekniği uygulamacıya bırakır. Sürece ilişkin bulgulara bakıldığında programın, farklı etkinlik türlerinde (Türkçe, fen, sanat vs.) uygulamalara olanak sağladığı ve İDEP'in kazanımlarının, programımızda yer alan kazanımları destekler nitelikte olduğu görülmektedir. İDEP'in çocukların ihtiyaçları doğrultusunda planlamalar ve uyarlamalar yapılmasına olanak sağladığı söylenebilir. Çocukların etkinliklere kolayca uyum sağladıkları ve hayvanlarla ilgili konulara oldukça ilgi gösterdikleri de bulgularda görülmektedir. Dolayısıyla bulgular değerlendirildiğinde İDEP'in ülkemizde kolayca uygulanabileceği ve ülkemizde uygulanan Okul Öncesi Eğitim Programının ilke ve özellikleri ile uyumlu olarak uygulanabileceği söylenebilir.

4.4.2. Bulguların İDEP'in Çocukların Hayvanlara Yönelik Tutumlarına Nasıl Yansıdığına İlişkin Olarak Değerlendirilmesi

Bulgular, İDEP'in çocukların hayvanlara yönelik tutumlarına yansımaları bakımından değerlendirildiğinde; çocukların hayvanları sevmeme nedenlerini hayvanın kendilerine zarar verebileceğini düşünmeleri, hayvanın bazı özelliklerinden hoşlanmamaları, hijyene bağlı nedenler, yaşantılar, hayvanın türüne özgü özellikler, görünüşü ve başka hayvanlarla olan ilişkisinden hoşlanmamaları olarak açıkladıkları görülmüştür. Çocukların hayvanları sevmeme nedenleri süreçte farklılaşmamış, ancak hayvanlar ve onların özellikleri ile ilgili ayrıntılı bilgiler vermeye başladıkları görülmüştür. Çocukların olası durumlarda hayvana zarar verme düşüncelerinde değişiklik olduğu, çocukların hayvanlara zarar verecebilecek davranışlardan kaçındıkları, hayvanları korumaya yönelik eğilimler göstermeye başladıkları ve neredeyse tamamının hayvanla duygudaşlık anlatan ifadeler kullandıkları ve bu yönde davranışlarda bulundukları görülmüştür.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde, hayvanlar ile ilgili etkinlikler aracılığıyla uygulanan İnsancıl Değerler Eğitim Programı'nın uygulama süreci ve yansımalarına ilişkin bulgular araştırma sorularına uygun olarak tartışılıp yorumlanmıştır.

5.1. İDEP' in Ülkemizde Okul Öncesi Dönemde Uygulanmasına İlişkin Tartışma ve Yorum

Ülkemiz okul öncesi eğitim programı çocuk merkezli, oyun temelli ve keşfederek öğrenme önceliklidir(MEB, 2013). İDEP'in hazırlık ve uygulama aşamalarında çocukların ihtiyaçları ve özelliklerinden yola çıkılmış, ülkemizde uygulanan okul öncesi eğitimin amaç, ilke ve özelliklerine uygun müfredatla bütünleştirilerek planlama yapılmış, program çocukların keşfederek öğrenmelerine ve aktif olmalarına olanak sağlayacak farklı etkinlik türlerinde uygulamalar yapmaya olanak sağlamıştır. Çocuklara eğitim vermekte olan sınıf öğretmeninin İDEP ile ilgili yaptığı değerlendirmede de farklı etkinlik türlerine ve çocukların aktif oldukları yaparak-yaşayarak öğrenme sürecine ilişkin vurgular yaptığı görülmüştür. Araştırmacı tarafından süreç içerisinde yapılan gözlemler ve İnsancıl Değerler Kontrol Listesi rehberliğinde yapılan değerlendirmelerin de bu bulguları destekler nitelikte olduğu görülmüştür. Buradan yola çıkılarak İDEP'in çocuğu merkeze alarak, oyun ve oyunsu süreçlerden faydalanılarak ve çocuğun farklı ortamlarda keşfederek öğrenmesine olanak sağlayarak uygulanabildiği görülmüştür. Faver (2010) okula dayalı olarak yaptığı çalışmada, verimli bir İDEP uygulaması için müfredatla bütünleştirilmiş dersler uygulanmasını, farklı edebi eserlerden faydalanılmasını ve çocuğun süreçte aktif olması gerektiğini ortaya koymuştur. Bu bakımdan düşünüldüğünde; bu çalışmanın Faver'in çalışmasıyla uyum gösterdiği söylenebilir.

Okul Öncesi Eğitimin temel ilkelerinde yer alan 7. maddeye göre 'Okul öncesi dönemde verilen eğitim ile çocukların sevgi, saygı, işbirliği, sorumluluk, hoşgörü, yardımlaşma, dayanışma ve paylaşma gibi duygu ve davranışları geliştirilmelidir.' 12. maddeye göre ise; 'Çocukların kendilerinin ve başkalarının duygularını fark etmesi desteklenmelidir.' Ayrıca programın temel özellikleri arasında 'kültürel ve evrensel değerleri dikkate alır' maddesi yer almakta ve bu madde kapsamında çocukların

sorumluluk bilincine sahip ve farklı olana saygılı bireyler olarak yetişmelerine vurgu yapılmıştır. Bunlarla ilgili kazanımlar, programımızın sosyal- duygusal alanı içerisinde yer almaktadır (MEB, 2013). İDEP'in başta değer verme, saygı ve sorumluluk olmak üzere iyilikseverlik, merhamet, empati gibi değerlerin kazandırılmasında etkili olduğu bir çok araştırmacı tarafından ortaya konulmuştur (Ascione, 1996; Ascione, 1998; Weil, 2003; Faver, 2010). Bu çalışmada yapılan uygulamaların değerlendirilmesinde kullanılan İnsancıl Değerler Kontrol Listesi, bahsi geçen değerlerin hayvanlara yönelik olarak değerlendirilmesi amacıyla hazırlanmış 18 kazanım maddesinden oluşmaktadır. Süreç içerisinde bu kazanımların hepsine ilişkin durum ve davranışlara en az birer kez ulaşıldığı görülmüştür. Ayrıca birçok araştırma; hayvanların çocukların sosyal-duygusal ve bilişsel gelişimlerine katkı sağladığını da ortaya koymuştur (Melson, 1990; Endenburg ve Lith, 2011). Hartshorne, May ve Mailer (1929) hayvanlara merhamet göstermenin insanlara karşı olumlu davranışlar gösterilmesinin bir belirtisi olduğundan bahsetmişlerdir. Bu bilgiler ışığında, hayvanlara yönelik olarak kazanılan değer verme, merhamet, sorumluluk gibi davranış ve tutumların, insanlara yönelik davranış ve tutumları olumlu yönde yansıyacağı düşünülebilir.

5.2. İDEP'in Çocukların Hayvanlara Yönelik Tutumlarına Nasıl Yansıdığına İlişkin Tartışma ve Yorum

Süreç başında ve sonrasında yapılan görüşmelerde, çocuklara gösterilen resimlerdeki hayvanlardan hangilerini sevmedikleri ve bu hayvanları sevmeme nedenleri ile ilgili sorulara verdikleri cevaplar karşılaştırılmıştır. Çocukların hayvanın kendisine zarar verileceğini düşünerek (korkma, ısıracağını- sokacağını düşünme vs) hayvandan kaçınmaları, hayvanın bazı özelliklerinden hoşlanmamaları, hijyene bağlı nedenler, yaşantıları, hayvanın türüne özgü özellikler, görünüşü ve başka hayvanlarla olan ilişkisinden hoşlanmamaları nedeniyle sevmediklerini açıkladıkları görülmüştür. Rule ve Zhbanova (2012) da, çocukların hayvanlara yönelik olumsuz bakış açılarını değiştirmek amacıyla yürüttükleri çalışmada, bu çalışmayla benzer olarak, çocukların hayvandan kaçınmaları, hayvanın türüne özgü özellikler (sümüğü, hızlı hareket etmesi, ayaklarının sayısı), hayvanın görünüşü (ürpertici olma, tuhaf görünmesi) ve hijyene bağlı nedenlerden dolayı hayvanları sevmediklerini ifade etmişlerdir. Araştırmacılar çalışmalarında bu değerlendirmeyi bir defa süreç başında yapmışlardır. Ancak bu araştırmada araştırmacı süreç sonunda da, yapılan uygulamaların çocukların hayvanları

sevmeme nedenlerine nasıl yansıdığını tespit etmek amacıyla bir görüşme daha yapmıştır. Görüşmeden elde edilen temalar karşılaştırıldığında herhangi bir farklılık oluşmadığı, ancak çocukların süreç sonrasında yaptıkları açıklamaların daha spesifik ifadeler içerdiği görülmüştür. Örneğin, 'hijyen' koduna ilişkin olarak ilk görüşmede çocuklar doğrudan duyularıyla algıladıkları şekilde hayvanın kirli olması (görünmesi) gibi açıklamalarda bulunmuşlardır. Ancak; süreç sonrasındaki görüşmede köstebeği sevmeme nedenini açıklayan çocuk, elleriyle toprağı kazıdığı için kirli olması şeklinde açıklama yapmıştır. Prokop ve Tunnicliffe (2010) de 10-15 yaş arası 1297 çocukla yaptıkları çalışmada, bu çalışmadakiyle benzer bir şekilde İDEP'in çocukların hayvanlarla ilgili bilgilerini artırdığını ortaya koymuşlardır.

Bandura (1986)'ya göre öğrenmeyi etkileyen ve modelden edinilen dolaylı yaşantılar vardır. Bu yaşantı türlerinden biri de dolaylı duygudur. Dolaylı duygu, bireyin doğrudan bir yaşantısı olmamasına rağmen gözlem yoluyla gözlediği bireylerin korku vb. duygularını yaşamış gibi, o duygulara sahip olmasını ifade eder (Senemoğlu, 2005). Ebeveynlerle yapılan görüşmelerde bazı ebeveynlerin çocuklarının hayvanlardan korkma ve uzak durmalarının kendi korkularından kaynaklandığını ifade etmişlerdir. Yapılan bu açıklamaların dolaylı öğrenme ile bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Askew, Çakır, Poldsam ve Reynolds (2014) da çocukların hayvanlardan korkma ve tiksinmelerinde, korku ve tiksinme modellemesinin etkisi ile ilgili yaptıkları deneysel çalışmada, çocukların hayvanlardan korkma ve tiksinmelerinin dolaylı öğrenmelerden kaynaklandığını ortaya koymuşlardır.

Çocuklara sevmedikleri bir hayvanla karşılaşmaları durumunda ne yapacaklarına ilişkin soru eğitim öncesinde ve sonrasında sorulmuştur. Süreç başında tepkisiz kalma ve yakalama- öldürme gibi olumsuz tepkiler gösterme temalarına ulaşılmasına rağmen, süreç sonunda çocukların hiç birinin hayvanlara yönelik 'olumsuz tepki' temasında yer alacak herhangi bir açıklama yapmadığı görülmüştür. Son görüşmede dikkat çeken bir başka unsur ise, çocukların 'hayvanla duygudaşlık' kapsamında ifadeler kullanmaları olmuştur. Başkasının bakış açısını algılama ve duygularını paylaşma empati olarak tanımlanmaktadır (Eisenberg ve Miller,1987). McPhedran'a (2009) göre; empati seviyesi ile insan ve hayvana uygulanan şiddet arasında yüksek bir ilişki bulunmaktadır. Eğer birey empati becerisine sahipse ve başkalarının yaşantılarıyla dolaylı deneyimler ediniyorsa başkalarını daha az incitecek ve onlara daha çok yardım edecektir. Yani empati saldırganlığa karşı 'koruyucu faktör' olacaktır (Hasting, Zahn- Waxler, Robinson, Usher, Bridges, 2000). Bu bilgilerden hareketle çocukların hayvanlarla

empati (duygudaşlık) oluşturmalarının, onlara ilişkin olarak kullandıkları ‘olumsuz tepki’ ifadelerini ortadan kaldırmış olabileceği düşünülebilir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma bulgularına dayalı olarak ulaşılan sonuçlar sunulmuş ve ulaşılan bu sonuçlar doğrultusunda hem uygulamaya yönelik hem de benzer konularda yapılacak araştırmalara yönelik öneriler sunulacaktır.

6.1. Sonuçlar

- İDEP Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim Programının amaç, özellik ve programda yer alan kazanım ve göstergelerle bütünleştirilerek uygulanabileceği görülmüştür.
- İDEP'in, Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitimin temel ilkelerinde yer alan saygı, sorumluluk gibi duygu ve davranışların kazanılmasında faydalı olabileceği görülmüştür.
- İDEP'in çocukların kendilerinin ve hayvanların duygularını fark etmelerine yardımcı olarak, sosyal-duygusal gelişimlerine katkı sağladığı görülmüştür.
- Çocukların İDEP kapsamında edindikleri kazanımları günlük yaşamlarına aktarabildikleri görülmüştür.
- İDEP çocukların hayvanlar hakkında bilgi edinmelerine katkı sağladığı görülmüştür.
- İDEP'in çocukların hayvanlara yönelik olumlu tutum ve davranış kazanmalarına faydalı olduğu tespit edilmiştir.
- Çocukların hayvanlardan korkma ve kaçınmalarının nedenleri arasında ebeveynlerinin korku ve davranışlarının model olabileceği görülmüştür.

6.2. Öneriler

Araştırmadan elde edilen bulgulara ve sonuçlara dayalı olarak uygulamaya ve gelecekte yapılacak olan araştırmalara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

6.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

- Çocuğun okul öncesi dönemde edindiği tutum ve davranışların yaşamının sonraki dönemine de yansıyacağı düşünüldüğünden, çocukların başta

hayvanlar olmak üzere canlıların hepsiyle doğrudan ya da dolaylı olarak karşılaşmasına olanak sağlayacak bir eğitim ortamı yaratılmalıdır.

- Soyut kavramları algılaması çok zor olan okul öncesi dönem çocuklarına, değerler eğitiminin sunuş yoluyla öğretim yöntemiyle veya nasihatler yoluyla verilmeye çalışılmasındansa, değerleri yaşayarak öğrenebilecekleri eğitim ortamları yaratılmalıdır.
- Öğretmen adaylarına lisans eğitimleri sırasında, öğretmenlere ise hizmet içi eğitimler aracılığıyla insancıl değerler eğitimine yönelik eğitimler verilmesi önerilebilir.

6.2.1. Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler

- Bu çalışmada okul öncesi dönemdeki çocuklarla İnsancıl Değerler Eğitim Programı uygulanmış ve bu eğitimin çocukların hayvanlara yönelik tutum ve davranışlarına olumlu yansımaları olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmaya benzer bir çalışma diğer eğitim kademelerinde de uygulanabilir.
- Bu çalışma nitel araştırma yöntemleri kullanılarak yapılmıştır. Benzer bir çalışma deneysel yöntemle ve daha büyük örneklemle tekrarlanabilir.
- İnsancıl Değerler Eğitim Programı aynı zamanda bir müdahale programı olduğundan, benzer bir çalışma risk gruplarla da tekrarlanabilir.
- Bu çalışmada çocuklara ilişkin olarak elde edilen veriler, uygulamaların yapıldığı yaklaşık bir dönemlik süre ile kısıtlıdır. Çalışmanın kalıcılığının da incelenmesi açısından boylamsal bir çalışmanın da faydalı olabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Abalı, O. (2009). Toplumsal şiddet ve sonuçları. *Sağlıkta Nabız*, 32-33.

Aguire, V., Orihuela, A. (2010). Assessment of the impact of an animal welfare educational course with first grade children in rural schools in the state of morelos, Mexico. *Early Childhood Education Journal,* 38(1), 27-31.

Ascione, F. R. (1992). Enhancing children's attitudes about the humane treatment of animals: generalization to human-directed empathy. *Anthrozoos,* 5 (3).

Ascione, F. R. (1993).Children who are cruel to animals: A review of research and implications for developmental psycopathology. *Anthrozoos*, 6, 226-247.

Ascione, F. R. (1996). Children's attitudes about the humane treatment of animals and empathy : one- year follow up of a school-based ıntervention. *Anthrozoos*, 188-195.

Ascione, F. R. (1997). Humane education research: Evaluating efforts to encourage children's kindness and caring toward animals. *Genetic, Social & General Psychology Monographs*, 19 – 59

Askew, C., Çakır K., Poldsam L., & Reynolds G. (2014). The effect of disgust and fear modeling on children's disgust fear for animals. *Journal of Abnormal Psychology*, 123, 566- 577.

Bacanlı, H. (2005). *İnsancıl yaklaşım, gelişim ve öğrenme.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım

Başaran, İ. E. (1992). *Yönetimde insan ilişkileri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Bilir, Ş., & Bal, S. (1989). Kütahya İl Merkezinde Anaokuluna Giden ve Gitmeyen 4-6 Yaşlar Arasındaki Çocukların Kullandıkları İfadelerin Sözdizimi Yönünden İncelenmesi. *6.Okulöncesi Eğitim ve Yaygınlaştırılması Semineri Kitapçığı* (s. 56-76). İstanbul: YA-PA

Carter, F. (2010). *Küçün ağaç'ın eğitimi.* Ankara: Say Yayınları.

Çalık, T., Özbay, Y., Özer, A.,Kurt , T. ve Kandemir, M. (2009). İlköğretim okulu öğrencilerinin zorbalık statülerinin okul iklimi, Prososyal davranışlar, temel ihtiyaçlar ve cinsiyet değişkenlerine göre incelenmesi. *Educational Administration : Theory and Practice*, 555-576.

Cresswel, J. W. (2014). *Nitel, nicel ve karma yöntemler araştırma deseni.* (çeviri ed. S. B. Demir), Ankara: Eğiten Kitap.

Doğanay, A., Seggie F.N., Caner H.A. (2012). Değerler eğitiminde örnek bir proje: Avrupa değerler eğitimi projesi. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 2 (3), 73-86.

Dereli-İman E. (2014). Değerler eğitimi programının 5-6 yaş çocukların sosyal gelişimine etkisi: sosyal beceri, psiko-sosyal gelişim ve sosyal problem çözme becerisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14 (1), 249-268.

Eisenberg, N. ve Miller, P. A. (1987). Empathy, sempathy, and alturism: empirical and conceptual links. N. Eisenberg & J. Strayer (edt.). *Empathy and its development* (s.292- 316). Cambridge: Cambridge University Press.

Endenburg N. ve Lith H.A (2011). The influence of animals on the development of children. *The Veterinary Journal*, 190, 208- 214.

Faver, A.C. (2010). School-based Humane Education as a Strategy to Prevent Violence: Review and Recommendation. *Children and Youth Services Review*, 365-370.

Franklin, K. (2012). *Homicidal triad: Predictor of violence or urban myth?* www.psychologytoday.com/blog/witness/201205/homicidal-triad-predictor-violence-or-urban-myth Erişim Tarihi: 24.06.2014

Glesne, C. (2013). *Nitel araştırmaya giriş.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Gullone, E. ve Robertson, N. (2008). The relationship between bullying and animal abuse in adolescents: The importance of witnessing animal abuse. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 29, 371-379

Göka, E., Topçuoğlu, A., Aktay, Y. (1996). *Önce söz vardı – yorumsamacılık üzerine bir deneme.* İstanbul : Vadi Yayınları.

Gülay, H. (2010). *Okul öncesi dönemde akran ilişkileri.* Ankara: Pegen Akademi.

Güngör, E. (1993). *Değerler psikolojisi*. Amsterdam: Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Vakfı Yayınlar.

Hasting, P. D., Zahn- Waxler, C., Robinson, J., Usher, B., ve Bridges D. (2000). The development of concern for others in children withbehavior problems. *Developmental Psychology,* 36 (5), 531-546.

Hoepfl, M. C. (1997). Choosing qualitative research: A primer for technology education researchers. *Journal of Technology Education*, *9*(1), 47-63.

Jalongo, M. R. (Ed.). (2014). *Teaching compassion: Humane education in early childhood*. New York, NY: Springer

Kuhl, G. (2011). Human-Sled dog relations: What can we learn from stories and experiences of mushers? *Society&Animals*, 23-37.

Locke, J. (1989). *Some thoughts on education.* (ed. J.W. and J.S. Yolton). Oxford: Clarendon Press.

Mariti, C., Papia, F., Mengolia, M., Morettib, G., Martelia, F., Gazzanoa, A. (2011). Improvement in children's humaneness toward nonhuman animals through a project of educational anthrozoology. *Journal of Veterinary Behavior,* 6, 12-20.

Mayring, P. (2011). *Nitel sosyal araştırmaya giriş nitel düşünce için rehber*. Ankara: Bilgesu Yayıncılık.

Melson, G. F. (1990). Studying Children's Attachment to their pets: A conceptual and methodological review. *Anthrozoos a multıdıscıplınary journal of the ınteractıons of people & anımals,* 4(2), 91-99.

O'Hare, T., Montminy-Danna, M., (2001). *Evaluation report: Effectiveness of the Potter league humane education program.* Faculty and Staff - Articles & Papers.

Poresky, R.H. (1996). Companion Animals and Other Factors Affecting Young Children's Development. *Anthrozoos,* 9(4), 159-168.

Prokop, P., Prokop, M., & Tunnicliffe, S. D. (2007). Is biology boring? Student attitudes toward biology. *Journal of Biological Education.* 42: 36–39.

Prokop, P., & Tunnicliffe S. D.(2010). Effect of having pets at home on children's attitudes toward popular and unpopular animals. *Anthrozoos,* 23(1), 21-35.

Rule, A. C., & Zhbanova, K. S. (2012). Chancing perceptions of unpopular animals through facts, poetry,crafts, and puppet plays. *Early Childhood Education*, 223-230.

Stake, R. E. (2000). Case Studies. N. K. Denzin, & Y. S. Lincoln içinde, *Handbook of Qualitative Research* (s. 435-455). US: Sage Publications, Inc.

Senemoğlu, N. (2005). *Gelişim, öğrenme ve öğretim: kuramdan uygulamaya*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Şafak, M., Bayrak, F., Şirin N., Uslu, B., Gur, Ç., Koçak, N., Yazıcı, C., Demircan, A. (2015). Okul öncesinde değerler eğitimi programının yaygınlaştırılması üzerine bir araştırma. *Journal of Education and Future*, 17-35.

Şahin, İ. (2014). Postmodern Çağ ve Hümanist eğitim. *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı* (s. 1-10). Malatya: Pegem.net Eğitim Bilimleri Endeks

Unti, B., & DeRosa, B. (2003). Humane education: Past, Present, and Future. D. J. Salem, & A. N. Rowan içinde, *The state of animals II* (s. 27-50). Washington, DC: Humane Society Press.

Weil, Z. (2003). *Above all, be kind: Raising a humane child in changing times.* Canada BC: New Society Publishers.

Weil, Z. (2004). *The power and promise of humane education.* Canada: New Society Publisher.

Whitlock E.S. &Westerlund S.R.(1975) *Humane education: An overview*. Oklahoma: A Naahe Publication

Yavuzer, H. (1997). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2003). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yin, R. K. (2009). *Case study research: design and methods.* Thousand Oaks, CA: Sage.

http://humaneeducation.org/wp-content/uploads/2012/04/2011IHEbrochure.pdf Erişim Tarihi: 24.06.2014

http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist Erişim Tarihi: 24.06.2014

www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=37 Erişim Tarihi: 24.06.2014

http://mebk12.meb.gov.tr/ Erişim Tarihi: 21.06.2015

EKLER

EK 1- İNSANCIL DEĞERLER KONTROL LİSTESİ

K1. Hayvanların varlıklarını değerli kabul eder.

K2. Hayvanların farklı özelliklerini açıklar.

K3. Hayvanların farklı özelliklerine saygı gösterir.

K4. Hayvanların doğadaki rollerini fark eder.

K5. Hayvanların korunmasına yönelik sorumluluklarını fark eder.

K6. Hayvanların korunmasına yönelik sorumluluklarını açıklar.

K7. Hayvanların haklarını korur.

K8. Hayvanların korunmasına yönelik sorumluluklarını yerine getirir.

K9. Hayvanların yaşam alanlarını korur.

K10. Hayvanların ekosistem için önemini fark eder.

K11. Hayvanlara zarar gelmesi durumunda doğaya da zarar gelebileceğini fark eder.

K12. Hayvanlara zarar gelmesi durumunda insanlara da zarar gelebileceğini fark eder.

K13. Hayvanlara nelerin zarar verebileceğini fark eder.

K14. Doğal yaşama zarar verebilecek davranışları açıklar.

K15. Hayvanlara zarar verebilecek davranışlardan kaçınır.

K16. Hayvanlara zarar verebilecek davranışlara engel olur.

K17. Kendini hayvanın yerine koyar.

K18. İnsanların hayvanlarla ortak olan yanlarını fark eder.

EK 2. ETKİNLİK PLANI ÖRNEĞİ

SEVO'NUN GARİP YOLCULUĞU- YUNUS PARKLARI

Tarih: 27.11.2014

Konu: Yunus Parkları

Süre: 60' + 60'

Grup: 54-66 ay

Mekan: Uygulamanın yapıldığı sınıf

Yöntem-Teknik: Yaratıcı drama, öğretmen rolde, ortam oluşturma, toplantı düzenleme, sıcak sandalye

Araç-Gereç: hikaye kartları, yunus kostümü , boya kalemleri, A4 kağıtları, büyük boy resim kağıtları, eğitim ortamındaki her türlü materyal, müzik.

Kazanımlar:

K7. Hayvanların korunmasına yönelik sorumluluklarını yerine getirir.

K8. Hayvanların haklarını korur.

K13. Hayvanlara nelerin zarar verebileceğini fark eder.

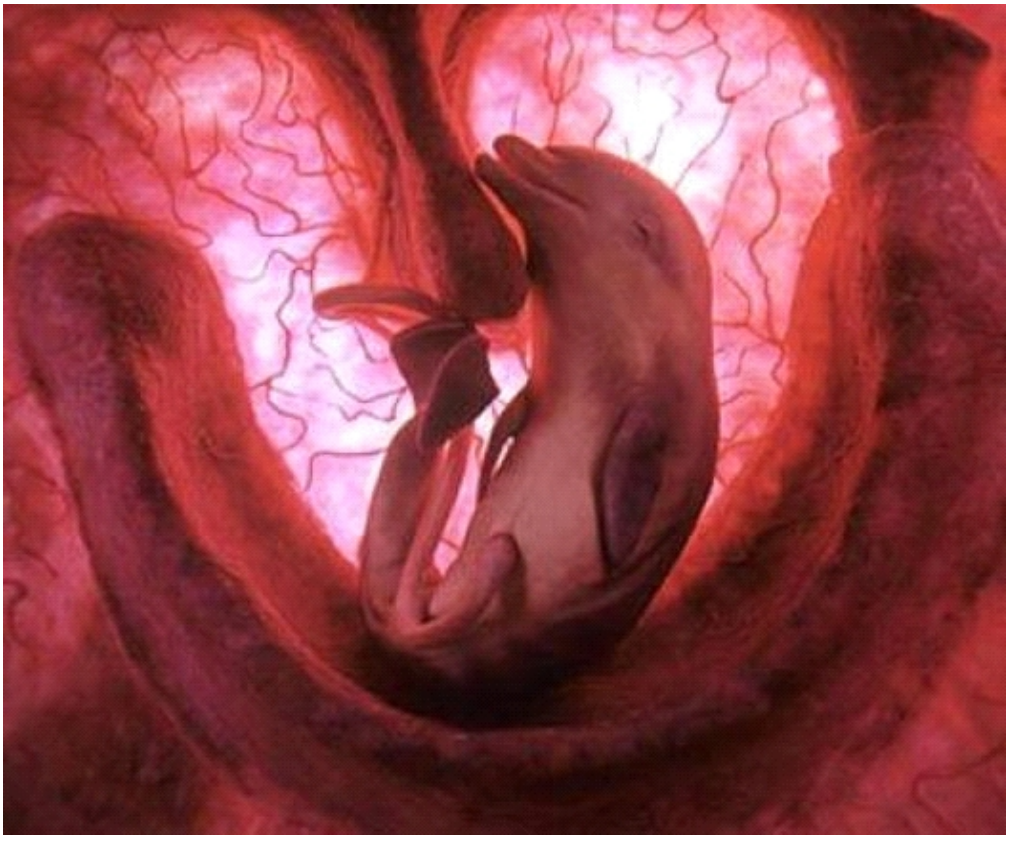
K15. Hayvanlara zarar verebilecek davranışlardan kaçınır.

K16. Hayvanlara zarar verebilecek davranışlara engel olur

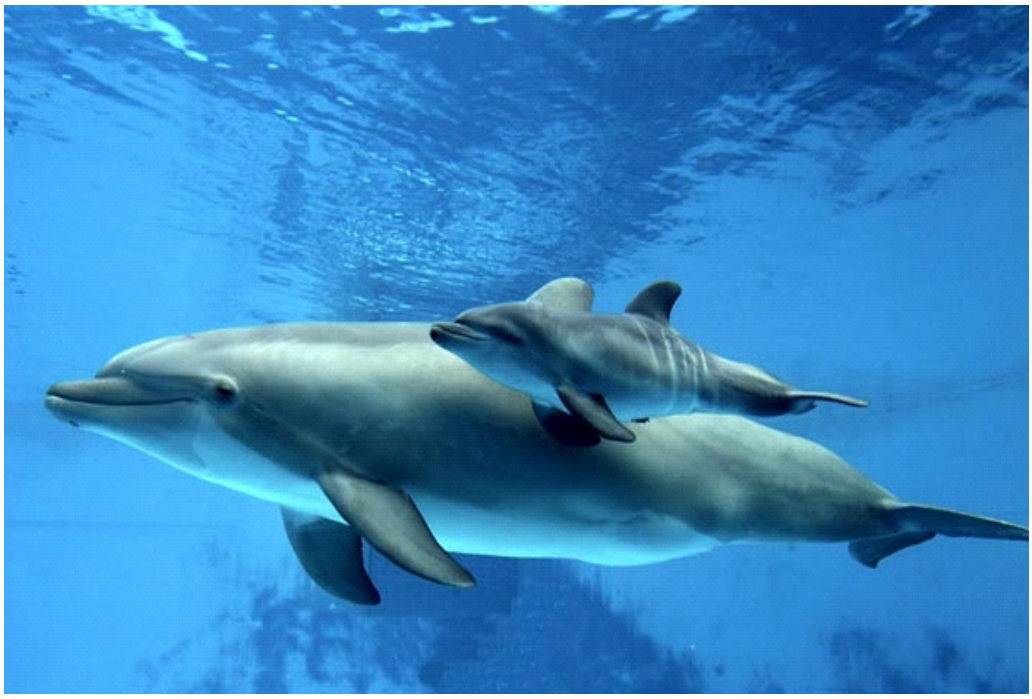
1.GÜN

- **HAZIRLIK - ISINMA:** Lider öğrencilerden müzik eşliğinde sınıfta serbestçe dolaşmalarını ister ve kendisinin bulunduğu hizayı geçmemeleri gerektiğini söyler. (Müzik : Loituma - Levan Polka). Liderin bulunduğu hiza giderek daraltılır ve öğrencilerin gittikçe daha sıkışarak yürümeleri sağlanır. Etkinlik sonunda 'kendinizi nasıl hissettiniz?' 'yaşadığınız yer bu kadar dar olsaydı kendinizi nasıl hissederdiniz?' vs. sorular sorularak çocukların yaşam alanı daraltılmış canlıların

nasıl hissedebilecekleri üzerine düşünmeleri sağlanır. Bir süre konuşulduktan sonra balıkların nerede yaşadığı, hiç yunus balığı görüp görmedikleri sorulur. Ardından 'Çocuklar ben geçen gün bir yunus balığıyla tanıştım ve bana yaşadığı bazı kötü şeylerden bahsetti. Ben onun bu durumuna çok üzüldüm ve ona bu konuda yardım edip edemeyeceğimi düşündüm. Size o yunusun hikayesini anlatırsam bana bu konuda yardımcı olur musunuz? ' diye sorulur. Ve hikaye kartları gösterilerek 'Sevo'nun Garip Yolculuğu' adlı hikaye anlatılmaya başlanır. (Müzik: Rodrigonun Gitar Konçertosu)

'Sevo ; annesinin karnında 11 ay boyunca yaşadıktan sonra doğdu. '

'Artık yaşadığı yer kocaman bir okyanustu. Annesiyle beraber buradaki renk renk balıklarla yüzüyor, değişik bitkileri ve deniz canlılarını keşfediyordu. Burada hayat çok keyifliydi, çünkü yapılacak bir sürü şey vardı. Yunus arkadaşlarıyla yüzme yarışları yapıyor, karnı acıktığında lezzetli küçük balıklardan yiyordu. Bu balıkları yakalarken de çok eğleniyordu; bu sanki bir yakalamaç oyunuydu :) '

- **CANLANDIRMA :**

1. etkinlik: Hikaye burada kesilir ve 'Çocuklar Sevo'nun evi nasıl bir yermiş? Şimdi hep beraber Sevo'nun yaşadığı okyanusu oluşturalım mı?' diyerek sınıftaki oyuncak , materyal , boya, kağıt, makas vb. kullanılarak yunusun yaşadığı ortam düzenlenir. (ortam oluşturma)

Okyanus oluşturulduktan sonra 'şimdi birer yunus olup bu okyanusta Sevo'yla birlikte yüzmeye ne dersiniz?' denir ve lider üzerine Yunus Sevo kostümünü geçirerek bir süre burada serbest dolanmalarını sağlar. (öğretmen rolde) (Müzik : Goran Bregovic - Wedding-Cocek)

Öğretmen kostümü üzerinden çıkararak 'evet çocuklar daha hikayemiz bitmedi, gelin Sevo'nun başına sonra neler geldiğini görelim' der ve hikayenin devamını okur.

Bir gün Sevo'nun yaşadığı yere bazı insanlar geldiler, balıklar atıp onu beslediler. Sevo onları çok sevmişti, daha yakınlarına yaklaştığı anda üzerine bir ağ attılar ve onu tekneye doğru sürüklemeye başladılar. 'Anneee , anneee' diye bağırıp çırpınması bir işe yaramadı. Annesi Sevo'nun sesini duyup yanına ulaştığında artık çok geç olmuştu ve yakalanmıştı.

2. Etkinlik: Öğrencilere sarı ve mavi kartlar dağıtılarak , 2 grup olmaları sağlanır. Bir grup yunus, diğer grup avcı rolündedir. Avcılar çember olup el ele tutuşurlar, yunuslar ise sınıfta serbestçe dolaşırlar. Avcıların amacı yunusları ellerini ayırmadan o çemberin içine almak, yunusların amacı ise yakalanmamaktır. Tüm yunuslar yakalanınca oyun biter. (müzik : http://www.izlesene.com/video/gerilim-muzigi/315453#)

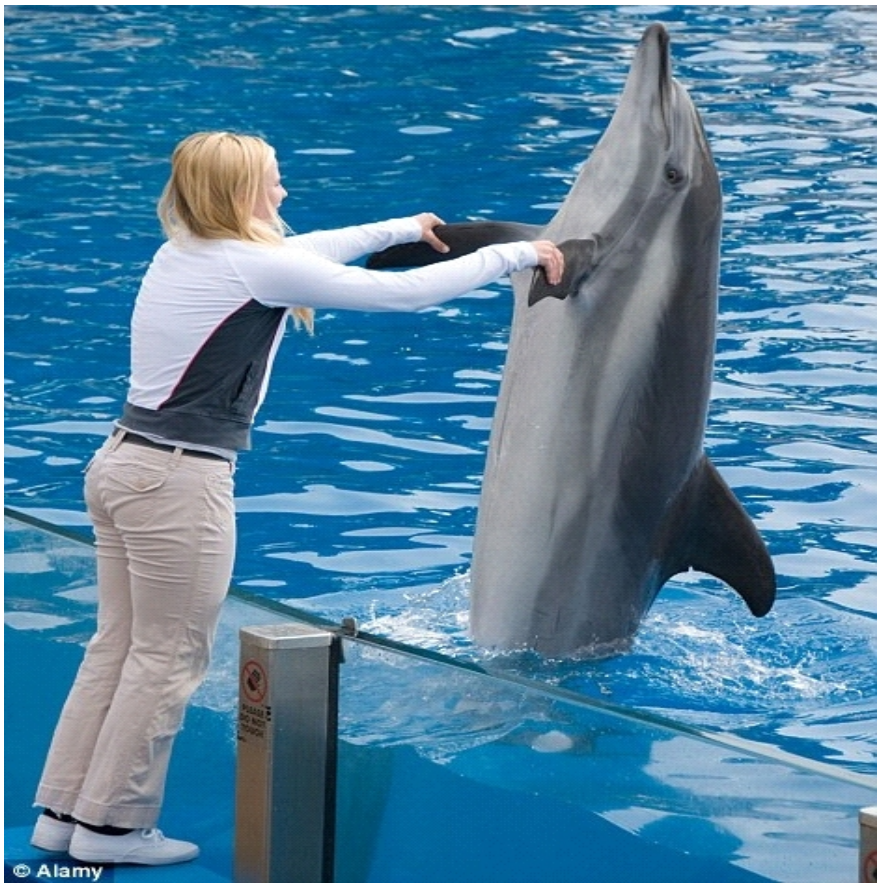
Çember halinde yere oturulur ve çocuklara 'Sizce Sevo'yu nereye götürüyorlar? ' , 'Neden yakalamış olabilirler?', 'Şimdi neler hissediyordur?' , 'Siz Sevo'nun yerinde olsaydınız neler hissederdiniz?' gibi sorular sorulur. Birer resim kağıdı dağıtılarak 'Sevo'nun götürüldüğü yerin resmi' ni çizmeleri istenir.

'Sevo'nun nereye götürüldüğünü haftaya göreceğiz' denir ve drama bu hafta için burada kesilir.

2.GÜN

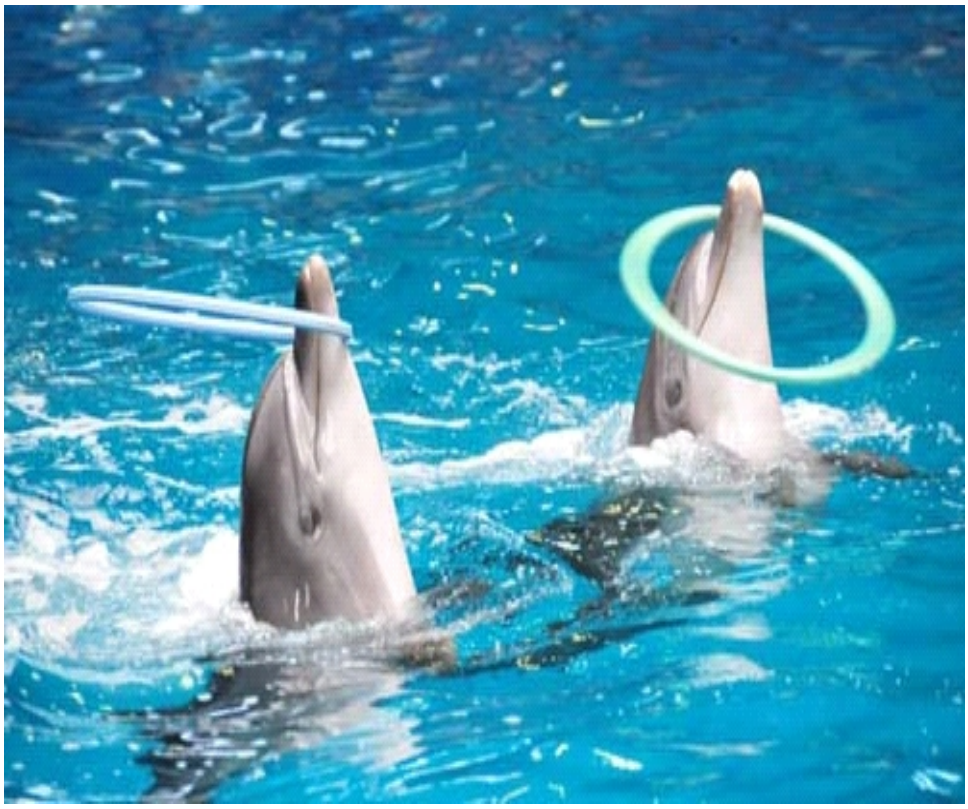
Çocuklara ‘Sevo’nun Garip Yolculuğu’nun önceki hafta çalışılan kısmı hatırlatılır ve (2.etkinlik) ‘avcılar ve yunuslar’ oyunu tekrar oynatılarak , gerilimin yeniden hissedilmesi sağlanır. Ardından hikayenin devamı okunmaya başlanır.

‘Sevo yakalanıp bir gemiye konuldu ve orada uzun saatler boyunca yolculuk yaptı. Ardından götürüldüğü yer hiç de fena görünmüyordu’

‘Getirildiği yer kocaman bir havuzdu ve burasının adı ‘yunus parkı’ydı. Burada başka yunuslar da gördü ama Sevo’yu koydukları havuz başkaydı.. Yanına güzel bir kadın geldi ve ona balık yedirdi, başını okşadı. Sonraki her gün aynı kadını görüyor onunla top ve çember çevirmece oynuyor, oyunu doğru oynayabildiğinde ise ona lezzetli balıklar veriyordu. ‘Aslında buradaki hayat hiç de fena sayılmaz, hem oyun oynuyorum; hem de balık yakalamakla uğraşmama gerek yok. Ama ben annemi çok özledim bu

kadın beni çok seviyor, ona söylersem beni mutlaka anneme götürecektir' dedi kendi kendine.

'Sonraki gün onu da diğer yunusların yanına götürdüler. Halka çevirirken onları bir sürü insan seyrediyordu artık. Ama bu bir süre sonra çok sıkıcı olmuştu. Sevo eskiden yaşadığı okyanusu, annesini, balıkları yakalayıp taze balık yemeği özlemişti. Burada yüzdüğü havuz çok dardı, istediği gibi hareket edemiyor, ona söylenen hareketleri yapamadığında balık yiyemiyor, aç kalıyordu. Yine insanların onu seyretmeye geldiği bir gün bağırdı : 'beni kurtarııınnn, beni okyanusuma götürüüüüünnn' . Onu seyredenler bakıp kahkahalar atıyor, alkışlıyorlardı.'

‘Sevo ağlıyordu, bağırıyordu; seyirciler onun güldüğünü sanıyorlardı. Çünkü yunusların hep gülüyormuş gibi görünen yüzleri vardı.’

3.etkinlik: ‘Ben Sevo’nun bu yaşadıklarına çok üzüldüm çocuklar, sizce ona yardımcı olabilir miyiz? Nasıl yardımcı olabiliriz?’ soruları sorularak çocuklardan 1-2 düşünce alınır. ‘Peki çocuklar o zaman şimdi bir toplantı yapalım ve Sevo’ya nasıl kurtarabileceğimizi düşünelim’ der ve çember halince oturulur. Öğrencilerden düşünceler alınır ve ortak bir karar belirlenir. Ardından bu karar doğrultusunda lider bir rol belirler (yunus parkı yöneticisi , yunus parkı güvenlik görevlisi, siyasi yöneticiler, medya vs) ve o rolde çocukların daha çok düşünmesini sağlamak için gerilim oluşturur. Öğrencilerin lideri ikna etmesi sağlanır. Lider süreci sorduğu soru ve verdiği cevaplarla ulaşılması istenen yöne doğru yönlendirecektir.

- **DEĞERLENDİRME**: Çember olunur ve lider öğrencilere süreç, neler hissettikleri vs. ile ilgili sorular sorar, geri dönüt alır. Büyük bir karton / kağıt verir ve Sevo’nun yaşamasını istedikleri yerin resmini hep beraber çizmelerini ister. Çizilen resim ile ilgili konuşulur. Sonra çocuklara Sevo’nun onlarla konuşmak istediği ve şimdi sınıfımıza geleceği söylenir. Öğretmen Sevo kostümüyle sınıfa gelir , öğrencilere ona yardımcı oldukları için teşekkür eder.(öğrencilere gerekirse yunus parklarıyla ilgili kısa bir bilgi de verilebilir.)

EK 2- BİLGİLENDİRME ONAM FORMU

BİLGİLENDİRME VE ONAM FORMU

Bu çalışma, yüksek lisans tezi kapsamında Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Öğretmenliği Anabilim Dalı öğretim üyesi Yrd.Doç. Ebru DERETARLA GÜL danışmanlığında yürütülmektedir. Bu çalışmanın amacı, İnsancıl Eğitim (Humane Education) Programı aracılığıyla çocuklarda olumlu sosyal davranış geliştirme üzerine bir çalışma yürütülerek, bu çalışmanın süreç ve sonuçlarının incelenmesidir.Çalışma araştırmacı tarafından yürütülecek olan 6 haftalık ve haftada 2 gün 1'er ders saati olacak şekilde toplamda 12 ders planını içermektedir.Bu ders planları alan gezileri, sınıf içi sanat, müzik ve drama etkinliklerini içermektedir. Araştırma bulgularının daha doğru olarak ortaya konulabilmesi ve önemli olabilecek bir takım yaşantıların gözden kaçırılmaması için yapılan etkinlikler sınıf içine kurulacak bir kamerayla kayıt altına alınacaktır. Süreç sonunda yapılan eğitimin çocuğunuz üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi için gönüllü olan ebeveynlerle görüşmeler yapılacak ve bu görüşmeler ses kayıt cihazıyla kayıt altına alınacaktır. Elde edilen kamera ve ses kayıtları değerlendirmelerin daha doğru yapılabilmesi için gerekli olup, araştırmacı tarafından GİZLİ TUTULACAK ve HİÇ KİMSEYLE PAYLAŞILMAYACAKTIR. Çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır ve sizden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir.

Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak için svlordek@gmail.com adresi aracılığı ile iletişim kurabilirsiniz. Katkılarınız için teşekkür ederim.

Arş.Gör. Seval ÖRDEK

Bu çalışmaya çocuğumun katılmasını tamamen gönüllü olarak istiyorum ve istediğim zaman yarıda bırakabileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayınlarda kullanılmasını kabul ediyorum.

☐ **KABUL EDİYORSANIZ LÜTFEN İMZANIZI ATINIZ ve YANDAKİ KUTUCUĞU İŞARETLEYİNİZ.**

İmza

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Seval ÖRDEK
Doğum Tarihi/Yeri: 17.11.1987/ HATAY
e-posta: svlordek@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

2012-2015 Yüksek Lisans, Çukurova Üniversitesi, İlköğretim Bölümü, Okul Öncesi Öğretmenliği Ana Bilim Dalı
2012- 2013 Dil Eğitimi, Ankara Üniversitesi Yabancı Diller Meslek Yüksek Okulu
2006-2010 Lisans, Dokuz Eylül Üniversitesi, İlköğretim Bölümü, Okul Öncesi Ana Bilim Dalı
2001-2005 Lise, Yabancı Dil Ağırlıklı Necmi Asfuroğlu Lisesi, Hatay
1998-2001 Ortaokul, Gazi İlköğretim Okulu, Hatay
1993-1998 İlkokul, Şükrü Kanatlı İlköğretim Okulu, Hatay

İŞ DENEYİMİ

2013 - … Araştırma Görevlisi, Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Okul Öncesi Öğretmenliği Ana Bilim Dalı
2013-2013 Araştırma Görevlisi (ÖYP), Harran Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü
2012- 2013 Araştırma Görevlisi (ÖYP- geçici görevlendirme), Ankara Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
2010-2012 Okul Öncesi Öğretmeni, Milli Eğitim Bakanlığı, Mersin Yunus Emre İlköğretim Okulu